Speculū ecclesie cū nōnullis additionibus nō minus vtilibus: q̄ necessarijs. Et alius omniū sacramentorū p q̄ vtilis tractatus.

¶ Domini Hugonis primi cardinalis ordinis predicatorū tractatus perq̄z vtilis: qui speculū inscribitur. Cui subnectit̄ quoddā de omibus sacramentis breue compendiolum ad sacerdotum instructionē pro salute animarū accomoda tissime copilatū.

¶ Sed pro speculo vide librū intitulatū theologia naturalis. vel liber creaturarū in caplo. xxx. in quo inter cetera dicit̄. Et quia in ipo esse: est totus mundus. Et quicquid potest esse ideo quia ipse intelligit suū esse: cōtinue intelligit ꝛ vidit totum mundū ꝛ oia q̄ possunt esse. Et quia in suo esse sunt omnia simul: ideo omnia simul intelligit ꝛ vidit ꝛ cognoscit per suū esse quod est speculū vniuersale in quo omnia sunt cognoscuntur. Et sic qui videt speculū videt tria scilicet speculū ꝛ seipsū ꝛ transeuntes. Et sic sacerdotes p̄dicatores ꝛ doctores multū possunt prodesse si sint quales debēt esse. quoniā sicut vnusq̄sq3 habendo speculū in manibus suis potest videre maculā quā habet in oculo vel in facie: sic vnusquisq3 audiendo verbum diuinum poterit videre maculam quā habet in anima idest peccatū. ꝛ istud est contra multos qui dicūt ꝙ absq3 lectione ꝛ sermone vel predicatione poterunt se scire vitare peccatū si vellent. Sed isti videant Gregoriū in primo dialogorū capitulo primo in quo inter cetera dicit̄. ne dum quisq3 similiter sancto spiritu impletum presumit: discipulū hominis esse despiciat. ꝛ magister erroris fiat.

De numero ordine ꝛ significatione sacerdotali-
um vestium.

Rubrica prima.

Dicit apłs ad Ephe. vj. Induite vos armatura dei:
vt possitis stare aduersus insidias diaboli. Hec arma
tura est vestis sacerdotalis significatiua septemplicis
virtutis representatiua septē vestiū xp̄i quibus indu-
tus fuit tp̄e passionis. Primū ergo vestimentū quo induitur sa-
cerdos est amictus quo caput tegitur significās salutē que per fi-
dē tribuitur. Et est fides ſm apłm ad hebre. xj. substātia rerū spe-
randaꝝ. i. fundamentū argumentum non apparentium. De hoc
apłs ad ephe. vj. Galeā salutis assumite ꝛ representat illud coop-
toriū quo velabant iudei faciem xp̄i dicentes Luc. xxij. ꝛ Mathei
xxvj. Prophetiza nobis xp̄e quis est qui te percussit. Secundum
vestimentū quo tegitur corpus a sursum vsqꝫ ad deorsū est vestis
alba qua sacerdos induitur ꝛ significat spem q̄ ex gratia prouenit
ecclesie sursū ꝛ ex meritis ecclesie deorsum. De hoc dicit apłus ad
Roma. viij. Spe enī salui facti sumꝰ. Et sic dr̄ Ro. viij. Spes q̄
videt non est spes. Et sic ait apłus prima corinth. xiij. spes. fides.
charitas. ꝛc. Sed pro temperantia vide Tho. sua secūda secunde
q. xiiij. ad quartum vbi dicit ꝙ temperantia fit circa delectationes
tactus. Hoc representat vestem inqua illusit herodes christū. Lu.
xxiij. Tertium vestimentum quo sacerdos induitur est corrigia vł
cingulū. p hāc significat iusticia cuiꝰ duo sūt brachia int se cōstrin
gētia. s. declinari a malo ꝛ opari bonū sic ꝓpħa in ps. xxxuj. De
hoc Esay. xj Et erit iusticia cingulū lūboꝝ eiꝰ. hec corrigia repſen
tat flagellū quo pylatꝰ cecidit xp̄m. Ioh. xix. Quartū vestimētū
quo sacerdos induit est manipulꝰ q in leua ponit p quē fortitudo
designat. qua cōtra aduersa debellat. De hoc dicit apłs. Fortitu
do ꝛ virtꝰ retrahēs impetꝰ aduersitatis. Iste manipulꝰ repesentat
funem quo ligatꝰ fuit Iesus a iudeis cōprehēsus. vn̄ Ioh. xviij
Cōprehēderūt ꝛ ligauerūt eū. Quītū vestimētū quo sacerdos in
duit ē stola p̄sbiteri orariū. i. stola diaconi qđ hēt duo brachia pē

dēda q̄ significant prudentiā ⁊ tēperātiā. vnde apls. ad Titū.ij. Sobrie ⁊ pie viuam⁹ in hoc seculo. Hec stola rep̄sentat ligamētū quo fuit ligat⁹ Jesus ad colūnā. Sextū vestimentū quo sacerdos induitur est casula per quā significatur charitas. Nā sicut casula cōtegit cetera vestimēta: sic charitas cooperit multitudinē peccōꝝ Hec casula representat purpureū vestimentum: quo milites circūdederūt Jesū Johā.xix. Veste purpurea circūdederūt eū.

De accessu ad altare.

Uiso numero ordine ⁊ significatiōe sacerdotaliū vestiū nūc vidēdū est q̄liter ad altare accedēdū est. Dicitur enī.iij.regū.vij. q̄ Salomō fecit altare eneū. ⁊ in exō.xxx. Moyses fecit labiū eneū de speculis mulieꝝ in quo lauabant se sacerdotes in introitu tabernaculi. In labio eneo sonoro significatur cōfessio. In altari eneo.mētis amaritudo. In speculis mulierū: vite scōꝝ cōsideratio. Sacerdotes vō anteq̄ ad altare veniāt p cōfessionē se absoluāt. Per amaritudinē mentis se purgēt. per considerationē vite sanctoꝝ se informent. De p̄mo Esaie.lij. Mūdamini qui fertis vasa dñi. De scdo in epl'a ad cor.i.v. Expurgate vetus fermentū. De tertio ad hebre.xij. habētes deponam⁹ omne pondus vt nō circūdet nos pctm̄. Cū ergo venerit sacerdos ad altare vestimentis suis indutus inclinet se deuote dicendo orōnem.

Deus q de indignis: dignos facis. de iniustis: iustos. de pctōrib⁹ scōs: mūda cor ⁊ corp⁹ meū ab oī cōtagione ⁊ sorde pcī. ⁊ fac me dignū ⁊ strēnuū sanctis altaribus tuis ministrū: ⁊ cōcede vt in hoc altari ad quod indignus accedo meū votū atq3 sacrificiū tibi sit acceptabile. mihiq3 ⁊ oībus p quibus offero te miserāte proficiat ad salutē. per christū dñm nostrū. Hanc orationē debet dicere cum silētio. ⁊ cū exererit se dicat. Cōfitemini dño.⁊c̄. Ego reus ⁊ indign⁹ cōfiteor deo.⁊c̄. Respondetur a choro ⁊ ministris. Misereat tui oīps.⁊c̄. Et post confiteor dicat sacerdos iterū. Misereatur vestri.⁊c. Absolutionē.⁊c. Semp in vno loco ante altare stās dicat preces subsequentes. De⁹ tu conuersus viuificabis nos.⁊c. Ostēde nobis

⁊c. Dñe exaudi orationē. ⁊c. Oremus. Aufer a nobis quesumus
dñe cūctas iniqtates nostras: vt mereamur puris mentibus introi
re ad sancta sanctorū. Cū erexerit se osculetur primo diaconū: ⁊
postea subdiaconū dicendo. Habete pacis osculū vt apti sitis sa
crosancto altaris dñi ministerio. Deinde osculetur textū supra alta
re si habeatur. ⁊ si no habeat osculet altare in medio altaris. Se-
quit tunc. Adiutoriū nostrū in noīe dñi. Qui fe. Sit nomen dñi
benedictū. Ex hoc nūc. Hoc peracto sequitur introitus misse: sed
qz dicit apl's ad Titū. ij. Obsecro. ⁊c. ideo p̄mo oportet fieri obse-
crationes. Secūdo orōnes. Tertio postulationes. Quarto grāz
actiones. Sic apl'us prima cori. ij. Ideo tota missa distinguit seu
diuidit in quattuor ptes. Prima pars misse est ab introitu vsqz
ad Te igitur. ⁊ hec uocatur obsecrationes. Secunda a te igitur
vsqz ad pater noster: ⁊ hec vocatur orationes. Tertia pars est a pa
ter noster vsqz ad collectas: ⁊ hec vocatur postulatiōes. Quarta
pars vsqz ad Ite missa est: ⁊ hec vocatur gratiarū actiones. De
prima parte misse dicendū est. Primo eius initiū est introitus: ⁊
hoc significat vaticinia sanctorū prophetarū ⁊ desideria patrū de
siderantiū filiū dei incarnandū: in cuius rei signū in prima dñica
aduentus dñi cantat ecclesia istū introitum. Ad te leuaui. et versi
culū. Uias tuas. ⁊c. cū Gl'ia patri. ⁊c. qđ designat opera eorū.
Triplicatur aūt introitus in diebus festiuis in laudem trinitatis.
Pro quo nota cap. consuluisti. de cele. mis. ūper particula excep
to die natiuitatis. vbi dicit glo. die natiuitatis dñi plures misse ce
lebrantur. de conse. di. j. nocte sancta. Et celebrantur tres propter
mysteriū. quoniā per illas tres representatur triplex status. s. ante
legem. sub lege. ⁊ status gratie. Quoniā illa que cantat in nocte
representat statum qui fuit ante legem. i. ante legem scripture qñ
omnes erant in tenebris. vnde dicit in missa illa pphetia. Po-
pulus gentiū qui ambulabat in tenebris. Secunda que dicitur in
aurora representat tempus sub lege: in quo iam incipiebant ex p-
te scire peccatū: sed non plene ppter dicta legis prophetarū. Et
ideo cantatur inter diem ⁊ noctem. Et dicitur officiū. lux fulgebit
hodie. Tertia dicitur in die: per quā designatur tempus gratie. s.

presenti.in qua dicitur officiũ. Puer natus est nobis. Et dicitur semel in vigilia cũ gloria in laudẽ incarnationis. dr̃ enĩ in diebus alijs bis in laudem diuine ⁊ humane nature:q̃ in persona filij sunt vnite. Sed sciendũ est ꝙ in quibusdã dieb⁹ festiuis dr̃ itroit⁹ pfecte. ⁊ imperfecte. Primo perfecte:q꞉ perfecte ecclesia deũ laudat per fecta laude. Secũdo dr imperfecte, q꞉ imperfecta est omnis laus vite. Tertio modo dr perfecte:q꞉ perfecta est laus patrie.

De Kyrie eleyson.

Sequitur kyrie eleyson.qd triplicatur ꝓpter laudẽ trinitatis. Et pmo dr ter kyrie eleyson in laudẽ pr̃is. Secũdo dr xp̃e eleyson ter in gl'iaz filij. ⁊ tertio dr kyrie eleyson in honorẽ spũssc̃ti. Dicit̃ aũt nouies ꝓpter nonẽ ordines angelorũ. Et est notandũ ꝙ tres lingue in missa deũ laudãt.s. greca latina hebrea. Greca est enĩ cũ dr ter kyrie eleyson.kyri.enĩ idẽ est ꝙ xp̃s.el.de⁹.leys.miserere nobis. vnde kyrie eleyson tantũ sonat. O xp̃e de⁹ misere nobis Hebrea lingua est alleluya q꞉ allelu. tantũ sonat quantũ laudare in latino.ya.inuisibilẽ.⁊ hec interpretatio ponit̃ ab augu.in glosa psalterij. Sed notandũ ꝙ alleluya a diuersis doctoribus interpretatur diuersimode qm̃. hieronim⁹ ait. alle.i.creatura.lu.i.laudet.ya.i.dñm. Ambrosius uero ait. alle.i. lux.lu.i.virt⁹.ya.i.salua. Aug⁹.aũt ait.alle.i.pater.lu.fili⁹.ya.spũs sc̃t⁹. Gregori⁹ ait.alle.i.altissim⁹ leuat⁹ in cruce.lu.i.luxerũt apl'i ya.i.surrexit dñs. Alij aũt dicunt. Alla.i. laus tibi dñe rex eterne glorie. Papias ait.alleluya.i. laudate ⁊ glorificate dñm. Amen interpretatur fiat ⁊ hoc cũ dr.p oĩa secula scloꝝ. Itẽ interpretatur vere.vt in euangelio.amẽ dico vobis. Latina lingua vt orationes. ⁊ hoc post kyrieleyson.

De gloria in excelsis deo.

Sequitur gloria in excelsis deo q̃ est laus angelorum ⁊ sic cantauerũt in natali dñi. Et debet dici in medio altaris.q꞉ angel⁹ qui pastoribus natiuitatẽ dñi nunciauit dixit. Luce.ij. Ecce euangelizo vobis gaudium magnũ quod

erit omni populo. Sacerdos vero dicens. Gloria in excelsis deo: gerit vices illius angeli. Chorus respondens gerit personam illius multitudinis de qua dicitur ibidem. Facta est multitudo laudantiũ deũ ⁊ dicentiũ. Gloria in altissimis. per quod representatur mesticia veterum patrum expectantium incarnationem dei. Et q̄z dicitur gloria in excelsis deo ⁊ in terra pax hominibꝰ bone voluntatis. ⁊c. pro quo nota ꝙ ad hoc ꝙ aliqui homines dicãtur bone voluntatis quinqz requiruntur. Quoꝝ primũ est ꝙ peccata causata voluntate displiceãt ⁊ abnegentur futura sicut Job dicebat. vnum loquutus sum quod vtinam non dixissem ⁊ vltra non adiciam. Secundũ est ꝙ voluntas nostra mala nostra odiat opera in quocunqz malo: ⁊ bona opera diligat quando videt. Iuxta illud psalmi. xliiij. dilexisti iusticiam ⁊ odisti iniquitatem. ⁊c. Terciũ est ꝙ voluntas nostra habeat effectum charitatis ad proximos nostros: quoniam qui diligit fratrem suum in lumine est. Qui autem odit eum homicida est. vt ait Johan. in canonica sua. Luc. x. Quartum est ꝙ voluntas nostra diligat plꝰ celestia q̄ terrestria siue terrena ⁊ plꝰ de ipsis loquatur ⁊ tractet et cogitet. communiter sic Job. Qui diligit mundum non est charitas patris in eo.

Quintum est ꝙ homo magis diligat deum q̄ se ipsum dicente domino in euangelio Mathei. xvj. Qui odit animam suam in hoc mundo. ⁊c. Et in actibus apostolorum dicitur ꝙ sancti non dilexerunt animas suas vsqz ad mortem. Hominibus igitur quantum ad istos modos fuit ab angelis annunciata pax eterna: quam nobis concedat christus Jesus dei ⁊ virginis Marie filius. Amen.

Sed forte deo dante de ista materia alibi dicet. Cantatur autem alleluya non gloria quia habebant spem liberationis. De expectatione dicitur in Esaye. xxvij. Expectate eum. ⁊c. De spe liberationis dicitur in p̄s. In te sperauerũt p̄res nr̄i ⁊ liberasti eos. Itẽ est sciẽdũ ꝙ cãtica leticie sicut All'a. ⁊ Gl'ia in excelsis deo nõ cantãtur a septuagesima vsqz ad sabbatũ sctũm q̄z illud tp̄s signat babilonicã captiuitatẽ i q̄ iudei captiuati suspẽderũt organa sua ⁊ dixerũt. quomõ cãtabimꝰ cãticũ dñi in t̄ra aliena. post gl'ia i excelsis

deo vertit se presbiter ad populũ dicens. Dñs vobiscum qđ de Ruth.ij. sumptũ est. Booz enĩ salutauit messores dicens dominus vobiscum idest dominus sit vobiscum. i. petitionibus vestris det effectum. episcopus autẽ dicit. Pax vobis quia est spiritualis vicarius christi quia hoc verbũ discipulis suis dixit Joh. xx. Sensus est. in presenti detur vobis pax peccatorũ in futuro pax eternalitatis. de his duobus Johã. xiiij. Pacẽ relinquo vobis: pacẽ meã do vobis. Chorus respondet. Et cũ spiritu tuo. qđ sũptũ est a paulo ad Titũ. Et est sensus. Dñs qui est in ore tuo: sit in corde tuo. postea dicit sacerdos. Oremus: in signum ꝙ dominus dixit discipulis suis scilicet Orate ne intretis in tentationem. Deinde intendit sacerdos orationi que semper terminatur in nomine filij. quia non valet oratio que non sit in nomine mediatoris. Et notandum est ꝙ omnis oratio dirigitur ad patrem vel ad filium: nulla autem ad spiritum sanctum. Et hec est ratio quia spiritus sanctus est donum ⁊ a dono non petitur donum. sed a largitore doni. Petitur aũt a patre vel a filio cum spiritus sanctus ab vtroq; ꝓcedat. vnde ad patrem et filiũ dirigitur simul oratio. tanꝙ ad datorem. sed non ad spiritum sanctũ quia est donũ. Itẽ; notandũ ꝙ si dirigatur oratio ad patrem in qua fit mentio de filio tunc debet dici ꝑ eundẽ vt in illa oratione. Deus de qui beate marie virginis. Si autem dirigatur oratio ad filium tunc debet dici Qui viuis ⁊ reg. vt in ista oratione. Deus qui virginalẽ aulã. Si vero in fine oratõis que dirigiť patri fiat mentio de filio tũc debet dici qui tecũ viuit ⁊ reg. vnde versus. Per dñm dicas cũ patrẽ; presbiter oras. vt ibi. Concede nos famulos tuos. Si christũ memores per eundem dicere debes. vt ibi. Deus qui de beate marie virginis vtero ꝑ eundẽ. Si christo loqueris qui viuis. dic quoq; patri. Qui tecum cum sit collecte finis in ipso. idest christo. vt ibi. Deus qui virginalem aulam beate marie virginis in qua habitare ⁊ etiam Mentes nostras quesumus dñe. ⁊c̃. vsq; sicut tuꝰ.

De epistola.

De epistola.

Finita ofone sequitur epl'a q̄ significat doctrinā aploꝝ z elegāter precedit oratio, q̄ꝛ legitur. Luce. x. Rogate dn̄m messis vt mittat operarios in messem suā. Legitur enim epl'a quandoq̄ꝫ de epl'is Pauli. q̄nq̄ꝫ de cronicis. quādoq̄ꝫ de actib⁹ apostolorū z de apocalipsi. de parabolis vero Salomonis nūquā. z de ꝓphetis nūquā. nec d̄ quinq̄ꝫ libris Moysi q̄ꝛ in illis promittebantur temporalia in cuius rei signū lectiones terminantur in grauem accentum. In nouo testamento spiritualia promittūtur z eterna in cuius rei signū euangeliū z epistola terminantur in accentum acutum. Et quia hic dicitur temporalia ꝓmittebāt sic Esay. j. si p̄cepta mea audieritis bona terre comedetis. sed in lege gratie dicit. Qui mādūcat meā carnē z bibit meū sāguinem habet vitam eternam. Joh. vj.

De responsorio.

Post epistolam sequitur responsorium: qd̄ pertinet ad opera actiue vite. z bene congruit hoc nomē responsorium actioni: quia opera respondent predicationi: Uocatur autē a quibusdam graduale seu gradale: eo q̄ significat gradum virtutis iuxta illud. Administrate in fide virtutē. in virtute scientiam. in scientia patientiam. in patientia pietatem. in pietate fraternitatis amorem. in fraternitatis amore charitatem.

De alleluya.

Post responsoriū seq̄tur alleluya. significans gaudiū ineffabile qd̄ ecclesia dei h̄ēt in laudē dei. post alleluya sequitur versus qui significat opationē: q̄ debet cōiungi laudi q̄ꝛ deū nō bene laudat: qui bene operari cessat. Alleluya reperitur cū neumate z significat laudem patrie. significat aūt per consequētiam. i. per neuma. Unde in antiquis sequentijs sunt verba incognita: quia ignotus est nobis modus laudandi deū in patria. De tractatu. Notandū q̄ in dieb⁹ ieiuniorū sicut in quadragesima cantatur tractatus pro alleluya in quo notatur longa expectatio scōꝝ patrū z iudeorū captiuorū afflictio designatur.

De euangelio

Post alleluya sequit̄ euangeliū qđ lecturus diaconus sumit librū de altari: in quo significat̄ ꝙ euangeliū est verbū dei qđ per exaltare significat̄ secūdū illud. Exo. xx. Altare de terra facietis mihi. Et dicit̄ euangeliū ab eu qđ est bonū ⁊ gelos quod est nunciatio quasi bona nunciatio. Diaconus autē inclinat ipsum super sinistrum humerū: in quo significatur ꝙ predicatio christi de gentili populo transijt ad iudeā. Esay. xx. In diebus illis saluabitur iuda. In quibusdam locis crux precedit euangelium in signū ꝙ predicator debet sequi crucifixū. vnde dominus dixit Petro. Sequere me. Iohan. xxj. precedūt aūt duo cerei: quia predicatores debent habere noticiā vtriusqȝ testamenti. precedit etiā q̄n̄ȝ vnus: per qđ significat̄ ꝙ Iohannes ante christū missus est: ⁊ thurribulū cum thure: significat orationē cū deuotione: quā tunc maxime debet habere quilibet fidelis in audiendo verbū dei vel diuinū sermonē. Debet autē in alto legi: quia doctrina euangelij oēs alias debet precedere. Vnde Apl's ad hebreos. vj. Lex vetus neminē duxit ad pfectionē. euāgeliū autē opatur salutem omni credēti. Sed notādū ꝙ subdiacon⁹ ferens puluinar ante diaconum in ipso facto representat ꝙ dignus est operari⁹ mercede sua. Math. x. apl's. j. ad corin. ix. Si spiritualia vobis seminamus: nō est mirū si temporalia vestra metamus. Quod aūt subdiaconus librū ⁊ puluinar reportat: significat ꝙ predicator debet in bono opere vitam suam deo offerre. vnde ad colosen̄. ix. Omne quodcunqȝ facitis aut in verbo aut in opere: omnia in nomine Iesu facite. Diaconus autem volens legere euangeliū primo salutat populū dicens. Dn̄s vobiscū: in quo significat se orare p eis vt dn̄s sit cum eis: in quo reddit eos attentos in audiendo verbum dei. Chorus respondet. Et cum spiritu tuo. Ac si diceret tecū sit ad dicendum. Deinde diaconus facit signum crucis in libro: ac si diceret crucifixū predico. vnde apl's ad chorin. v. Non dicam me scire inter vos Iesum christū ⁊ hunc crucifixū. i. predicamus vobis crucifixū. Deinde facit crucē in pectore: ac si diceret crucifixū credo. Pro quo nota qđ dicatur ad Roma. j. de paulo armario

sacrarū scripturarū. Et est φ paulus hebrayce grece latine dicit quiet⁹ ꝛ modicus sonat. Et ait beda super actus aplo⁊ꝫ capl. xvi. φ Paulus āno passionis ꝛ resurrectionis xp̄i ad fidē venisse probatur. Tertio vero decimo anno post christi passionem apostolatū gentiū cum Barnaba act. xiij. ꝛ pauli vocabulum accepisse legit. Pri⁹ eni vocabat saulus a saule primo reg. xviij. persecutore. q2 sicut ille Dauid. s. saul: ita ille. s. Paulus ecclesiam christi est prosequtus. Quarto decimo anno iuxta conditum apostolorum ad magisterium gentiū est profectus. Unde apl's ad Cori. i. Non dicā me scire inter vos nisi Jesum christum crucifixū. Tertio autē facit crucē in fronte: ac si diceret: non erubesco crucifixum. Unde apostolus ad Galat. vj. Mihi aūt absit gloriari nisi in cruce dn̄i nostri Jhesu christi: Debet esse in alto ꝛ legi ad aquilonē q2 predicatur infidelib⁹. Unde Esa. xiij. Dicam aquiloni. ꝛc. per hoc significatur φ armati esse debem⁹ doctrina euangelica contra diabolū: per aquilonem significatū. Unde canticoꝝ. vj. Surge aquilo ꝛ veni auster persla ortum meū. glo. O aquilo. i. o aspera ꝛ frigida voluntas iudeoꝝ per defectum charitatis: surge cū impetu ꝛ violentia contra me. Et o tu auster. i. benigna ꝛ charitatiua voluntas patris ꝛ simul cum aquilone ꝛ persla ꝛ agita ortum meū. glo. i. corp⁹ meū per mortem ꝛ passionem ꝛ fluant ꝛ spirent ꝛ emanent aromata illius per vulnera flagellorū ꝛ clauorū ꝛ lancee in virtutē ꝛ efficatiam sacramentorū. Et sic nota φ in hac loqutione explicatur spontanea volūtas xp̄i filij dei patris: que excitat voluntatē patris ꝛ iudeoꝝ vt surgant ꝛ veniant ad persflandū ortū eis. Unde christ⁹ voluntarie ꝛ sponte se obtulit iudeis quādo dixit apostolis. Ecce ascendimus Jherosolimā ꝛ filius hominis tradetur principibus sacerdotū ꝛ condemnabunt eum morte. ꝛc. Itē quando dixit iudeis quē queritis ego sum. Si ergo me q̄ritis sinite hos abire. sponte se obtulit patri tunc quando dixit mathei. xxvij. Fiat volūtas tua. ꝛc. Audientes debent enim stare quasi parati ad prelium pro fide christi seruanda. Pro quo vide capitulum layci de vita ꝛ hone. cle. ꝛ sic est ibi stare ꝛ est ibi sedere. Stare est quando aliquis est erectus. Sed sedere est quando facit sessionem.

Unde Luc.xxij. Qui non habet gladiū: vendat tunicā & emat eū. Itē debent ponere baculos.q2 dr Math.v. Qui percusserit te in maxillam/prebe ei & aliā. Dr aūt pro amatoribus hui⁹ mundi recedere: q2 dicitur Hiere.xvij. Maledict⁹ homo qui confidit in homine. Item lecto euangelio debent se signare: ne diabolus a cordibus eorū semen verbi dei surripiat. vnde in euangelio Luce. viij. Uobis datū est nosse mysteriū verbi dei. Postea illis qui sunt in choro ostenditur clausus: q2 sequitur ibidem. Ceteris aūt in parabolis. de sacerdote legitur. iij.malach.ij. Labia sacerdotis custodiunt sciam et legem exquirunt de ore eius. Et q2 dr hic legem exqrūt de ore eius Malach.ij. p ampliori declaratiōe istius materie vide quid dicat Grego. in suis pastoralibus cap.xv. Et inter cetera ponit ista. Labia sacerdotis custodiūt scientiā & legem exquirunt ex ore eius: q2 angelus domini exercituū est. Hinc per Esayā dn̄s admonet dicēs. Esay.lviij. Clama ne cesses quasi tuba exalta vocem tuam. preconis quippe officiū suscipit quisqs ad sacerdotiū accedi[illegible] ante aduentū iudicis qui terribiliter sequitur: ipē scz clamando [illegible]adiatur. Sacerdos ergo si predicationis est nescius: quam vocem daturus est preco mutus. hinc enī qz super pastores primos in linguarū specie spūssanctus insedit: quia nimirū quos repleuerit de se protinus loquentes facit. hinc Moysi pcipit vt sacerdos tabernaculum ingrediens tintinabulū ambiatur vt videlicet vocem predicationis habeat: ne superni spectatoris iudiciū ex silentio offendat. Scriptū quippe est: audiatur sonitus quando ingreditur & egreditur sanctuariū in cōspectu domini & non moriat. Sacerdos namqz ingrediens & egrediens moritur: si de eo sonitus non audiatur: q2 irā contra se occulti iudicis exigit si sine predicatiōis sonitu incedit. Apte aūt tintinabula vestimēto ei⁹ describūtur inserta. vestimenta enī sacerdotis quid aliud q̄ recta opera debemus accipere: propheta attestante qui ait in psalmo.cxxj. Sacerdotes tui induantur iusticiam. vestimento itaqz illius tintinabula inherent: vt vite viam cum sonitu lingue ipsa quoqz sacerdotis opera clament. Sed cū rector se ad loquendū preparat sub quanto cautele studio loquatur attendat ne si ad loquendum inordinate

rapitur. erroris vulnere corda audientiū feriantur. Et cum fortasse videri sapiens desiderat vnitatis compagem. i. coniunctionem insipienter abscindat. Hic nanqȝ veritas dicit: habete sal in vobis et pacem habete inter vos. per sal quippe sapientia verbi designatur. Qui igitur loqui sapienter nititur magnopere metuat: ne eius eloquio audientium vnitas confundatur. Hinc Paulus inquit ad Roma. xij. Non plus sapere q̄ oportet sapere: sed sapere ad sobrietatem. plus vult sapere quā oportet sapere: qui illa que lex non dicit seruat. Hinc in sacerdotis veste iuxta verbum dn̄i tintinabulis mala punica coniunguntur vulgo granadas. Quid enim per mala punica nisi fidei vnitas designatur? Nam sicut in malo punico vno exterius cortice multa interius grana muniūtur. sic innumeros sancte ecclesie populos veritas fidei contegit: quos intus diuersitas meritorū tenet. Ne igitur rector incautus ad loquendū prorūpat: hoc qđ iā premisimus per semetipsā veritas clamat discipulis: habete sal in vobis: et pacem inter vos habete: ac si figurate per habitū sacerdotis dicat. Mala punica in tintinabulis iungite vt p omne qđ dicitis vnitatē fidei cauta obseruatiōe teneatis. Prouidendū quoqȝ est solicita intentione rectoribus: vt ab eis non solum praua nullo modo: sed nec recta quidem nimie et inordinate proferantur. Quia sepe dictorum virtus perditur: cū apud corda audientiū loquacitas incauta importunitate leuigatur. i. fit leuis. Et auctorem suū hec eadem loquacitas inquinat que seruire auditoribus ad vsum profectus ignorat. Unde bene per Moysen dr̄. Uir qui fluxū seminis patit: immūdus erit. In mente quippe audientiū semen sequuture cogitationis est audire qualitas locutionis: qr dū per aurem sermo accipit cogitatio in mente generat: vnde ab hui⁹ mūdi sapientib⁹ predicator egregi⁹ seminiuerbi⁹ est vocatus. Qui ergo fluxū seminis sustinet: immūd⁹ asserit. qr multiloquio subdit⁹ ex eo se inquinat: qđ si ordinate promeret: recte prolē cogitationis edere in audientiū corde potuisset: dūqȝ incaut⁹ per loquacitatem defluit: non ad vsum generis: sed ad immūdiciam semen fundit. Unde Paul⁹ quoqȝ cū discipulū de instantia predicationis admoneret dicens. testificor coram deo et xp̄o ihesu que

iudicaturus est viuos et mortuos et per aduentũ ipsius et regnũ ei⁹ predica verbũ iuxta oportune importune dicturus importune pre misit oportune. Q.d.s. apud auditorũ mentẽ ipsa se sua vilitate de struit. si habere importunitas oportunitatem nescit. Sed notẽt ge rentes curam animarũ quid dicat̃ L.u.iiij. Medice cura te ipsũ Sicut ait Gre. prima parte sui pastoralis. cap. ij. Quis autem co gitationũ vulnera occultiora nesciat esse vulneribus viscerũ. Ni mirũ videt̃ medicum spũalem multo subtiliorem debere medico corporali: qui vt bene curet vitia multa peritia opus habet preser tim vt vim pigmentorum spiritualiũ considerans postq̃ ceteros curare desideret circumquaq; regulas medicine cognoscat. Alio quin si artis spiritualis imperitus et in se ipso ignorantie cõfossus vulnerib⁹ alios mederi properet: audire non immerito merebitur medice cura te ipsum. Magna quippe stulticia est vt idem Gre gori⁹ ait. si aliq̃s alios mederi ꝓperat: q; et ipse in facie vuln⁹ portat Et maxima plane dementia est vt inquit in pastorali capitulo. ij: dum hij qui nequaquã spũalia precepta cognouerũt cordis se medicos profiteri non metuũt dum qui pigmentorũ vim nesciũt videri medici carnis erubescũt. Recte igit̃ cuilibet taliũ dr̃. Me dice cura te ipm̃. Quos igit̃ medicos cordiũ appellare ad p̃sens melius conuenit q̃ curatores animarũ ip̃is videlicet rectores eccle siarũ: quibus ille thesaur⁹ est traditus: pro quo non parcet de⁹ pa ter: qui proprio filio non pepercit vt dr̃ ad Roma. viij. Quib⁹ etiã ille vulnerat⁹: qui incidit in latrones curand⁹ seruandusq; a Sa maritano relictus est. L.u.x. Unicuiq; eni ip̃oꝝ dr̃. Curam illius habe. Et rursus de⁹ per prophetam. Custodi virũ istũ: qui si lap sus fuerit: anima tua erit pro anima ipsi⁹. Porro dñs per Eze chi. iij. et xxxiij. capitulis cominat̃ cuilibet curatori dicens. San guinem ei⁹ de manu tua requiram: quasi dicat quia vita et mors subditoꝝ posita est in manus prelatoꝝ. Unde dr̃ Judith. viij. Ex vobis pendet anima illoꝝ. ac itaq; sentẽtia cõmonitus quisq; pre latorũ et rectorũ penset periculũ sui regiminis. Sed pro ista mate ria poteris applicare ei etiã aliqua de iure ciuili presertim secun dũ Bart. in. l. contract⁹. C. de fi. instru. in qua dicit q̃ si notarius

Non facit instrumentũ sufficiens pro parte imperanti ꝛ iubenti: sed taliter facit ꝙ parti iubenti eueniũt aliqua damna respectu sue imperitie scilicet pro imperitia ipsius notarij scilicet quia fuit ignorans vel negligens in suo officio tunc pars lesa potest agere contra notariũ vsque quo ei satisfaciat notarius plane ꝛ plenarie de omni iactura idest de omni damno ibi orto. Et sic vnusquisqꝫ debet habere sufficientiã sui officij per se assũpti: quã si nõ habuerit: tenebitur de oĩ dãno pti lese: sic etiã ethico. tertio. Et pro ista materia vide Tho. sua. j. scde. q. lxxvj. ad secũdũ. ꝛ lxxiiij. ad quintum. Ubi dr̃ ꝙ omnes christi fideles tenent̃ scire tria. primo omnia que spectant ad religionem christianã. Secũdo oĩa q̃ spectãt ad bonos mores. Tertio oĩa que spectant ad officiũ suũ. Tho. vbi sup̃. Et sic sacerdos artẽ doctrinãqꝫ discat spũalis curationis quatinus in se ignorantie curare possit vulnera: ꝛ in subditoꝝ cordibus per sanã doctrinã ꝛ salubrẽ penitentiã sciat sanare contagia delictorũ Ne qđ absit dñ sanandi regulas nesciat: ꝛ ad sanandum commissos subditos festinet: iuste sibi subijci audeat de eisdẽ. Medice cura te ipsũ. Recte nanqꝫ prelato ignoranti dicit̃: vt prius in se sufficientem artem curandi spũaliũ morborũ habeat: quã emplastrũ sanandis vulnerib⁹ adhibeat. Nã vt ait greg. ĩ registro verecũdũ ẽ ꝛ dicere pudet ꝙ sacerdotes ducatũ arripiũt: q̃ exordiũ religiose vite nõ nouerũt. Licet ĩ qbusdã mysterijs catholicis ignorantia tolerãda foret: eo ꝙ ĩ plerisqꝫ meli⁹ est nephare q̃ curare. In qbusdã etiã iuxta Aug. ĩ li. de ver. dñi. Meli⁹ ẽ fidelis ignorãtia q̃ temeraria sciẽtia. In ecclesiasticis tñ ministerijs ordinãdis disponẽdis qꝫ omnino dãnabilis ẽ: de qb⁹ ẽ illud vbũ aplĩ. j. ad cor. xiij. Si qs ãt ignorat ignorabit̃. i. re pbabit̃. ordinis nãqꝫ ignorãtia quo videlicet ordine qcqđ agẽdũ ẽ in ecclia cõturbat negotioꝝ naturam formãqꝫ meritoꝝ. nã statutis facere injuriã vl' cõtraire nõ ẽ ĩtelligere: sꝫ errare vt ĩqt Ambro. sup bti ĩmaculati. hic ẽ ꝙ dñs reqrit suũ prudẽtẽ quẽ cõstituit sup familiã suã. Math. xxiiij. prudentẽ dixero vt sciat quo ordine. quo sẽsu. quo mõ: quo fine: qcqđ gerendũ sit. alioquin si cecus ceco ducatũ p̃stet: ãbo in foueã cadunt. mathei. xv. ꝛ in capitulo. cũ sit ars artium de eta. ꝛ quali. ordinan.

Et sic sit rector discretus in silentio. utilis in verbo. ne aut tacenda proferat: aut reticescat proferenda. nam sicut incauta locutio in errorem pertrahit: ita indiscretum silentium hos qui erudiri poterant in errore delinquit. Sepe namque rectores improvidi humanam amittere gratiam formidantes: loqui libere recta pertimescit. Et iuxta veritatis vocem nequaquam iam gregis custodie pastores studio sed mercenariorum vice deserviunt: quia veniente lupo fugiunt dum se sub silentio absconderunt. Hinc namque per prophetam Esaye lvj. eos dominus increpat dicens. Canes muti non valentes latrare. hinc rursum querit dicens. non ascendistis ex adverso nec opposui stis vos murum pro domo israel: vt staretis in prelio in die domini. Ex adverso quippe ascendere est pro defensione gregis voce libera huius mundi potestatibus contraire. Et in die domini in prelio stare est pravis decertantibus ex iusticie amore resistere. pastorem enim recta timuisse dicere quid est aliud quam tacendo terga prebuisse? Qui nimirum si pro grege se obijcit: murum pro domo israel hostibus opponit. hinc rursum delinquenti populo dicitur. prophete tui viderunt tibi falsa et stulta nec aperiebant iniquitatem tuam: vt te ad penitentiam provocarent. Prophete namque in sacro eloquio nonnumquam doctores vocantur qui dum fugitiva esse presentia indicant que sunt ventura manifestant. quos sermo divinus falsa videre redarguit: quia dum corpore culpas metuunt in casum delinquentibus promissa securitate blandiuntur: qui iniquitatem peccantium aperiunt: quia ab increpationis voce conticescunt. i. nihil proferunt. et est verbum ventrum. vt conticeo. ces. addendo co. fit conticesco. Clavis quippe apertionis est sermo correptionis quia increpando culpam detegit quam sepe nescit ipse etiam qui perpetravit. Hinc paulus ait. Ut potens sit exortari in doctrina sua: et eos qui contradicunt redarguere. Et sic dicitur malachie. ij. vt dictum est. labia sacerdotis custodiunt scientiam et legem requirunt ex ore eius: quia angelus domini exercituum est. hec Grego. in sua prima parte pastoralis in capitulo. xv.

Sequitur credo in vnum deum.

Nunc incipit credo in vnū deū. in quo significa᷑ q̄ ea debemus credere q̄ audiuimus in euangelio predicare. Unde apl's ad Ro. x. Fides ex auditu. auditus autē per verbū dei. Postea vertit se sacerdos ad populū monens eū ad orandū ꝛ dicit. Oremus in signū q̄ xp̄s dixit disci pulis suis. luce. xxij. Orate ꝛc. Tūc incipit chorus offertoriū in quo significat se consentire fidei ꝛ orationi sacerdotis. Post hoc sacerdos volens ministrare accipit hostiā q̄ debet esse panis tritici Unde versus. Hostia sit munda sit candida sitq̄ȝ rotūda. Azima de tritico sit integra dignaq̄ȝ scripto. secdm qd dn̄s cōparauit se grano frumenti cadenti in terra. Joh. xij. Item accepit vinū in signū q̄ christus fuit pro nobis racemus in torculari crucis pressus. Unde in Esay. lxiij. Uestimēta tua sunt sicut calcantiū in torculari. deinde accipit aquā q̄ in tanta q̄ntitate debet apponi vt a vino valeat absorberi in signū q̄ ecclesia debet incorporari christo non christ᷒ ecclesie. Unn̄ dicit Augu. Non mutabis me in te sicut cibū carnis tue. sed tu mutaberis in me. In pane corpus christi designatur. In vino designatur sanguis. In aqua populus representatur. vnde aposto. ad philipp. iiij. ꝛ apocalip. xvij. Aque multe populi multi.

Item per hoc qd sacerdos post offertoriū lauat manus suas significatur mūdicia mentis ꝛ corporis quā debet habere ministrator tanti sacramenti. Unde Esaye. j. dicitur. Lauamini ꝛ mundi estote. Postea datur thus in quo significatur q̄ deuotionē debet habere homo in orando deū. Hiere. xviij. Maledictus homo qui facit opus dei negligenter. Et sciendū est q̄ hec pars de qua dictum est solebat in p̄mitiua ecclesia appellari cathecuminoꝝ. Unde diaconus lecto euangelio solebat clamare. Exite cathecumini quia sacerdos secretū incipit. ꝛ ratio huius fuit q̄ꝛ illi erant absq̄ȝ sacramē to baptismi quod fundamentum cuiuslibet sacramēti ē. Et q̄ dr̄ hic aque multe populi multi. sic apoca. xvij. ꝛ in cap. cum marthe de cele. miss. Pro quo nota. q̄ hic fit comparatio per multas similitudines ꝛ dicaȝ vnā vt intelligas sicut semper fluunt aque ꝛ ambulant totū mundū in circuitu: ita ambulant populi. i. gentes: qm̄ alique gētes moriunt̄ ꝛ alique nascunt̄. ꝛ modo diues ꝛ modo pau-

per modō sanus: modō eger. modo diues: mōdo tristis. ⁊ sic gen⁹ humanū ita ambulat. sicut aque. sic glosant aliqui illum passum gen. j. super illa particula spirit⁹ dñi ferebatur sup aquas. Sed alij doctores exponunt voluntas dei tanq̄ȝ artificis ferebatur super aquas. i. sup materiā illā disponēs quod esset ex ea factur⁹. sed aliqui volunt q̄ per aquas in sacra pagina intelligamus afflictiones ⁊ tormenta humana. Et sic forte posses dicere. aque multe. i. afflictiones ⁊ tormenta supple sunt popl'i multi.

In hoc dicit sacerdos inclinato capite ante altare. In spiritu humilitatis. ⁊c. q̄ sumitur de. iij. Danie. Postea eleuato capite eleuatur versus altare ⁊ osculatur illud in signū q̄ per passionē christi reconciliati sumus. Postea vertit se sacerdos ad populum secreto dicens. Orate pro me fratres: ⁊ ego pro vobis ⁊ ibidem: ego p̄ te rogaui patrem meum in quo significatur ecclesiam fuisse de iudeis. Sacerdos dicit secretum quod est iuxta numerū orationū ante epistolā premissarū. Pro quo notandū q̄ in hoc passu sunt ponderande due particule. Prima inquantū dicit sacerdos. Secunda inquantū dicit numerū orationū. Quantū ad primā dr̄ sacerdos. s. dans sacrū dei. i. eucharistiā. Secundo modo sacerdos dicitur idest dās sacrū de deo. s. predicationē. Tertio modo dicitur sacerdos idest dās sacrū deo. s. orationē. Quarto modo dicitur sacerdos. i. dans sacrū deo. s. exēplū bone vite. Et dr̄ sacerdos sacer dux. q̄ ē fors electa a deo. De sacerdote loquitur mgr̄ sent. di. xxij. Sed p̄ ampliori declaratione isti⁹ particule sacerdos facit illud cap. multi. di. xl. vbi dr̄. multi sacerdotes. pauci sacerdotes. multi noīe: sed pauci opere Uidete ergo quomodo sedeatis sup cathedrā. quia non cathedra facit sacerdotem. glo. s. venerabilē vel bonū. Sed sacerdos cathedrā. nō locus sanctificat hominē: sed homo locū. nō oīs sacerdos sanctus: sed oīs sanct⁹ est sacerdos. Qui bene sederit super cathedrā: honorē accipit cathedre. Qui male sederit. i. nō seruato ordine iuris. Pro quo vide ca. q̄ dicā de vsuris. xiiij. q. iiij. in quo dicitur hoc aūt iure possidetur q̄ iuste possidetur: ⁊ hoc iuste q̄ bene. dicitur igitur q̄ male possidetur alienū est. Et sic q̄ male possidet male vtitur. i. abu-

titur. Et sic fit mẽtio de auaris: qm̃ auari nec prosunt sibi: nec ali-
cui alieno. ꝓpterea ꝙ habent pecuniã reseruatã. Et sic dicit nico.
ephe. v. Et dr̃ auar⁹ idolatra. ꝑmũ q: spẽ ponit in numo: sicut fide
lis in deo. Scđm q: indigentib⁹ res dei cõcessas sibi vsurpat: ⁊ si-
cut idolatra honorificẽtiã dei amat. Tertiũ q: res inferiores amat
contra ratione͂: qm̃ oĩa q̃ in mũdo cernim⁹ caduca sũt ⁊ vana ꝓuer
bi. j. Qui male sederit iniuriã facit cathedre. Ideoq; malus sacer
dos: de sacerdotio suo acqrit crimen.: nõ dignitatẽ. In iudicio enĩ
sedes. glo. i. ad tui cõdẽnationẽ. Si bene vixeris ⁊ bene docueris
populũ instruis. si bene docueris ⁊ male vixeris: tui solius condẽ-
nator eris. nã bene viuendo ⁊ bene docendo ppl̃m instruis quomo
do viuere debeat: bene aũt docẽdo ⁊ male viuendo: deum instruis
quõ te debeat cõdẽnare: Idẽ qcũq; desiderauerit primatũ in terra
īueniet cõfusionẽ in celo: nec inter seruos christi cõputabit̃: q de pri
matu tractauerit. nec vnusqsq; eoꝝ festinet / quõ omibus alijs ma
ior appareat: sed quõ oĩb⁹ īferior videat̃. qm̃ nõ q maior fuerit ī ho
nore: ille iustior est. s; q fuerit iustior: ille erit maior. Hec Ioh. cri-
sosti. Quantũ ad scđam particulã. s. de numero orõnũ. dicẽdũ ẽ ꝙ
in ꝑmordio ecclesie nascẽtis: tres tantũ orõnes dicebant̃. S; sciẽ-
dũ est ꝙ qdã modũ ⁊ ordinẽ excedẽtes ī tãtũ orõnes multiplicant:
vbi auditoribus suis fastidiũ generãt ⁊ tediũ cũ ecõtra dñs dicat
ī euãgelio mat. vj. Cũ oratis nolite mlt̃ũ loq: sic ethnici faciũt. pu
tãt in multilogo exaudiri. vñ cũ cũ īterogassẽt apl̃i q̃lr ect orãdũ.
cui dixerũt. dñe ꝑceptor nr̃ doce nos orare. qb⁹ ip̃e dixit: filioli mi
cũ oratis sic orabitis pr̃ nr̃ q es ī cel̃. Et sic ẽ notãdũ quõ xp̃s redẽ
tor nr̃ cõpẽdiosã orõnẽ edocuit apl̃os. s. pr̃ nr̃ q es ī cel̃. ⁊c. Et inter
ꝑtat̃ xp̃s vnct⁹. i. hñs duas naturas. s. diuinã ⁊ hũanã ⁊ sic ver⁹ de⁹
⁊ ver⁹ hõ. H⁹ orõnis formã seq̃ntes sacerdotes ī missa: septenariũ
numeꝝ nõ excedãt. nã xp̃s septẽ petitiõib⁹: oĩa corpis ⁊ aĩe necessa
ria cõp̃hẽdit. Quia v̇o de⁹ numero īpari gaudet: sũope qdã obser-
uãt: vt īpares dicãt orõnes ī missa / vel vnã / vel tres / vel quiq; / vel
septẽ. vnã ꝓpt̃ vnitatẽ sacri. Tres ꝓpt̃ mysteriũ trinitatis. Quiq;
ꝓpt̃ qnq; partitã dñi passionẽ. septẽ ꝓpt̃ septẽ dona sp̃ũsc̃i. Hec
Innocẽti⁹ in libro sacroꝝ q̃si in ꝑncipio. ⁊ incipit. Orõnes aũt. ⁊c

Et sciendū pro supradictis ꝙ primus beatus Petr⁹ missā antbi
ochie dr̄ celebrasse. Dicit aūt ea secrete: qꝛ christus secrete orauit.
vt dr̄ Math. xxvj. Pater mi si fieri potest transeat a me calix iste
Finitis secretis sequit̄. Per omnia secula seculoꝝ: in quo designa
tur: qd̄ post suscitationē Lazarij xp̄s aperte predicauit. Post hoc
salutat populū dicens. Dn̄s vobiscū: ⁊ monet mentes habere ad
diuina cum dicit. Sursū corda. postea dicit prefationē que sic ap-
pellatur: quia precedit principale sacrificiū. Sunt aūt decē prefati
ones canonice. Prima de trinitate. Secūda de natiuitate. Ter
tia de quadragesima. Quarta de cena dn̄i. Quinta de cruce. Sex
ta de resurrectione. Septima de ascēsione. Octaua de spiritussan
cti missione. Nona de beata virgine. Decima de apostolis. In fi-
ne aūt prefationis orat sacerdos: vt laus sua angeloꝝ laudibus so
cietur. Chorus aūt cantat. Sanctus. sanctus. sanctus. Ostendēs
se conformari angelis ⁊ sumit̄ de Esay. vj. vsqꝫ ad illū locū. Osan
na in excelsis. quod sumit̄ de math. xx. dicitur autē ter sanctus pro
pter personarum trinitatem. ⁊ semel dn̄s ꝑpter essentie vnitatem.
quod est valde notandum. Osanna. i. obsecro salua. Sed ꝓ hac
materia facit magister sententiarū primo libro dist. ij. vbi inter ce-
tera dicit. quia nec periculosi⁹ alicubi erratur: nec laboriosius aliqd ꝗ
ritur: nec fructuosiꝰ aliquid inuenitur. Et quia dicitur hic superi⁹
in numero impari. Nota qd dicat. arist. metheu. iij. ca. iij. ⁊ incipit.
Qualis aūt. ⁊c. in. §. quod aūt sup particula. Sed in trib⁹: ex quo
eliciunt aliqui ꝙ deus ⁊ natura gaudēt in numero impari. Et hoc
pro tanto qm̄ res perficitur in tribus. s. i substantia, virtute. ⁊ ope-
ratione. Et pro prefatiōib⁹ vide ca. Inuenimus has nouē. ⁊c. de
conse. di. j. Et pro declaratione quid sibi vult. Sursū corda. vide
capi. quādo aūt stamus. de conse. di. j. vbi dicit̄ sursū corda vt duꝫ
respondet plebs habemus ad dominū: nihil aliud admonemur ꝙ
de deū debere cogitare

De secunda parte misse.

Iso de hac parte ꝙ dicta est consequenter dicendū est
de secūda parte: ꝗ secundū apl̄m dicūtur obsecratiões
Hec pars dr̄ quāsi secretū ⁊ hoc ideo: qꝛ in secreto dr̄.

Aliquando canon esse dr̃. quia ibi sunt mixta verba a sanctis patri
bus instituta. Aliquando dr̃ sacrificiũ pro sui parte digniori. sacer
dos incipiens. Te igit᷑: debet se inclinare ante altare significãs q̧
Petrꝰ inclinauit se dũ prospexit in monumẽto. ⁊ sic inclinatꝰ de-
bet incipere. Te igitur. ⁊ sic precedenti parti continuat᷑. tu es san-
ctus dñs. igitur clementissime pater rogamus te per ihm christũ
filiũ tuũ dñm nr̃m. ⁊c. vt benedicas hec dona: hec munera: hec san
cta sacrificia illibata. Dicuntur enĩ dona: quia dantur a supiori.
Jac. ij. Om̄e datũ optimũ. ⁊c. Munera dicũt᷑: q̄r offerũtur ab infe
riori vel mittunt᷑ nobis. Sacrificia dicunt᷑: q̄r ꝑ pctis nr̃is offerũt

Sũt aũt tres cruces sup tria verba: ⁊ hoc mltis de cau
sis. Prima est vt in reuerentiam trinitatis. cuius po
tentia fit conuersio panis ⁊ vini. Secũda in figura tri
plicis vnionis in acceptione saluatoris. Tertia in me
moriã trine crucifixiõis. Prima fuit in volũtate ꝑsequentiũ. de q̃
mat. xxij. collegerũt pontifices. ⁊c. scđa fuit in voce clamantium.
de qua Math. xxv. At illi magis clamabant crucifige eũ. ⁊c. Ter
tia fuit in crucifixione manuũ ⁊ pedũ de qua Lu. ij. Crucifixerunt
eũ. Sacrificia illibata. i. incorrupta: non quia substantia panis ⁊ vi
ni non possit corrumpi: sed quia corpus ⁊ sanguis filij dei nõ possit
corrumpi. ita q̧ substantia panis ⁊ vini virtute verboꝝ transmuta
tur in carnem ⁊ sanguinem xp̄i. vnde ps. xv. Non dabis sanctum
tuum videre corruptionẽ. Terminat᷑ aũt hec pars canonis ⁊ inci-
pit scđa in primis ita oratur: scđm ap̄lm ad Tit. ij. scz ꝑ nobis his
q̄ in sublimitate sũt positi. Oratur aũt ⁊ pro principe spũali ⁊ terre
no. Spũalis habet gladiũ veri verbi dei ad repellendos hereticos
Terrenus habet gladium ferri: ad feriendũ contumaces. De his
duobus dicit᷑ Luce. xxij. Ecce gladij duo hic sunt.

Sequit᷑ tertia pars hec. Memento famuloꝝ tuoꝝ m
⁊c. in qua orat᷑ ꝑ viuis: in qua oratione debꝫ orans at
tẽdi ꝑ ordinẽ charitatis. primo vero orat sacerdos ꝑ
ꝑ fr̃e ⁊ matre. scđo ꝑ parẽtibꝰ spũalibꝰ. tertio ꝑ se ipso
⁊ pro amicis suis viuis noĩatim. quarto quidẽ ꝑ astantibus. quin

to aũt pro õmni põpulõ christiano. Nec nimis orare debet ne generet scandalum in plebe. q2 dr̃ Math. xviij. Ue hoi illi per quez scandalũ venit. Nec nimis scito debet percurrere: q2 non debet offerri sine sale. i. sine discretione z deuotione. Hec sunt verba scoti q̃stione penultima quolibetorꝫ arti. ij. quasi circa finem. De modo quẽ debet obseruare sacerdos in memento sue misse tam pro viuis q̃z prodefunctis. Digneris dñe oblationẽ istam specialiter acceptare pro illis quibus nosti me specialiter teneri offerre: z meo gradu in quo nosti me teneri pro eis. Et si in speciali tenetur ad aliquem vel ad aliquos. tutius est ꝙ sub conditione oret si tibi placet dñe. Sed aliqui dicunt ꝙ sacerdos debet facere memoriam ordinate: s. primo oret pro illis qui sunt maiori charitate diligendi: et q2 ordinata charitas incipit a se: ideo sacerdos primo facit memoriam sui ipsius cogitando tantũ mente vel exprimendo vt. s. deus sui misereatur z dimittat peccata z tribuat gratiam. Deinde oret ꝑ patre z matre parentibus z fratribus atqz sororibus. Tertio pro benefactoribus. Quarto pro inimicis z persecutoribus. Quinto pro infidelibus vt conuertantur ad fidem. Et hoc quidam faciũteis dispositionem in mente satis pulchram facientes talem memoriã ad similitudinem ordinis casuum: quorũ primus est nominatiuus in quo sui ipsius recordatur sacerdos. secundus genitiuus. z signat genitores. s. parentes. tertius datiuus. z signat datorem vel benefactorẽ. quart⁹ actũs: z signat accusatorẽ vel inimicũ. quintus vocatiu⁹: z signat vocãdos ad fidẽ. sext⁹ ablatiu⁹: z signat mortuos a nobis ablatos: z de istis fit mẽtio in scḋa memoria. sed quare primo pro viuis q̃z pro mortuis oram⁹? Respõsio dicẽ: q2 viui sunt in maiori piculo: q2 possunt dãnari. Sz mortui aũt ꝑ quibus oratur. sũt in purgatorio: d qb⁹ nõ timẽ. z sacerdos de ista mẽoria dz se cito expedire ꝑpt distractionẽ mẽtis z euagatiões. nõ sic qdã faciũt dormitãtes i tali mẽoria: itaꝙ q̃nz pplares recedũt a missa tedio victi z sic est scandalũ z p consequẽs fugiendũ.

Eq̃ ãrta ps. s. Coicãtes i q̃ fit mẽoria scõꝝ aplõꝝ z mrm

f solũ istorũ q2 cũ hoc sacr̃m sit sacr̃m amoris in hui⁹ sacri

mysterio debet fieri solũ memoria de illis in quib⁹ apparuit signũ veri amoris. in aplis aũt apparuit ꝑ abiectionẽ tẽporaliũ. in martyribus per corporũ tormenta. de primo Math. xix. Ecce nos reliquim⁹ oĩa. de scdo dr̃ sapiẽ. iij. ⁊ si corã hoĩb⁹ tormẽta passi sũt. ⁊c. Terminatur aũt hec pars ꝑ dñm nr̃m. sicut eni per filiũ oĩa facta sũt: ita per ipsũ oĩa debent esse reparata. Et terminando nõ debet dici amen secũdũ quosdã: qꝛ angelorũ chor⁹ secũdũ quosdã sacro mysterio assistens respondet. amen.

SEquitur quinta pars. s. hanc oblationẽ acceptabilẽ benedictã. ⁊c. benedictã dicit. qꝛ a deo spẽaliter benedicitur virtute ꝑtus fructus v̓ginis Marie. Itẽ per istã hostiã. benedictionẽ celestẽ assequimur. Rationabilẽ dicit: qꝛ in illa acceptamur deo. Fiunt aũt quinqꝫ cruces. Prĩa sup̱ bñdictã. Scđa sup̱ ascriptã. Tertia sup̱ ratã. Quarta sup̱ corpus. Quinta sup̱ sanguinẽ. Tres p̓me sũt cões pani ⁊ calici. q̃rta appropriat̃ pani. q̃nta calici. Tres prime significãt tres dies: q̃bus dñs p̄dicauit post dñicã in ramis palmaꝝ. vel triduum quo xp̃s sepultus iacuit. vel tria loca corp̱is in q̃bus xp̃s passus est s. man⁹. pedes. ⁊ latus. due v̓o sequẽtes signãt ꝙ xp̃s passus est in corp̱e ⁊ aĩa. vel hec fiũt in signũ ꝙ xp̃s habuit quinqꝫ vulnera.

POst hec incipit sexta p̱s ibi. Qui pridie. ⁊c. In q̃ sunt multa notabilia ⁊ diligẽter attẽdenda. Primũ est qꝛ dicit. Qui pridie anteꝙ pateret̃. Cõmunio sacri corporis ⁊ sanguinis dominici die cene post comestionẽ agni paschalis fuit signũ ꝙ sacramenta legalia vmbra erãt. hec autẽ veritas: ⁊ adueniente veritate: debent cessare vmbre. Itẽ hoc sacramentum institutũ fuit cum christus ad passionẽ voluit ire vt mentes aploꝝ firmi⁹ informaret: ⁊ vt causa vltimo addita melius memorie commendaretur. Secũdũ notabile est qđ dicit. Accepit panem ⁊ tradidit eis sacramentum corporis sub specie panis ⁊ vini non sub specie agni: ne iudaizare videamur de more legali agnum offerentes. Tertium notabile est quod dicit. Eleuatis oculis in celum. Per hoc eñ ꝙ xp̃s in celum leuauit oculos: nobis

nsinuauit se habere a pr̄e qcq̄d h̄et: ꝛ q̄d in principio op̄eꝝ n̄roꝝ debemus oculos mentis dirigere ad dn̄m tanq̄ȝ ad actorē omniū bonoꝝ operū. Quartū notabile est q̄d dicit Grās agens deo patri qui ip̄m incarnari misit ꝛ qui per ipsum mundū redemit ꝛ q per ip̄m mortem nostrā ꝛ causam mortis destruxit. Quintum notabile est q̄d dicit. Benedixit. benedixit enī benedictiōe celesti ꝛ virtute verbi. q꞉ conuertit̄ substantia panis in substātiam corporis christi. ꝛ substantia vini in sanguinē x̄pi virtute verboꝝ. Sextū notabile ē q̄d dicit Fregit: q꞉ sic confecit virtute istoꝝ verboꝝ. Hoc ē enim corp⁹ meū. prius est panis fractio q̄ cōuersio. ergo dn̄s prius fregit q̄ȝ cōsecrauit. sed eccl'ia prius consecrat q̄ȝ frangat. ergo aliter facit q̄ȝ x̄ps. in hoc ergo delinquit quod absit. Alij dicunt q̄ benedixit prius ꝛ fregit postea dicendo hec verba. Hoc est corpus meum. ꝛ tunc fregit illud: ꝛ ita prius fuit fractio q̄ȝ conuersio. ꝛ sic obuiatur ergo ecclesia delinquit. Sed dicendum est q̄d ecclesia nō delinquit: quia christus post benedictionem ꝛ conuersionem fregit licet ordo verborum aliter sonet. Septimū notabile est q̄d dicit Accipite ꝛ manducate: quo figuratur duplex manducatio scilicet sacramentalis ꝛ sp̄ualis. In sacramentali percipimus corp⁹ christi. In sp̄uali vero incorporamur mistico corpori x̄pi quod est ecclesia sacramentalis. Comestio est bonorum ꝛ malorum. spiritualis est tantum bonorum. Prima non proficit secundū quod dicit apostolus ad Cor. xj. Qui manducat indigne corp⁹ meū ꝛ sanguinem bibit: iudiciū sibi manducat ꝛ bibit. ille autē indigne recipit: qui sacramentaliter ꝛ non spiritualiter recipit. Sacramētalis mā ducatio est significata per hoc q̄d dicit manducate. Spiritualis p̄ hoc quod dicit accipite hoc est enim corpus meū. ꝛ quicquid demōstratur p̄ hoc pronomē hoc, aut est corpus, aut panis. nō panis quia sic false diceretur: hoc est corpus meuȝ. Item non corpus: quia non sunt adhuc verba dicta: virtute quoꝝ fit transsubstantiatio. Solutio quidā dicūt de quib⁹ fuit mgr̄ petr⁹ mā ducator sine comestor q̄d qū totū dictū ē: totū factū est. totū dico hoc est corpus meū. ꝛ p̄t poni tale exēplū. qui dicit litt⁹ p̄ se solū litt⁹ intēdit: ꝛ q dicit aratur: arare intēdit. Sȝ q dicit litt⁹ arat: aliū sēsū intēdit. s.

opus perficitur. A simili qui dicit hoc est nō fit transmutatio. Similiter qui dicit corpus per se: adhuc non fit transmutatio, sed qui dicit totū insimul. s. hoc est enī corpus meū. tūc fit trāsmutatio. dico tamen q3 aliud est nomē vel verbū: z aliud est esse dictū sicut dicit Aristoteles in secūdo topicorū q aliud est significare z aliud est dicere. hoc nomen homo significat hominē dicere aut consignificare. i. cū alio significare. Unde dictio est inquantū dr aliquid de aliquo vel cum alio. vnde dictio est perfecta constructionū ordinatio Unde cum illud pronomen ponit per se: nō est proprie orō: sed est compositio in oratione. Unde non oportet q̄rere demonstrationē huius pronominis vt pronomē: sed vt dictio. Unde cū in pnūciatiōe hui9 pronoīs hoc sit panis: tū nihilomin9 demōstrat illud: qd tota orō facit. s. verz corpus xpi. qd ibi est: qū tota orō dicta est: sic ergo quādo totū dictū est: totuz factum est: idest corp9 xpi verū est. z ibi sub specie panis z vini totus christus est. sed corp9 xpi ibi est: per conuersionē alias per conexionē. sanguis per conuersionē: aīa p cōiūctionē. deitas per vnionē. sed deitas in persona filij. persona enī pris ibi nō est. nec psona spūsci: q3 nō sūt vnite hūane nature: cui9 vnionis rōe dr ibi esse deitas. Sola enī psona filij vniuit hūanā naturā. vnde persona filij ibi est. Deitas aūt ibi est tota integra z perfecta per essentiam/potentiā. non per presentiā sicut in omni creatura: tamen nō sunt ibi sub sacramēto z rōe sacramenti pater z spūssanctus in persona. sed sola persona filij ratione predicta. De ista materia vide viā par. quasi in principio in. §. de9 ē vbiq3. zc Sequit simili modo. zc. in qua clausula sūt multa notabilia eodē modo quo in primo. Dicit aūt in eadē clausula. hic est enim calix sanguinis mei. zc. virtute quorū verboz fit conuersio vini in sāguinem xpi in calice sub specie vini. sed sanguis per conuersionē alias per connexionē. corpus p conuersionē. aīa p cōiūctionē. deitas per vnionē. Sed queritur si sit sacramentū si nō apponatur vinū. Ad quod dicendū q sic. sed non plenū sacramentū: quia sub specie panis est sacramentū corporis tantū. sed si aliquis obmitteret vinum scienter ad inducendum forte heresim: non esset sacramentum. Si autem aliquis per obliuionem vel negligentiam dimiserit vinum

debet reincipere a sili modo. ⁊ prius ponere vinū. Dicūt tamē ali qui ꝙ minus malū ē scandalū generare: ꝙ veritatē tanti sacramē ti ꝑtermittere: sed nō debet dimitti veritas propter scandalū. Sed pro v̄itate vide viam para. in lr̄a. c. ij. in sed redeūdo. Sed pro scandalo vide viam para. in littera. l. j. Nam si vinum non apponaꝛ in quo intelligiꝛ veritas: non potest vere dici hoc sacramentū com mixtio corporis ⁊ sanguinis. ⁊c. Sed si non apponaꝛ aqua: nō ideo est min⁹ sacr̄m: sꝫ illi q eā dimittūt ꝑ obliuionē: peccant venialr̄. q ꝑ negligentiā mortaliter: ⁊ graue est ad corrigendū. sequiꝛ noui ⁊ eterni testamenti: q: ex effusione sanguinis x̄pi: testamentū accipi- m⁹ eterne hereditatis. De hoc testamēto dr̄ Lu. xxij. Disp̄ono vo bis regnū sicut disposuit mihi pater vt edatis ⁊ bibatis sup men- sā meā in regno meo. Seqtur mysteriū fidei: q: sine fide nō fit hoc sacr̄m: q: sine fide nō pōt aliqs plene intelligere hoc sacr̄ꝫ. Sequi tur quotienscūqꝫ feceritis in mei mēoriā facietis. i. in mēoriā mee passionis ⁊ mortis. vñ Pau. ad Cori. x. Quotiēscūqꝫ corp⁹ x̄pi manducaueritis ⁊ sanguinē ei⁹ biberitis: mortē dñi annūciabitis. Notādū est ꝙ illa crux q̄ fit super panē cū dr̄ Benedixit fregit: si- gnat ꝙ x̄ps passus est in aīa. vñ tot⁹ passus est scd̄m aiam ⁊ corp⁹ vt totū hominem redimeret.

Seqtur septima pars. Unde ⁊ memores. in cui⁹ ṗnci pio dr̄ b̄te passionis. Et debet sacerdos manus extē- dere ad modū crucis. ⁊ sequitur necnō ab inferis re- surrectiōis. ⁊ tūc dꝫ illas parū erigere: in signū ꝙ x̄ps inuict⁹ leo resurrexit a mortuis. Seqꝛ tertiū sꝫ ⁊ i cel' gl'iose ascēsio nis. ⁊ dꝫ tūc illas erigere i signū ꝙ de⁹ ⁊ hō ascēdit i celos ⁊ sedet ad dexterā dei patris. i. ad eq̄litatē. Seqꝛ hostiā scāꝫ. hostiā purā. hostiā imaculatā. panē scīꝫ vite eṫne: ⁊ calicē salutis ꝑpetue. Dr̄ āt christus hostia pura: quia conceptus ē sine peccato. Dicitur auteꝫ panis vite eterne: q: refectio angl'oꝝ. Calix salutis perpetue: q: x̄ps refectio est vel affectio hominū. Potest aūt aliter exponi vt dicaꝛ hostia pura: q: x̄ps oblatus est vt nos liberaret de feditate origina lis peccati. Hostia sancta: q: vulneratus est vt perficeret sacramē ta: quib⁹ scificaꝛ eccl'ia Hostia imaculata: q: mortuus est vt nos

liberaret a morte eterna. Panis vite eterne: q2 est nostrū viaticū quasi via. Calix salutis perpetue: q2 est refectio inebrians patriaz. Fiūt aūt quinqz cruces super hostiā. tres prime debēt sup vtrāqz speciē fieri. q̄rta sup speciē panis. quīta sup speciē vini. Quīqz āt fiūt cruces in sūma: q2 qnqz fuerūt effusiones sanguinis xp̄i. Prima fuit in circūcisione. Luc. ij. scd̄a in sudore. Lu. xij. tertia in flagellatione. quarta in crucifixione. quinta in lateris lanceatione.

SEquit̄ octaua pars. s. Supq̄z ꝓpitio. ꝛc. Et sūt i ista pte due clausule. In p̄ma sūt duo notabilia q2 ibi nomināt̄ tres ptes veteris testamēti. s. abel. abrahā. melchisedech. in qb⁹ sacr̄m altaris p̄figurat̄. In scd̄a clausula dr̄ per manus angeli in sublime altare tuū in conspectu diuine maiestatis tue. Et exponit̄ verbū istud tripliciter. Primo sic. O ipotens iube hoc. i. panē transmutari in sublime altare tuū. i. in corpus ꝛ sanguinē filij tui: q2 corp⁹ dictū est altare scd̄m illud. Altare de terra facietis mihi. Seqtur per man⁹ angeli tui. i. per opationē filij qui dict⁹ est angelus Esaye. Magni consilij angelus scd̄m litterā. Secūda expositio est talis. iube hoc. i. corpus xp̄i mysticū. i. per ecc̄liam militantē preferri ꝛ associari in sublime altare. i. in ecc̄lia triumphante q̄ dr̄ scd̄z illud Leuitici. ignis in altari meo semp ardebit feruore charitatis in ecc̄lia triūphāte ꝛ hoc per man⁹ angeli tui. i. per operationē ꝛ virtutē filij tui. Tertia expositio est talis. O tu deus hec vota ꝛ orōnes iube perferri. i. p̄sentari in sublime altare tuū. i. in presentia curie celestis ꝛ in cōspectu diuine maiestatis tue ꝛ per manus angeli tui. angeli eni vota nr̄a offerūt deo vn̄ Thobie. xij. dicit raphael ad thobiā. Cū orares obtuli orōnez tuā dn̄o. In fine aūt dicit̄. Corpus ꝛ sanguis. Et fit vna crux sup corpus ꝛ alia sup sanguinē. Prima signat martyriū xp̄i. Secunda signat martyriuz sanctorum.

SEquit̄ nona pars. i. Memēto. iuqua oratur p̄o defunctis. ꝛ in codē ordine orōnū ē in hoc memēto sic in alio. In hoc orat̄ p̄o defunctis: in alio ꝑ viuis. Sz notandum q̄ triplex est loc⁹ refrigerij lucis ꝛ pacis.

locus eni paradisi dr locus refrigerij pp̄ter ardorē ignis inferni z purgatorij. vn̄ ps. lxv. Transiuim⁹ per ignē z aquā. Dr locus lucis cō tra tenebras inferni: de qbus Mathe. xx. Mitite eū in tenebras exteriores. Locus pacis dr. pp̄ tranq̄llitatē mētis: q̄ est ibi cō tra vermē cōsciētie eoꝝ q nō erūt. vn̄ Esay. lxvj. dr. vermis eoꝝ non morietur: z ignis eorū nō extinguet. Sed q2 hic fit mentio de penis oportet vt prius aliquid dicamus de peccatis. Primo que dicant peccata venialia: z que mortalia. Secundo quid sit peccatū mortale. Tertio cuius ponderis sit peccatu3 mortale. Quarto dicemus de remedio peccati mortalis. Quinto dicemus in qua ciuitate habitabunt decedentes in peccato mortali. z in qua decedentes in statu grē. Quantū ad primū pro exordio nr̄e expositionis sciēdū ꝙ aristo. ethi. vij. ca. vj. quasi in fine dicit. milies eni plura mala potest facere homo malus q̄ bestia mala. Sed pro declaratiōe materie presētis dabitur quedā regula generalis ad cognoscēdū peccata mortalia z venialia: q̄ talis erit. Peccatorū alia cō mittūt citra rōnē / alia vero vltra ratione. Peccā q̄ cōmittūt citra ratione: oīa sūt venialia. i. digna venia. qd accidit qn̄ sensualitas ē subiecta ratiōi: z sic durāte tali dn̄io etiam si isurgat sensualitas vl' appetitus dr homo: homo ethi. j. Et sic reperiuntur q̄plurima remedia pro peccatis venialibus. s. tunsio pectoris. oratio dominica. aqua benedicta. cōfessio generalis. benedictio episcopalis. audi tio misse z alia huiusmodi. Si peccata cōmittantur vltra rationē3 i. in tantū ꝙ ratio sit subiecta sensualitati vel appetitui: omnia erūt peccata mortalia z tunc committens tale peccatum: nōn dicēt homo interior vt dicebat propheta in ps. xlviij. Homo cū in honore esset nō intellexit: cōparat⁹ est iumētis insipientibus: z similis fact⁹ est illis. Et dicunt peccata mortalia: q2 sunt digna morte eterna. contra q̄ operatur cordis contritio. oris confessio: z operis satisfactio: de quib⁹ deo dāte aliquid dicetur suo loco. Pro quo sciēdū ꝙ in pcō mortali cōsiderāt septē vel octo. s. act⁹ pctī. culpa. offēsa. macula. reatus. tenebra. pena. z pronitas ad malū: z oīa ista ponūtur in quolibet peccato mortali: presertim in peccato cōmissionis. De primo p3 sicut in occidere z fornicari: qb⁹ est act⁹ positiuus. s.

vulnerare hominē: ꝛ tangere feminā carnaliter: q act⁹ absolute in se nō sūt boni nec mali. ſ3 efficiūtur boni vel mali p circūstantias. Et ad dr̄ hic actus in se nec sunt boni nec mali. Pro quo nota φ bonitas vel malicia est in actu humano. Actus humanus est qui principiatur ab intellectu ꝛ appetitu scd̄m phm ethicoꝝ. vj. vbi dicit φ tria sunt dominatiua actus: ꝛ ita ergo in actu interiori est bonitas vel malicia: qꝛ actus exterior sine interiori actu quantūcūq3 nocinus sit nec bonus nec malus est. sic Ambrosi⁹. Affectus tuus operi tuo nomen imponit. Sic ꝛ Augusti. ꝛ omnes sancti doctores dicūt peccatū ideo peccatū quia voluntariū. quoniā si nō voluntariū non est peccatū. sic episco. abuleñ. exo. xx. super particula memento vt diem sabbati sanctifices. Et sic ad Gala. j. dr̄. Caro cōcupiscit aduersus spiritum. A principio igit̄ in homine postquā primi parentes errarunt est pugna in homine propter passiōes appetitus sensitiui repugnantes intellectui. Unde si virtus intellectiua predominatur ꝛ obtinet in regulando appetitū sensitiuum: qui motus ꝛ victoria est naturalis. vt inquit Phus. ij. de anima tractatu de motu ꝛ mouente. Et est quēadmodū si sphera superior mouet inferiorem tunc homo habet in se pacem ꝛ virtutem. Et si p contrariū fieret. s. φ appetitus vel sensualitas superaret intellectum ꝛ rationem: qui motus esset contra naturam. ꝛ esset homo in se ipso dissonus ꝛ in guerra ꝛ male composit⁹ atq3 viciosus. sic ista probant̄ in cap. j. de sacra vntione. vbi dr̄. cuius pars superior ratio est inferior sensualitas. Et Prosper ostēdit de vita contemplatiua dū dicit. dominetur viuens ratio: subijciatur corpus anime. ꝛ animus deo. sic implicita est hominis perfectio sic de peni. di. ij. in cap. corpus nostrū. ꝛ di. iij. in cap. in salicib⁹. Et sic virtutes ꝛ vicia faciūt distinctiones in hominibus. Et sic qui faciunt opera dei sunt filij dei. Et qui faciūt opera diaboli sunt filij diaboli. sic Jo. viij. eius filius appellaris cuius opera facis. Secundū quod est in peccato est culpa. Et est culpa quedam priuatio debite rectitudinis in actu. s. ad hoc qd̄ aliqs actus esset bonus moraliter d3 hr̄e circūstantias bonas regulātes eū: qbus si careat erit malus. Tertiū in pcō est offēsa. nā qñ quis peccat: recedit a deo contemnendo

cū ꝛ legē suā: ꝛ adherendo cuidā bōnō creatō qđ bō ꝑpōit deo: ꝛ in hac adhesione deꝰ offēditur. s. ꝑpt aliquā rē minorē se cōtemnatur. Quartū est macula de isto pcō loqtur mgr sētē. iiij. di. xiiij. ca. j. vbi dicit q̄ añ penitudinē cordis. pctōr habet maculā ꝛ fetorē peccati: ꝛ ista ē deformitas q̄dā in aīa nr̄a vl' imūditia large dicta: ꝛ est in aīa scđm qđ in aīa est imago dei. Et est macula vel deformitas pulchritudinis pns habite et nunc debite inesse sic in corpe hūano qđ adornatur vestibꝰ circūdātibꝰ illud: qbus si hō careat: ē deformis ꝛ male apparēs: ꝛ nō ē illa deformitas nisi carētia vestiū vel ornatꝰ necessarij ita ē in aīa nr̄a: nā i ipa est imago dei naturaliter ꝛ pulchritudo sua extrinseca est grā vel charitas: quā cum habet: pulchra videtur: sicut homo vestitꝰ. Si aūt caruerit illa: erit deformis sicut homo nudus: ꝛ hoc est in quolibet peccato mortali: quia per quodlibet tollitur tota charitas ꝛ gratia dei sic magister sententia, libro primo ꝛ quarto. ꝛ in pluribus alijs locis eiusdem libri. Uel potest macula accipi pro quadam immundicia figurate sumpta. nam sicut quis tangit aliquam rem immundam: polluitur actualiter: ꝛ postquā cessauerit actualiter tangere: ꝛ cessat actualiter polluī manet tamen semper pollutꝰ vsque quo lauetur. ita q̄n do quis auertens voluntatem suam a deo: applicat se alicui rei create: qua vult frui: dicitur pollui actualiter voluntas per actualem conuersionem ꝛ adhesionem ad illam rem. Et cessante illo actu: cessat ista voluntas actualiter pollui: manet tamen polluta quousq̄ per penitentiam abstergatur illa immundicia relicta. Sicut enim qui tangit morticinium vel aliquid immundum: ita pollutus est post actū vsque quo lauetur: sicut fuit dū tangeret: ita post actū peccati polluta remanet anima sicut fuit in ipso peccati actu: qꝛ ita est longe a deo per dissimilitudinem qui est vita ꝛ mundicia mentis sicut fuit dum peccatum ageret: ipsa etiam dissimilitudo in anima est elongatio a deo quod est valde notandū ꝛ timendum qualiter elongatio fit a deo: que dicitur macula a qua purgatur in penitentia. Quintū in peccato est tenebra. ꝛ hoc assignat magister sententiarū. di. xiiij. Sed queritur. q̄ sit illa macula ꝛ que sūt ille tenebre exteriores: a quibus deus animam purgat. ꝛ respōdet magi

ster dicens de tenebris ꝛ interiori caligine: satis facile est responde re. cū enī quis mortaliter delinquit ꝛ gratia virtutis priuatur si qua precessit ꝛ naturaliū bonoꝝ patitur lesionē. vñ intellect⁹ obtundit: ꝛ totus homo interior obtenebratur: ꝛ ita quadā caligine mens ob uoluitur: q̄ caligo pc̄i pena est. sed scūs Tho. dicit maculaꝫ ꝛ tene bras in peccato idē esse. sed macula vocatur: in quantū est ꝑuatio gr̄e vel decoris. Tenebra aūt in quātū est obstaculū qddā vt indispo sitū ip̄m peccatū ad nō recipiendū gr̄aꝫ ꝛ dei claritatē. sextum est reatus ꝛ idē est qđ obligatio: q꞉ reatus a reo dr̄: ꝛ ista est in quolibꝫ peccato siue originali/siue actuali/siue mortali/siue veniali: ꝛ insur git ex lege dei. nam sicut in legibus hūanis cauetur quod occidēs hominē aut vulnerans: tali pena plectatur. si quis aūt cōtra illam legē fecerit: illico est obligatus ad tolerandā illā penā legis: ꝛ ista obligatio non insurgit nisi ex lege: cui dedit vires legislator: ita in diuinis est: qđ si qs peccauerit mortaliter: qđ puniatur in inferno. Statuitur ergo qđ si qs peccauerit: insurget ei ista obligatio scꝫ vt puniatur ineternū. similis modus loquendi est geñ. iij. s. quacūqꝫ hora comederis: morte morieris. i. obligaueris ad moriendū. de isto reatu dicit Tho. qđ sit obligatio ad penā: ꝛ dicit qđ sicut in pec cato mortali sunt duo. s. auersio ꝛ conuersio. ita est duplex reatus. nā ex parte auersionis. incurritur reatus pene eterne. Ex parte cō uersionis ad creaturā: manet reatus ad penā tēporalē sic tho. iiij. sentētiarū. di. xiiij. q iij. ar. ij. ꝛ. iij. ꝑte sume. q. xlvj. ar. iiij. ꝛ prima se cūde. q. xlvij. per totū. septimū in pc̄ō dr̄ pena: q̄ pro peccato debe tur: ꝛ ad hanc est reatus siue obligatio ad penā directe eternā. Et alia est tp̄alis. i. ad penā tp̄alem siue q̄ debetur ex cōmissione/siue que manet ablato reatu mortis eterne per contritionem ꝛ gratiaꝫ. Octauū est in peccato pronitas ad malū: ꝛ ista insurgit naturaliter ex peccato. sic geñ. viij. oēs enī sensus ꝛ hoīs cogitatio magis ꝓna sunt in malū q̄ꝫ in bonū. Nam teste Aristotele ethico. ij. vbi dicit. Generationes ꝛ corruptiones habituū fiūt ex eisdē. i. ex silibus. s. ex hoc quod est iustum facere: efficitur quis iustus. ideo omnis ac tus naturaliter est generatiuus alicuius habitus talis qualis ipse est. Et quia nō potest interdū ex quolibet actu gigni habitus: cum

sit habitus qualitas quedā recepta in subiecto ꝛ difficulter mobilis: gignitur saltim dispositio ad habitum ex actu. ideo distinguit aristoteles in prima specie qualitatis habitū ꝛ dispositionē. Cū ergo quodlibet peccatū actuale sit actus malus: sequitur naturaliter ex eo pronitas ad malū: que est habitus vel dispositio. de hoc sanctus Tho. iiij. sentētiaꝝ. di. xxxiiij. arti. j. in corpore questionis ꝛ in multis locis. Sed ꝙ pro quocūqꝫ peccato mortali debeatur pena eterna vt dictum est: hoc tenet Tho. iiij. sententiaꝝ. di. xlvj. ad tertiū pmo responso: pro quo facit dictum aristo. ethico. v. vbi dicit ꝙ tanta est iniuria: q̄nta est illa persona cōtra quā cōmittit̄ iniuria Sed deus est infinitus: igitur pro quocunqꝫ peccato mortali debetur pena eterna. Et sciendū ꝙ peccata mortalia quandoqꝫ adimplentur in voluntate ꝛ actu ad extra. ꝛ qñꝫ in volūtate tantū. sic redemptor noster. Si quis viderit quā ad concupiscendā eā: iam mechatus est in corde suo. Mat. vj. Et sic dicit August. ꝛ oēs doctores ꝙ peccatū ideo peccatū q2 volūtariū: q2 si nō esset volūtariū nō esset peccatum. Et sic notandū ꝙ sicut omnia accidētia fundātur in subiecto. ita omnia peccata mortalia fundant̄ ꝛ subiectātur in voluntate. Sed tristandū est propterea ꝙ si aliquis tangat̄ in aliqua parte sui corporis: immediate sentit lesionē ꝛ recipit tristitiā pro quo dicebat aristo. vt̄ mihi corpus ꝛ aīaꝫ cōpati adiuicē. qui ꝛ si recipiat̄ in īfinitis pctis mortalib⁹: nō sentit. pro quo dicebat arist. in li. retho. vñ nobis tanta mala euenerūt eo ꝙ nō sentiēda sētim⁹. ꝛ sētiēda nō sentim⁹. pro quo nota ꝙ sicut mulieres q̄ cōtraxerūt si cōmisceātur cū viris extraneis fornicantur ꝛ dicūt̄ adultere. sic aīe si comisceant̄ cū diabolo dicūtur adultere rōe pcti mortalis: qñ sicut mulieres adulterantes possūt puniri vltimo supplicio si acuset̄ a viris suis: pbato delicto vt in. l. gracc⁹. C. de adulterijs: ita erit d̄ hominibus in peccato mortali decedētibus.

P Ro quo nota ꝙ aliquis posset arguere probando ꝙ existens in peccato mortali est nihil vel min⁹ ꝙ̄ nihil Et sic. Qui facit peccatū: seruus est peccati. Joh. viij Sed seruus nō est maior dño. Joh. xiij. ergo qui facit peccatum: non est maior peccato. sed scdm̄ beatū Augu. peccatuꝫ

est nihil. vt Job. primo oia per ipm facta sūt: z sine ipso factū ē nihil. glo. i. peccatū. ergo faciens peccatū facit seipm parē nihil/vel minorem. sic dr̄ Job. xxx. In nihilū redactus sū: z velut vmbra salus mea. Pro quo est dolendū z tristandū q̄ multi multa sciunt: z se ipsos nesciunt: z sic multum facit: qui se ipsū cognoscit. vt ait Aristo ethico. j. capi. iij. vbi dicit quisqz bene indicat q̄ cognoscit: coꝛūqz bonus index est. Quantū ad secūdū dicendū. q̄ peccatum moꝛtale est volūtas faciendi vel operandi id quod lex vetat. vel aliter peccatum moꝛtale est dictū cōcupitū contra legem dei factuz hec Aug. Ambꝛo. dicit q̄ peccatū moꝛtale est p̄euaricatio quedā z inobedientia celestium p̄ceptoꝛū. Quantum ad quartū dicēdū q̄ aliquis non immerito posset dubitare nō obstantibus supradictis diffinitionib⁹ dicēdo. ego vellē scire cuius longitudinis vel latitudinis/vel pꝛofunditatis sit peccatū moꝛtale: quoniā si video aliquē hoīez magnū in coꝛpoꝛe: dico magn⁹ est hō iste. Et si videā parnū hōminē: dico paruus homo ē iste. Dicēdū q̄ peccatum nō habet latū/nec longū/nec pꝛofundū: cū non sit coꝛpus: tamen per te poteris cognoscere cuius ponderis sit. Pro cui⁹ cognitiōe cōsidera in mente tua quandā staterā: z in vna parte illi⁹ statere pone oēs res sensibiles z coꝛpoꝛales vt terrā. plumbū. aurū. z alia huiusmodi. z in altera parte illius statere pone vnicū peccatū moꝛtale maioꝛis ponderis erit vnicū peccatū moꝛtale q̄ cetere res sensibiles: z sic non immerito decedentes in peccato moꝛtali immediate descēdunt ad infernū. z sic phi. iij. dr̄. est rei ponderose appetere centrū. z rei leuis appetere sursū. Et sic est notandū quomodo vnū peccatū moꝛtale plus ponderat q̄z oīa pondera de mūdo sic. canti. v. talentū plumbi poꝛtabatur. Et ecce mulier vna sedens in medio āpboꝛe descēdit. hec est impietas. Cū igitur res ponderosa potius habet descendere q̄z ascendere: tunc descendebāt peccatoꝛes ad infernū. Et talis fuit allegatio diaboli. s. q̄ omēs peccatoꝛes debebant ad infernū descendere sed nil pꝛofuit illi: qm̄ dn̄s noster ih̄s xp̄s in alia lance se ipm̄ quodāmodo posuit: qui in tantū ponderauit q̄ pars in qua erat in infernū descēdit. pars vero in qua erat homo tantū se crexit q̄ in celum ascendit. z sic xp̄s statera facta coꝛ

poris predamqȝ tulit tartaris. ꝛc. De statera cantat ecclesia. statera facta corporis: predamqȝ tulit tartaris. licet pro presenti non faciat ad nrm ppositū: sed pro redēptione scōꝝ patrū existentiū in limbo: ꝛ sic posuit se xp̄s p coꝝ redēptione in altera pte statere: ꝛ sicut altera pars descēdit: altera ascendit: volo dicere φ spoliauit infernum de quo deo duce aliquid īmediate dicet. Sed pro peccatorū mortaliū ponderositate nemini catholico sani intellectus est dubiū φ si aliquis post deū totū orbē possideret: ꝛ ipm orbem in pias causas diuideret: ꝛ tandem vnicū solū peccatū mortale cōmitteret de quo scienter nollet penitentiā agere: q ꝛ si sic sine pñia decederet qd absit ab oī creatura hūana: īmediate descenderet ad infernū: φ est timendū ꝛ horrendū: ꝛ sic in hac carne mortali hoc est reparādū Sic paul⁹. Dū temp⁹ habemus opemur bonū: quā in hac carne mortali vt dictū est nūc possum⁹ mereri vel demereri. mereri / si recte opemur. demereri / si nō recte opemur. Sed post hanc vitā: nō est locus merendi nec demerendi. Sed adimplebit̄ illud propheticū in ps. lxj. vbi dicebat ppheta. tu reddes vnicuiqȝ iuxta opera sua. de ista materia loquit̄ tho. iij. parte. q. lxxj. quasi per totū. Et illud athanasij facit vbi dicit: qui bona egerūt: ibunt in vitam eternā: qui vero mala in ignē eternū. ꝛ illud apoca. opera eni illoꝝ sequunt̄ illos. Sed pro ista materia etiā facit thomas in quarto sen. di. xlv. ad primū: secundo. R. ꝛ tangit questionē precedentē ꝛ subsequentē cui⁹ vba sūt. φ sicut in corpalibus est grauitas vl leuitas q̄ ferūt ad suū locū: q est finis motuū ipoꝝ: ita est in aīabus meritū vel demeritū: qb⁹ pueniūt aīe ad premiū vel penā: q̄ sūt fines actionū ipaꝝ. vñ sicut corpus p grauitatē vel leuitatē statī̄ fert̄ in locū suū nisi phibeat̄: ita aīe statī̄ soluto vinculo carnis: p qd in statu vie detinebant̄: statī̄ premiū cōsequūt̄ vel penā: nisi aliquid impediat: sic interdū īpedit cōsecutionē pmij veniale peccatū: qd pri⁹ purgari oportet: ex quo seqt̄ φ premiū differat̄. Et qr loc⁹ deputat̄ aīab⁹ scōm cōgruentiā premij vel pene: statim vt aīa a corpe absoluit̄ vl in īfernū demergit̄ vl ad celū euolat nisi īpediat̄ aliquo reatu quo oportuit euolationē differri vt pri⁹ aīa purget̄: ꝛ huic vitati auctoritates scripture canonice manifeste attestāt̄: ꝛ documēta scōꝝ

patrū: vñ cōtrariū ꝑ heresi ē hñdū. vt pȝ in. iiij. dial. ⁊ in li. de ecclesiasticis dogmatib⁹. Quantū ad q̄rtū de remedio ꝑ peccō mortali: dicēdū q̄ ille tres ꝑticule. s. cordis cōtritio. oris cōfessio. ⁊ opis satisfactio. sūt medicine q̄da ꝑ quocunqȝ peccō mortali si oēs concurrāt. s. in actu tpe sanitatis si adsit facultas: sin aūt ꝓpositū cōfitendi: qm̄ tēpe necessitatis. s. i mortis articulo: ⁊ si nō possit haberi copia sacerdotis: sola contritio salnat aiaȝ. Sed ꝑ declaratione eoꝝ q̄ dicta sūt erit dāda diffinitio vniuscuiusqȝ ꝑticule. Et p̄mo d contritione. q̄ est quidā dolor volūtarie sūpt⁹ cū ꝓposito cōfitēdi ⁊ satisfaciēdi. Cōfessio est manifestatio pcōꝝ spe venie apta. Et satisfactio est honorē do debitū īpēdere ē Uel aliter. satisfactio ē reparatio in ꝑstinū statū. sic in ca. pisanis ac luchanis d resti. spo. sic Boeci⁹ in li. predicamentorū. pri⁹ extirpanda sūt vitia q̄ȝ inserātur virtutes. ꝑ quo notandū qd̄ in foro dei vel foro interiori vel penitētie qd̄ idē est: pōt iudex infligere quācūqȝ penā voluerit iuxta arbitriū. ꝑ quo nota qm̄ nō est sub silētio ꝑtereūdū quō p̄nie sūt arbitrarie. oēs nāqȝ arbitrarie sūt. vt in ca. De⁹ qui de pe. ⁊ re. hoc aūt est verū q̄ntū ad id qd̄ īponitur noīe pene. Sec⁹ aūt q̄ntū ad id qd̄ venit noīe satisfactionis: qd̄ nō ē pena. nā in illo nō pōt cōfessor taxare vel moderari. sȝ q̄ntū incūbit satisfaciendū est ex natura dāni dati: vel iīurie illate tātū satisfaciendū est. ⁊ sic vide ca. est iniusta. xxij. q. iiij. vbi dr̄. qd̄ facilitas venie ꝑbet incētiuū delinquēdi. Hoc āt dixisse placet ꝓpt̄ quosdā sīplices cōfessores: q cū audiāt ecclīā cōstituisse oēs p̄nas arbitrarias: putāt qd̄ d oī eo qd̄ i cōfessiōe venit possūt ipi arbitrari. ⁊ idō si qs cōfitear̄ qd̄ furat⁹ fuerit mille vel qd̄ intulit alicui in dānū cētū iubēt cōfitēti qd̄ det aliquā paruā elemosinā vl̄ qd̄ faciat dicere aliquas missas ⁊ totū residuū remittūt: decipiūt tamē isti seipos: ⁊ decipiūt cōfitētes: q̄ ecclīa dedit eis potestatē arbitrandi sup eo qd̄ est debitū deo: nō aūt sup eo qd̄ est debitū ꝓximo q̄ alias sacramentū p̄nie erat mediū ad perpetrandū grauissima furta: ⁊ p istū modū turbarēt̄ oīa: ⁊ destruerētur respu. si cōfessor posset peccatorē absoluere ab eo qd̄ mihi debitū est. ⁊ sic nulla esset maior iniquitas q̄ȝ sacramentū penitentie. Est ergo ad

uertendũ q̄ si quis furatur alteri mille: vel infert ei damnũ in centũ est hic duplex offensa. vna q̄ fit deo: contra cuius legem iste fecit furando: et pro ista pena certa q̄ deo debetur: potest confessor moderari ad arbitriũ suũ. sʒ alia offensa fit ei cui ablata sũt vel mille furta: aut cui damnũ irrogatũ est. et circa istã nihil potest sacerdos taxare vel moderari: sed cogitur iubere illi q̄ reddat tantũ quantum damnũ intulit: et non solũ quantũ valet res furto sublata: sed etiam damna et expensas si talis erat res cuius tpe intermedio damna afferret dño: cuius erat: qđ est notandũ ꝓpter multos sacerdotes et religiosos imperitos et ignaros audientes cõfessiões qui imperite et indiscrete se habent cũ sua bona consciẽtia et conscientia penitẽtiũ qui. cũ sua tenebra et ignorantia cadunt in illũ canonẽ math. xv. si cecus cecũ ducit. ãbo in foueã cadũt vl'sub alijs vbis: Si cecus ducatuʒ pstet ceco ãbo in foueã dilabunt. sic in caplo cum sit ars artium regimẽ aiarũ. de eta. et qli. or. Sed pro dictis et dicendis ẽ sciendũ q̄ sacerdotũ alij possunt cõparari soli. lune. diei. et facule vel candele. qm̃ sicuti est solis. lune. diei. facule. vel candele lucere: ita ẽ hominũ peritorũ et sacerdotũ sapientũ lucere. Sed alij sacerdotes insipientes et aduocati sine iudices imperiti possunt comparari nocti vel obscuritati: quoniã sicut mediante tenebra et obscuritate hoies qñʒ cadunt: ita mediantibus cõfessoribus ignaris et insipientibus qñqʒ penitentes forte condemnabunt pro quo facit auctoritas sapiẽtis sapiẽ. vj. vbi dr: vbi multitudo sapiẽtiũ: ibi sanitas orbis terraꝝ. igit quid erit econtra? pro quo vide capitulũ multi supra positũ. di. xl. et sic tales sacerdotes sine religiosi male iudicando in audiendo confessiones forte faciũt litem suã: qm̃ oia iura ꝓclamant. Iudex q male iudicat: facit litẽ suã. Et sic xp̃s redẽptor nr̄ fleuit ignorãtiã q̄ ẽ nr̄ electorũ erroꝝ in suscitatiõe Lazari. Jo. xj. Ista etiã habet mathe. iiij. sup ꝑticulã penitentiã agite. et est glo. hn. epi abulen. Sed nota q̄ septẽ sũt q̄ impediũt penitẽciã agere. s. ignorãtia. timor. mala societas. fiducia viuendi. sanitas carnis. amor carnalis. larga dei misericordia. Et sciendũ q̄ penitentia a diuersis doctoribus: diuersimode diffinit. Nam Augu. dicit q̄ penitẽtia est peccata preterita plangere et plangenda iterũ nõ cõmittere. Ambro. vero dicit

Uera penitentia est cessare a peccato. Sed qui voluerit latius de ista materia videre: videat magist. sen. in. iiij. di. xv. z ibi tho. Sz nota pro illis q refugiũt confiteri. quoniã sũt ponderãda z multũ memorie cõmendãda eo q cõtra tales insurget xps in iudicio vniuersali. z ppria cõsciẽtia. z diabolus z peccatũ suũ: z totus mũdus. sic ppheta in ps. xxxj. vbi dicit. Beati quorũ remisse sunt iniqtates: z quorũ tecta sũt peccata: per qd dat intelligi: q vere penitentibus in die iudicij erunt peccata occulta. Sed nolentib[9] penitere vl' qui noluerũt penitere in hac carne mortali: sibi ipsis z oibus circũstantibus erũt taliũ peccata visa z manifesta: qd est notandũ z timẽdũ z per cõsequẽs fugiendũ. Et sic est notandũ: q oẽs xpi fideles tenent confiteri ter in anno. s. in pascha natalis dñi. z in pascha resurrectionis. z in pascha spũssancti. saltim semel in anno scdm Fabianũ papã. z Jnocentiũ tertiũ. sic in cap. ois vtriusqz sexus de. pe. z re. Et mgr st. in. iiij. di. xij. finalibus verbis. Et ibi Tho. z verba magistri sunt. Si nõ frequentius: saltim ter in anno homines cõmunicẽt: nisi forte qs criminalibus impediatur in pascha. s. z in penthecoste natali. Q ẽs ergo cõicent: q noluerint ecclesiasticis carere liminibus glo. i. ecclesiasticis sepulturis. Sic etiã in tertia parte. q. lxxx. ad. x. Sed pro materia ista sciendũ q sicut in quocumqz peccato mortali ad minus concurrunt tres generatiões. s. cogitatio mali. z locutio. z opis executio: ita fuit licitũ etiã q contra peccatum quodcumqz mortale: triplex esset remediũ. s. contritio. confessio. z opis satisfactio. z hoc pro tanto: qz cõtraria cotrarijs curãt sic in ca. ois enĩ res. ext. de regu. iu. Et sic cõtra cogitationẽ in malũ. insurgit illa auctoritas scindite corda vra z nõ vestimenta vra. Joe. ij. Cõtra malã locutionẽ oritur illa auctoritas. Cõfitemini alterutrũ pctã vra. Jaco. j. Cõtra opis executionẽ: oriẽ illa auctoritas. Lu. iij. facite dignos fructus penitẽtie. Pro quo est notandũ illud qd dr math. ix. z Eze. xviij. vbi dr. Quacumqz hora pctor gemuerit pcã sua: ego deus exaudiã eũ. Et illud qd dr math. iiij. sup illa pticula facite dignus fructus penitẽtie q. s. sit in charitate moraliter loquẽdo arbor est ipa penitẽtia. Radix cordis cõtritio. Rami bona opa. Folia cõfessio integra. Fruct[9]: satisfactiõis pe-

na. Ille ergo facit penitētiā: sed nō dign⁹ fruct⁹ q dolet tātū de cō missis. Ille vero agit penitentiā: qui dolore cordis tantū affligitur p penā: quātū deliquit per culpā scdz illud apoc. xviij. quātū se gl̄ificauit in delitijs suis: tantū date illi tormētū. Et vltimo notandū qd flores quos producit arbor denotant famā bone opinionis. Et est fama illese dignitatis status vita z moribus comprobat⁹. sic in glo. illius cap. vestra. de coha. cle. z mu. sup ꝑticula notorium. Et sic iustum z honestū esset predicatoribus supdicta z similia: in quib⁹ hoīes quotidie cadūt⁹ predicare z alia alta z subtilia z curiosa dimittere: vt ponēdo exemplū predicando de trinitate qñqz in ouo z qñz in farina: z qñz in sole. z sic de alijs exēplis hui⁹modi. Et ista placuit dicere: ꝓpter illa q̄ dicit sanct⁹ tho. iiij. di. xj. ad quartū in solutione quarte. q. Cui⁹ verba sūt. Credo aūt qd oīa q̄ sūt fidei sunt sup naturalē cognitionē angelorū: sicut supranaturalē rationē hominūz: z ideo mysteria fidei dicūt esse abscōdita a seculis in deo vt dr̄ ephe. iij. Unde naturali cognitione nō vidēt angeli corpus xp̄i sub sacramento sed solū beata Demones vero nullo modo sic etiā tho. in. iij. parte. q. xliij. ad primū in corpore igit̄ qz dictuz est de predicatorib⁹ aliquis posset dubitare: quare tot boni predicatores z viri famosi scientia illuminati tam paucos conuertant. Dicēduz qd illa est potissima ratio: quia sicut ipsi dicunt, docēt z non faciūt: sic auditores audiunt z attendūt: z non credunt. sic de pe. di. ij. §. opponit̄. s. illud qd oīs clamat auctoritas si sic permansisset vt erat ante peccatuz: esset translatus in gloriā quā habituri sūt sancti: sed nemo adultus sine charitate intrat illā. Non sic fecit xp̄us actuū. j. vbi dr̄. Cepit Iesus facere z docere. Quantuz ad qu intū ꝑ ampliori declaratione de ciui. i. loqt̄ Aristo. de ea in. iij. de republi. in principio vbi dicit. Quid est ciuitas z qui sunt ciues q debēt gaudere priuilegijs ciuitatis. de qua augusti. loquit̄ ad plenuz in li. de ciui. dei. in quo in plr̄ibus locis docet quō sunt due ciuitates. s. alia dei. z alia demōis. z tho. loqt̄ de istis ciuitatib⁹ in. iiij. sūmarū di. xlvj. ad tertiū in corpore. Et eodē li. di. xlvij. tertio. ℞. vbi dicit Quia q̄ ad caliduz vstiuū etiaz quantuz ad id qn igne grossum reperit̄ descēdet ad iferos ad penā dānatoꝝ: qd vo est subtile z lu-

cidũ remãebit superi⁹ ad glĩã electoꝝ. Et dr̃ in lr̃a illud ꝓpheticũ
ĩ ps. lxv. Trãsiuim⁹ p ignẽ ⁊ aquã. s. de nimio calore ad niuẽ ⁊ ccõ.
PRo quo nota qd̃ dr̃ math. xxij. mittite eũ in tenebras
exteriores de hac materia tractat̃ in additiõib⁹. iij. p. q.
xcvij. ad q̃rtũ vbi dicit gre. si ignis ille lucẽ hr̃et ĩ tene
bras exteriores neq̃q̃ diceret̃. ⁊ ĩ corpe. q. dicit qd̃ dispo
sitio inferni erit talis qd̃ vt maxie miserie dãnatoꝝ cõpetat. vñ scd̃m
hoc fuit ibi lux ⁊ tenebre: ꝑ vt maxie expectãt ad miseriã dãnatorũ
Ipsa aũt visio scd̃m se delectabilis est vt dr̃ in ꝑncipio metha. Sẽ=
sus ocloꝝ ẽ maxie delectabilis: eo qd̃ p ipm pl'a cognoscim⁹: sꝫ p ac
cidẽs cõtigit visiões eẽ afflictiaꝫ ĩ q̃ntũ videm⁹ aliq̃ nob nociua vl'
nr̃e volũtatis repugnatia: nõ in ĩferno nõ oꝫ eẽ loc⁹ disposit⁹ ad vi
dẽdũ scdꝫ lucẽ ⁊ tenebras: ⁊ nihil ꝑspicui videat̃: sꝫ solũmõ sub q̃=
dã vmbrositate videãt̃ ea q̃ afflictionẽ cordi ĩgerere possũt. vñ sim
pl'r loq̃ndo loc⁹ ẽ tenebros⁹. Sꝫ tamẽ ex diuina dispositiõe est ibi
aliqd luminis quantũ sufficit ad videndũ illa q̃ animã torq̃re pos=
sunt: ⁊ hoc satisfacit naturalis situs loci: qꝛ in terre medio vbi infer
nus ponit̃: nõ potest esse ignis nisi fetulẽt⁹ ⁊ turbidus ⁊ quasi fumo
sus. Quidã eñi tenebrarũ harũ causã assignãt ex cõmassatiõe cor=
porũ damnatorũ q̃ pre multitudine ita replebũt locũ inferni: qd̃ ibi
nihil de aere remanebit: ⁊ sic nõ erit aliquid de diaphano qd̃ pos=
sit esse subiectũ lucis ⁊ tenebre nisi oculi damnatorũ: qui erunt obte
brati ⁊ per hoc pꝫ respõsio ad obiecta. Sed pro igne infernali: no=
ta in additionibus multa valde singularia. q. xcvij. ad primũ in so=
lutione primi argumenti vbi dr̃ qd̃ qꝛ ignis est maxime afflictiuus
propter hoc quod abundat in virtute actiua: ideo nomine ignis
omnis afflictio designatur ⁊ sic vehemens. Sed de verme de quo
Esayas. lxvj. loqtur: est dicẽdũ qd̃ post diẽ iudicij in mũdo ĩnoua
to nõ remanebit aliqd̃ aĩal vel aliqd̃ corp⁹ mixtũ: nisi corpus ho=
minis tantũ: eo qd̃ non habeat aliquẽ ordinẽ ad corruptionẽ: nec
post illud tempus erit futura generatio ⁊ corruptio. Unde vermis
qui in damnatis ponitur / non debet intelligi esse materialis: sed
spiritualis: qui est conscientie remorsus: qui dr̃ vermis inquantum

oritur ex putredine peccati: aīam affligit sicut corporalis vermis ex putredine ortus: affligit pungēdo: sic in additiōibus tho. q. xcvij ad secundū. Sed vtrū ille ignis sit eiusdē speciei cū igne nr̄o quē videmus? Pro cuius declaratione vide librum supra allegatum xcvij. q. ad sextū in corpore. Cuius verba sunt. dicendum q̄ ignis propter hoc qđ est maxime virtutis in agendo inter reliqua elemē ta: alia corpora pro materia habet ut dicit̄. iij. meth. Unde z ignis dupliciter inuenitur. s. in materia propria: pro vt est in propria specie: vel in materia aliena sub terrestri: vt patet in carbone siue in aere: vt patet in flamma: quocūqz autem modo ignis inueniatur semper est idem in specie: quantum ad naturam ignis pertinet. potest autem esse diuersitas in specie: quantū ad corpora que sunt materia ignis: vnde flamma z carbo: differunt specie. Et similiter lignum igneum z ferrum ignitum nec differunt quantum ad hoc sine ignita sint perniolentiam vt in ferro apparet: siue ex principio extrinseco naturali. vt accidit in sulphure: ergo ignis inferni quantum ad hoc quod habet de natura ignis sit eiusdē speciei cum igne qui apud nos est: manifestum est vtrum ille ignis sit in propria materia existens / aut in aliena: in qua materia sit: nobis ignotum est. Et secundum hoc potest ab igne qui apud nos est in specie differre: materialiter consideratus: quasdā tamen proprietates differentes habet ab igne isto: vt q̄ successione non indiget / nec ignis nutritur. Sed iste differentie non ostendunt diuersitatē in specie: quā tum ad id quod pertinet ad naturam ignis. Ad septimum queriť vtrum ille ignis sit sub terra? Ad quod respondet augusti. z dicit z habeť in lr̄a. In qua pte mūdi infernus sit nēo scit: nisi cui dn̄s spiritus reuelauit. vnde gregorius in quarto dialogoꝝ super hac questione interroga'us: respondit de hoc temere diffinire nihil audeo. nonnulli nanqz in quadā terrarū parte infernū esse putauerunt. Alij vero hunc sub terra esse existimant. Et hanc oppinionē probabiliorem ostendit dupliciter. vno modo ex ipsa nominis ratione sic dicens. Si iccirco infernum dicimus quia inferius iacet: quod terra ad celum est. hoc infernus esse debet ad terram Secundo ex hoc quod dicitur apocali. v. nemo poterat: nec in celo / nec in

terra / nec subtus terram aperire librum. Hoc quod dicitur in celo: referatur ad angelos. Hoc quod dicitur in terra: refera-tur ad homines uiuentes in corpore. Hoc qd dicit sub terrā: refera-tur ad animas existentes in inferno. Augustin⁹ etiam in libro. xij. super gene. ad litteram duas rationes tangere videtur. quare con-gruum sit infernū esse sub terra. Una: vt quoniam defunctorū car-nis amore peccauerant: hoc eis exhibeatur. quod ipsi carni mortue solet exhiberi vt. s. sub terra retrudat. Alia ratio est. q sicut graui-tas in corporib⁹: ita tristicia in spiritib⁹: z letitia: sicut leuitas. Un-de sicut scđm corpus si ponderis sui ordinem teneat: inferiora sūt omnia grauiora: ita secundū spiritū inferiora sunt omnia terrestria. Et sicut conueniens locus gaudio dilectorū est celū empireū: ita conueniens locus tristicie damnatorū est infimū terre: nec mouere debet quod Augusti. ibidem dicit: q inferi sub terris esse dicūtur vel credunt: quia vt in libro retractationū hoc tractans dicit. mihi videor docere debuisse magis q sub terris sunt inferi: quā rationē reddere: cur sub terris esse dicunt siue creduntur. Quidam tamen philosophi posuerunt q locus inferi erat sub orbe terrestri: tamen super terre superficiem ex parte opposita. Et hoc videtur Ysidor⁹ sensisse. cū dixit: q sol z luna in ordine quo creati sunt stabūt: ne im pij in tormētis positi: fruātur luce eoꝝ: que ratio nulla esset: si infer nus infra terram esse dicatur: qualiter z hec verba possunt exponi: patuit supra. Pictagoras vo posuit locū penarū in sphera ignis quā in medio totius orbis esse dixit vt patet per Aristotelē in se-cundo celi z mundi. Sed tamen conuenientibus his que in scri-ptura dicunt est: vt sub terra esse credat. Sed pro dictis z dicendis est notandū quod dicit Franciscus de Mayrones: qui ait q in in-ferno sunt quattuor mansiones. Prima est inferior: que est loc⁹ primus damnatorū. Secunda est limbus paruulorū: nō baptiza-torū. Tertia est purgatio: que est electorū non tamen perfectorum Quarta est sinus Abrahe: que est patrum antiquorum. Primi sunt in culpa actuali: z in pena sensus z damni. Secundi sunt in culpa originali: z in pena damni tantum. Tertij sunt in gratia z in pena. Quarti sunt in gratia z consolatione maxima: nullam eni

penã sensus habebant. Et dicit de locõ purgatorij ꝙ beatus Gre
gorius in libro dialagorũ narrat de quodaz episcopo: q apparuit
in quodã balneo q p̃stabat obsequiũ: ⁊ hoc erat sibi purgatoriũ ꝺ
anima ei⁹ dẽ q̃ in glacie purgabat̃. E dr̃ ꝙ hoc potuit esse ex aliq̃
speciali causa pro confirmanda fide nostra ⁊ de alia vita. vel ꝙ ille
anime subueniũt a fidelibus. Sed de cõmuni lege locus purga-
torij est sub terra. Sed notandũ qꝺ dr̃ in lr̃a paruuloꝝ non bapti-
zatorũ. Et est sciendũ ꝙ paruuli decedentes sine baptismo sortiũ
tur grauissimã penã inter omnes infernales penas: q̃ est carere vi-
sione diuina. Et sortiũt̃ mitissimã penã inter oẽs penas. ⁊ hoc pro
tanto: qꝛ habent cõformitatẽ cũ volito diuino. sic ep̃s Abulensis.
Et sic nota ꝙ diabol⁹ est sicut falsitas in pãno. nam sicut merca-
tor de falso pãno non ostendit emptori mediũ nec finez panni: sed
tantũ caput. Sic diabolus qui est mercator anime ostendit fatuo
peccatori solum caput panni, quod est notandũ idest delectatio-
nem peccati nõ mediũ. i. remorsuz conscientie nec finez. i. penã ge
henne. De hac materia dicit̃ Esa. xxiiij. erat sicut emens. ⁊c̃. sic
archi. in capitulo. non est. xv. q. j. super particula ere venditione.
Et sic dicit propheta in p̃s. xlviij. homo cũ in honore esset nõ intel
lexit cõparatus est iumentis insipientibus ⁊ similis fact⁹ ẽ illis. et
qꝛ dr̃ homo cũ in honore esset glo. i. factus ad imaginẽ dei sic Ni
cola. ⁊ Augu. in dicto p̃s. xlviij.

Sed si queras de istis ciuitatibus quales sint. Et pri-
mo. de diuina. de q̃ dicẽdũ est illud: qꝺ dr̃ p Esa. cap.
ix. ⁊ p aplm̃. j. cori. ij. q dicũt de ciuitate diuina. ꝙ nec
ocul⁹ vidit. nec auris audiuit. nec in cor hoĩs ascendit
q̃nta bona p̃parauit de⁹ diligentib⁹ se. Et ecõtra est de ciuitate diabo
lica: de qua dicit̃. s. ꝙ nec oculus vidit: nec auris audiuit: nec in cor
hoĩs ascendit: quanta mala preparauit deus non amantib⁹ se. Sz
ꝑ ampliori declaratiõe sciendũ ꝙ ciuitas hominũ est multitudo ci
uiũ. Pro quo est notandũ ꝙ ciuitas ad hoc qꝺ dicat̃ ciuitas reg-
rũt̃ tres cõdictiões potissime. Prima est qꝺ ciuitas sit libera: ⁊

in tantũ libera q̃ nõ sit subiecta nisi Romano pontifici vel impatori: vel regi vel principi: quoniã si sit subiecta alieni militi vel alicui alteri exceptis supradictis: perdit nomẽ ciuitatis: ꝛ sic per consequens non dicit̃ ciuitas. Secũda condictio est q̃ ciuitas sit cõposita ex diuersis hominũ statib⁹. s. ex militibus ꝛ ex agricolis: ꝛ ex alijs officialibus. Tertia cõdictio est q̃ ciuitas habeat omnia necessaria sufficienter quoniã aliter non poterit dici ciuitas: ꝛ ꝑ consequens perdet nomen ciuitatis. Sed pro ista materia vide Aristo. tertio de repu. in principio. Et qꝛ homo dr̃ tanquã ciuitas bene ordinata: homo debet habere supradictas tres condictiones. Priã ẽ q̃ vir prudẽs felix ꝛ beatus debet esse liber ꝛ habere libertatẽ: taliter q̃ sit subiectus solũ ipsi deo. s. per gratiã ꝛ charitatẽ. ꝛ nõ diabolo: per peccatũ mortale. Secũda condictio est q̃ homo habeat oẽs potentias sibi necessarias tã spũales quã corporales: quoniam vt dicebat Augustin⁹. anima est vnica in essentia ꝛ multiplex in officijs suis. sic etiã Aristo. in libris de aĩa. Tertia condictio est q̃ si homo habeat dictas potentias: requirit̃ q̃ habeat eas bene ordinatas taliter q̃ inferiores sint subiecte superioribus vt sensualitas rationi: quoniã aliter homo nõ diceret̃ homo: nec per cõsequẽs dei sed ciuis diaboli sic ethi. j. quod elicit̃ ex illa particula secundũ virtutem optimã. vt quando dr̃ q̃ felicitas est operatio animi. glo. i. hominis scdm̃ virtutem optimã in vita perfecta. pondera secundũ virtutem optimã. glosa idest secundũ partem principalem idest secunduꝫ rationē. Ex quo elicitur q̃ illo tempore homines dicuntur homines quo tempore sequuntur rationem. Et si ecõntra fiat non dicuntur homines. s. si sequantur sensualitatem. sic propheta in psal mo. xlviij. Homo cum in honore esset idest factus ad imaginem dei. non intellexit: comparatus est iumentis insipientibus: ꝛ similis factus est illis. Et sic anima est vnica in essentia sua: sed multiplex in officijs suis. Et sic anima est quoddam regnum in se quia habet suas potestates ꝛ sua officia ordinata ad medium regni quia superiores virtutes ꝛ potestates imperãt precipiunt ꝛ dominant̃ inferioribus ꝛ eãs regunt ꝛ gubernant. sꝫ ṽtutes inferiores

obediunt z famulant z seruiunt superiorib⁹ z recipiunt mādata ab eis: z ideo regnū est bene dispositū z in pace quando superior potestas vt regia vel imperialis bene regit z imperat z inferior potestas obedit z famulatur: ita ergo in regno anime est bona dispositio z bona pax z tranquillitas quando superiores partes z potestates que sunt in anima bene regunt z imperant: z inferiores bene obediunt z famulantur. Sed pro ampliori declaratiōe eoꝝ q̄ dicta sunt dicebat frater Albertus z Alexander de Ales. ꝙ multis noībus nominaꝰ anima siue spirit⁹ hūanus: sed scōm diuersos respectus. anima enī dr̄ inquantū recolit. anim⁹ dū vult. ratio dū recte iudicat. spiritus aūt duz spirat vel contēplatur. sensus dum aliqd sentit. Et qꝛ dicit̄ ciuis: videndū est quomodo homo dicaꝰ ciuis. Pro cui⁹ declaratiōe vidēda sūt illa q̄ ponit Aristo. iij. de repu. z isto libro in. j. § . ex his. vbi dicit. Ex his ergo patet ciuitatē esse ex his que natura sunt. Sequiꝰ z facit z ꝙ homo natura ciuile est animal. Ex quo inferꝰ ꝙ hoīes magis debēt appetere societatem q̄ vitā solitariā: z magis habitare in ciuitatib⁹ q̄ extra. Et ꝙ homines his cōtraria appetentes: cōparanꝰ brutis. Sed quid dices de diuo Joanne baptista. z de diuo Antonio: qui magis cupierūt vitā solitariā q̄z ciuilē: ergo non videtur bene sonare quod dicit textus. Dicendū ꝙ appetere vitaz solitariam: potest esse vno de duobus modis/aut propter virtutes/aut propter vitia. Si propter virtutes bonū z optimū est: sic fuit de diuo Joanne baptista. z de diuo Antonio z de multis alijs. Sed petere antra vel deserta propter vicia malum z pessimū est. Et est notandū ꝙ hoc forte potest euenire tripliciter aut ex defectu. aut ex affectu. aut ex effectu. Ex d̄fectu. qꝛ hoc non agit. s. fugere vitam ciuilem: nisi qꝛ non cognoscit seipsum esse animal ciuile: quod procedit ex defectu rationis. Ex affectu qꝛ habet appetitus inordinatos: z malam complexionem sue nature. Ex effectu qꝛ semp secut⁹ fuit appetitū z nō rationē: et sic operatus est multa vicia vt adulteriū. latrociniū z similia. Et sic qui appetit vitaz solitariam z non ciuilē: comparaꝰ quandoq̄z lupis. quandoq̄z vulpibus. z quandoq̄z auibus rapacib⁹: qm̄ sicut animalia supradicta z alia huiusmodi semꝑ viuunt de rapina. z

appetunt antra: sic homines fugientes laborē proprij corporis. et hoc propterea q: nolunt sequi doctrinā prophete in ps. cxxvij. vbi dicit. Labores manuū tuarū manducabis etc. Et gen. iij. dr. In su dore vultus tui vesceris pane tuo. Sed nūc accedam ad materiā de ciuitate: de qua fuit ppositū nostrū: et dicam q duplex est ciuitas. s. diuina et diabolica. Et sic per consequēs ciuiū alij dicūt dei: et alij dicunt diaboli. Dimissa ciuitate diabolica accedam ad diuinā: et dicam cū propheta in ps. lxxxvj. Gloriosa dicta sūt de te ciuitas dei. Sed tu qui in hac carne mortali degis siue viuis conspicere debes: qualiter ad ciuitatē diuinā tendis ne erres: quoniam facere malū est qd facile. sed facere bonū est quid difficile. Nam sic est qd difficile sagittariū mittere sagittā in signū: sic facere bonū est qd difficile: et ecōtra deuiare a signo est quid facile. sic facere malū est qd facile: sic Aristo. ethi. ij. c. ij. in. adhuc. vbi dicit. Adhuc delinquere multifariam est: nā malū qdem infiniti est vt Pithagorici putant. Ex quo elicit q malū potest cōmitti infinitis vijs. bonū aūt vnico modo. Sed tu nota q facere malū non est facere sed deficere a facere. i. a recto fine: quoniā id possum qd de iure possum. Pro quo vide capitulū. qui cōpulsis. xxij. q. v. Sed pro supradictis cōmenda memorie rogo: illā auctoritatē math. vij. Lata est via que ducit ad cōdēnationē. Stricta vero ad saluationē. Et sic nota quō possum cadere in peccato mortali sine auxilio diuino. s. sola dei permissione: qm Amos. iij. dr non est malū in ciuitatē quod deus nō fecerit. i. permiserit. sed non possum surgere sine erigi sine auxilio dei. sic propheta in ps. lxxviij. vbi dicebat. Spūs vadens et non rediens. Et sic etiā gene. viij. dr. q oīs creatura humana ab adolescētia sua magis prona est in malū q̄z in bonū. Et sic tu vide passū nuper positū: qui docebit te qualiter a peccato vales surgere. Pro quo nota: q cū pede gaudij ambulabis ad meritū. cū pede meroris ad delictū. Cū pede doloris ad infernū. cū pede spei ad paradisū. Et est spes certa expectatio future beatitudinis: q̄ debet esse cū meritis pcedentib: quoniā aliter nō diceretur spes sed presūptio q̄dā. Et sic dicit spes quedā mentis audacia de largitate dei cōcepta: habendi vitā eternā per bona merita.

Sed pro ciuitate diuina vide quid dicat episcopus abulensis in libro numerorum in capi. xxiiij. super particulam qui petit reliquias ciuitatis. &c. vbi dicit qd due sunt ciuitates. s. ciuitas dei. et ciuitas diaboli vt Augusti. dicit. xiiij. de ciuitate dei. Et sic nota qd ciuitas dei incipit ab amore dei. vsqz ad contemptum ipsius hominis vt scz quisqz ciuis illius ciuitatis omnia temporalia reputet vt stercora: quia friuola ceca et vana. taliter vt solum christum lucrifaciat. vt apost. ad Philip. iij. Sed ciuitas diaboli incipit ab homine ab amore sui vsqz ad contemptum christi redemptoris nostri. sic in dicto libro numerorum. capi. xxiiij. Et sic etiam dicit dict' eps in dicto li. nume. capi. xxij. super pticula quicqd volueris dabo. duo promittunt ibi que maxime corda hominum mutant. s. honor et diuitie: beat' q superauerit ea. Sed pro itineratione ciuitatis diuine: primo debes conspicere aliqua circa corpus propriu. s. contemplando natiuitate tuam vilissimam. vitam miseram. et morte asperrimam. Secundu ad mundu contemplando quantu sit durus. durabilis et periculosus. Tertio ad paradisum contemplando quantu sit amenus. perpetuus et gaudiosus. nam letitia sempiterna super capita eorum: gaudium et leticiam optinebunt ex vissione beatifica deum facie ad facie intuentes iuxta illud Job. Videbis faciem eius in iubilo. Jubil' aut scdm grego. est indicibilis leticia: que non potest lingua exprimi / nec ex toto taceri. Pro quo vide et nota verba sequentia: qm notanda ga dulcia et amanda. O tu. N. quem de' oipotens: cui est cura de oib' ante mundi costitutione elegit anteq prodisses in luce: et nulla fecisses opa bona: te de' ad magna ppauit gliaz: quantu gaudiu tibi erit cum habitaueris in atrijs dom' dni: et in illa ciuitate oib' bonis plena de qua valde gliosa dicta sunt. Ciuitas illa qua possidebis ppetue: no eget lumine solis: qz claritas dei illuminauit ea. Ibide clare videbis ordines angeloru: de quoru gaudebis consortio. Ibi prospicies choros scoru et virginu: quorum eris copulatus collegio. ibi erit tibi candor lucis estiualis. ibi teneritas vernalis. abundantia autumnalis. requies yemalis: et omnia que desideras scire: ibi cognoueris. Pulchritudo absolonis: deformitas. velocitas azaelis. tarditas. Fortitudo samsonis. debilitas. longanimitas Mathusa-

lem: mortalitas. Et regnū augusti: paupertas. Nihil tibi oberit. nihil derit. nihil defluet. nec cadet: nihil erit tibi extra qđ appetas. nihil contra quod quidē fastidiet. Illam igitur vitam nunc tuo desiderio debes amplecti: vbi est vita sine morte. Iuuentus absq̄ senectute. Lux sine tenebris. Gaudiū sine tristitia. Pax sine discordia. Voluntas sine iniuria. Regnum sine perditione: quia merces tua angelorū oīm ꝛ scōꝝ: qb' dn̄s te fecit eq̄lē: tā magna est: quod non potest mēsurari: tā multa qđ nō pōt numerari. Tā copiosa qđ non potest finiri. tam preciosa qđ non potest estimari. Ibi carmina non desinent. Premia non deficient. nihil amatur: quod non sit. nihil desideratur quod non adsit. Est enim in illa vita: omnis boni presentia. omnis mali absentia. Nam beatitudo est omniū bonorum status aggregatione perfectus. Sequitur ꝛ facit. Oculus non vidit/nec auris audiuit: nec in cor hominis ascendit: que deus omnipotens tibi ab eterno certissime preparauit: ꝛ ista de ciuitate diuina tibi felix pro presenti sufficiant: cum quibus vnusquisq̄ fidelis felix ꝛ beatus poterit dici. ꝛ sic tu poteris dici felix ꝛ beatus quoniam beatus est cui optata succedunt. Sed bene scimus: quod acontrario sensu est fortissimū argumentū. Et sic expedita materia de ciuitate diuina: restant aliqua de penis infernalib' pronunciāda pro quo nota. O tu infelix ꝛ miser: quē parere ꝛ vberibus ablactare mr̄ nunq̄ debuerat. Certissime noueris tibi post mortē interminabiles penas inferni esse paratas vbi patieris tormenta: q̄ nunq̄ in tua potuisti cogitare memoria. ibi omne malum qđ exhorres: tibi presens assistet. Omne bonū quod desideras: nunq̄ȝ videbis. Nihil cernet oculus: de quo tuus doleat animus. Videbis nempe demonuȝ vultus terribiles: quos vt non videres poti' mortem eligeres. Audies gemitus tuos ꝛ spirituuȝ dāpnatoꝝ. Horror vermium ꝛ fetor sulphurum: tuum satiabunt olfactum. Fel serpentum illi amarissimo cibo comparari non valet: quod te deuorare necesse est. Sitis. ꝛ fames. tibi erunt perpetuo. Vincula ꝛ carceres manibus ꝛ pedibus: te ligatum constringent.

Locus ille tenebrosus: ꝛ tristis ꝛ fetidus est: tibi in habita-

taculo deputatus. Ibi erit te concremās calor ⁊ ardor ignis. stri-
dor frigoris. tenebre odiose. fumus indeficiens. lachrime incessa-
biles. vlulatus ⁊ clamor. ariditas permanens. vermis cōsciētie.
vincula. cathene. timor. dolor. pudor. inuidia. rancor. tristitia. rixa.
discordia. carentia oīs boni. oīs mali presentia. q̄ oīa mala ⁊ tor-
menta durissima cōpatieris tā grauiter: que etiā si magno tempo
re finirentur: fortassis in refrigeriū tibi essent. Sed quod refero ti
bi dolenter: quia cor meū metuit cogitare: ⁊ lingua abhorret: expli
care sermone. Indubitanter cognosco ꝙ vniuersa supplicia per
petuo duratura: tibi nunq̄ꝫ deficient vtinā mille milia annoꝝ ⁊ tē-
porū tuū affligerēt spiritū. O tu anima tristis ⁊ misera quos plan
tus parturies: ⁊ ipsum corpus tuū quod modo ita tenere eligis taꝫ
abhominabile ⁊ destēperatū quod bene scis esse ex elemētis con-
positū debebit assumere vt imperpetuū sit cū illo intolerabiles pe-
nas sustineat absq̄ꝫ pietatis tortoꝝ vllo subsidio. Si hoc potuisses
vitare: oēs tui laborarent amici. Sed in tēpore illo qd̄ dn̄s omni-
potens de te: ⁊ de seruis amicis ⁊ alijs placet zelus ⁊ furor eiꝰ nō
parcet nec acquiescet cuiꝰ precibꝰ: nec recipiet pro tua redēptiōe
dona nec pauca nec plurima. O dn̄e ihū si hec bene dicta sūt. ap ꝓ
ba tu ⁊ tui. Sin aūt ignosce tu ⁊ tui. Meipsuꝫ ⁊ que scripsi: ⁊ q̄
dixi ⁊ q̄ dicā: subijcio correptioni sacro sancte matris ecclesie.

Sequit decima pars misse. Nobis quoq̄ꝫ peccatoribꝰ
⁊ debet sacerdos tangere pectꝰ suū semel cū dicit hec
verba scd̄m quosdā q2 xp̄s semel pro peccatis nostris
mortuus est. ad Ro. viij. Secundū alios ter q2 con
tingit peccare corde. ore. ⁊ opere. Cū aūt dicit hec verba sacerdos
exaltat paululū vocē suā in altū: in quo notatur confessio latronis
de quo Luce. xxiij. Memento mei domine. ⁊c. In hac clausul a
petit sacerdos societateꝫ sanctoꝝ quos enumerat quia sacerdos le
galis noīa filioꝝ isrl' habebat scripta sicut dr̄ exo. xxx.

Sequitur vndecima pars huius scꝫ hec. Per omnia
secula seculoꝝ. in qua fiūt multa notabilia. Primuꝫ
notabile est quod dicit p omnia. in quo notatur ꝙ om

nia per filiũ causata sunt. Jo. j. Oia per ipm̃ facta sunt. Secundũ est qd̾ dicit Sanctificata. in quo notat̃ ꝙ quicunqꝫ sanctificat̃: per gratiã christi sanctificatur: de cuius plenitudine omnes accepim⁹ Joan. xvj. Pater sanctifica nos in veritate. i. in filio. Tertiũ est qd̾ dicit. Uiuificas. in quo notat̃ ꝙ quicunqꝫ viuificat̃: per filiũ viuificatur. Joan. xiiij. Ego sum via veritas ⁊ vita. Quartuꝫ est qd̾ dicit Benedicis. per qd̾ insinuat̃ ꝙ benedictio celestis dat̃ nobis per benedictũ fructũ virginis. Fiũt aũt tres cruces: q̃ significant fidem centurionis: qui in mortem xp̃i. s. xp̃m deũ ⁊ hominem confessus est cum dicit Mat. xxvij. vere fili⁹ dei erat iste. Debẽt auteꝫ fieri iste cruces super vtrãqꝫ speciẽ panis ⁊ vini. Seqt̃. Et presta nobis: ⁊ tunc discooperitur calix in quo significat̃ ꝙ aperta sũt nobis q̃ prius erant clausa in lege. Sequit̃. Per ipm̃ ⁊c̃. in ipso tibi deo patri omnipotenti in vnitate spiritus sancti oĩs honor ⁊ gloria. Fiunt tamẽ quattuor cruces. Prima super ipm̃. Secunda super cũ ipo. Tertia sup ⁊ in ipo. ⁊ quarta super in vnitate spiritus sancti omnis honor ⁊ gloria. Hec aũt fiũt discoopto calice. ⁊ tenet sacerdos calicem cũ sinistra manu: ⁊ accipit hostiã cũ dextra: ⁊ primo facit signũ crucis exterius super calicẽ. Secundo cũ hostia super calicẽ. Tertio interius. Quarto facit crucẽ ante calicẽ cũ hostia. Prima signat ꝙ deus est extra oĩa nõ exclusus. Secũda ꝙ super omnia est nõ elatus. Tertia ꝙ deus est intra omnia non inclusus. Quarta ꝙ deus est infra omnia non depressus.

SEquitur duodecima pars q̃ incipit. Oremus. ⁊ hẽt in se quinqꝫ clausulas. Prima clausula est. Orem⁹ secũda. Pater noster qui es. tertia. Libera nos que sum⁹ dñe. quarta. Pax dñi. quinta. Hec sacrosãcta cõmixtio. In prima orat ⁊ ostendit sacerdos ministros ad orandũ. In secunda ostendit nobis quis orandus: ⁊ quid orandũ. Quis orandus pater noster qui es in celis. scd̾m qd̾ dr̃ Jacobi. j. Omne datũ optimũ ⁊ omne donũ perfectũ. ⁊c. Quid orandũ septẽ petitiones que sunt ibi. ⁊ dicunt̃ scd̾m apl̃m esse septẽ postulationes. Tres prime pertinẽt ad vitã eternã. ⁊ ideo sacerdos eleuato calice dicit eas. Alie quattuor pertinent ad vitam presentẽ. ⁊ ideo deposito ca

lice sacerdos dicit eas. Expositiones huius orationis alibi scripsimus. q̄ aūt ista oratio dr̄ alta voce: significat q̄ rex celoꝝ in noua lege publice ⁊ sine velamine predicauit. Sequitur tertia clausula. ¶ Libera nos. ⁊c. q̄ dicit̄ sub silentio in signū q̄ christus interduz ¶ in triduo siluit a predicatione. Sꝫ hic notatur q̄ duo fiūt de patena: ⁊ faciunt illa diaconus vl' subdiaconus que sunt notabilia. qꝛ diaconus tradit eam subdiacono: ⁊ signat q̄ xp̄s contulit discipulis suis potestatem predicandi regnū dei. Quod aūt in quibusdaꝫ locis patena tenetur discooperta: significat q̄ sacerdos orat ꝓ eternis que per predicationem christi nobis reuelantur. ¶ Per patenā aūt q̄ rotunda est: significatur eternitas que caret principio ⁊ fine: quod in quibusdaꝫ ecclesijs teneť cooperta significat q̄ sacerdos per oṙones orat in fide ecclesie ⁊ q̄d orat pro vniuersali ecclesia. Q̄d aūt sacerdotis manus a diacono sustenteť cū dr̄: pr̄ nr̄. significat q̄ Ur ⁊ Aaron sustentabant man⁹ Moysi orantis pro Ismaele quando pugnabat contra Amelech. Exo. xvij. Quod aūt diaconus iuuat sacerdotē: deponens calicem in altari signat q̄d Joseph ⁊ Nicodemus deposuerunt corpus xp̄i ⁊ posuerūt illud in monumento. Johannis nono. Quod autem diaconus tunc osculatur dextrum humerum sacerdotis signat quod debet esse particeps laboris vt sit eterne retributionis particeps. Quod aūt in quibusdā locis puer qui stat vestit⁹ habens capam ex transuerso: significat q̄d caput conuersū est in caudam: ⁊ iudei qui expectant messiam cū iam venerit. Cū aūt sacerdos dicit. Libera nos. ⁊c̄. tradit patenā subdiaconus diacono: ⁊ diaconus sacerdoti: ⁊ osculatur eū in dextero humero: per quod significatur q̄d ipse vult esse socius in passione ⁊ in regno scd̄m quod dicit apostolus. Si compatimur conregnabimus. Q̄d sacerdos signat se cū patena ⁊ postea deosculať ipaꝫ: signat q̄d ꝑ passionē filij reconciliemur deo patri: ⁊ erim⁹ heredes regni celestis. Iterū patena seorsum posita: significat lapidem a sepulchro commotū. In fine clausule huius dicit̄ sacerdos ¶ Per dn̄m nr̄m. ⁊c̄. Et facit tres partes de hostia. vnam ponit in calice: ⁊ duas cōmedit. vel secundū romanā ecclesiam vnam cōmedit: ⁊ aliam ponit in calice. tertiam reseruat vsqꝫ in finem misse

Frangitur autem hostia in tres partes. Primo in memoriaz tri-nitatis. Secundo in memoriam triplicis status christi. Primo mortalis cum hostibus manens. Secundo mortuus in sepulchro iacens. Tertio immortalis in celo existens. Tertio frangitur ho-stia in tres partes: in signũ vel memoriam quod christus passus fuit in triplici parte. s. in manibus. pedibus ⁊ latere. Quarto fran gitur hostia in tres partes: in signũ q̃d tres sunt partes corporis mystici. Una pars est in celo: ⁊ dicitur ecclesia triumphans. Secũ da in terra. ⁊ hec pars dr̃ ecclesia militans. Tertia est in purgato-rio. ⁊ hec dicitˀ purgans. Et hec tres partes possent haberi ꝑ hos versus. Tres sunt ecclesie ꝑtes ꝑs p̃ma laborat: In terris ꝑtez iã fouet alta quies. Partem quã restat expurgans decoquit ignis: Excoctaqz patet transitus ad requiem. Viso qualiter tres partes fiunt de hostia: tũc videndũ est quid vtraqz pars significet. Pri ma que ponitur in calice: significat ꝙ christus transijt de virgine Maria. Pars comesta signat omnes fideles. Pars reseruata signat omnes mortuos. Hoc modo exponit Gelasiˀ papa. Alio modo pars posita in calice: signat ecclesiam militantem. Pars comesta signat ecclesiam triumphantem Pars reseruata vsqz in finem misse. secundũ antiquum morem signat eos qui sunt in pur gatorio. vnde versus. Frangitur in tres partes hostia: tincta bea-tos. Pars sicca notat viuos. seruata sepultos. Itez notandum ẽ q̃d sub qualibet parte est christus totus verus deus ⁊ verus homo sicut si frangatur speculum in qualibet parte ipsius resultaret ima-go respicientis. Item in diuersis locis sicut patet de voce: vt si a-liquis loqueretur multis vox vna est: tamen a multis percipitur ⁊ simul. Et quia dicitur hic Pax domini. Pro cuius declaratio-ne vide quid dicat Augustinus in psalmo. lxxxiij. in versu iusticia ⁊ pax osculate sunt se. glosa. Fac iusticiam ⁊ habebis pacez q: oscu lantur se iusticia ⁊ pax. Si enim non amaueris iusticiam pacem non habebis. Amant enim se duo ista scilicet iusticia ⁊ pax ⁊ oscu-lantur se taliter vt qui fecerit iusticiam inueniat pacem osculantez iusticiam. due amice sunt: tu forte vnam vis ⁊ alteram non facis.

Nemo est eni qui nõ vult pacẽ: sz nõ omnes volunt operari iusti-
ciam. Interroga omnes homines: vultis pacem? vno ore tibi re-
spondet totũ gen⁹ hũanũ opto. cupio. volo. amo. Ama iusticiã qz
due amice sũt iusticia ꝛ pax ipse se osculãt. Si amicã pacis nõ ama
ueris. non te amabit ipa pax nec veniet ad te. Quid eni magnũ est
desiderare pacẽ: quiuis mal⁹ desiderat pacẽ: bona eni res est pax.
Sz tu fac iusticiã qm̃ iusticia ꝛ pax se osculant nõ litigant: tu qua-
re litigas cũ iusticia? Ecce iusticia dicit tibi ne fureris ꝛ nõ audis:
ne adulteres ꝛ non vis audire. nõ facias alteri quod tu pati nõ vis.
nõ dicas alteri qđ tibi dici nõ vis. Inimic⁹ es amice mee dicit tibi
pax. Quid me q̃ris amica sum iusticie. Quencũqz inuenero inimi
cũ amice mee: non ad illum accedo. vis ergo venire ad pacem fac
iusticiam. ꝛ sic homo est vacuus sine deo: nec est aliquid in eo dele-
ctabile: hec Augu. vbi supra.

Sequitur quarta clausula. s. Pax dñi sit. quã cũ dicit
sacerdos: facit tres cruces cum parte hostie: quã po-
stea dz ponere in calice. Tres prime significãt q xps
resurgẽs a mortuis: dixit discipulis suis. Pax vo-
bis. Jo. xx. Dicit ergo sacerdos pax dñi. i. pax pectoris sit vobiscũ
semp. i. in presenti ꝛ pax eternitatis in futuro. Chor⁹ respõdet. Et
cũ spiritu tuo. triplex pax. s. pax pectoris. pax temporis. ꝛ pax eter-
nitatis. ꝛ tunc incipit. Agnus dei. in quo notatur q xps ad tria ve
nit. Primo vt liberaret nos a miseria culpe. Secundo vt nos re-
dimeret a miseria pene. Tertio vt nobis donaret de plenitudine
gratie sue. Quantũ ad duo prima dicit bis miserere nobis. Quã-
tũ ad tertiũ dr̃ dona nobis pacẽ. Itez dr̃ ter agnus dei. Primo
qz cognouit patrem obediendo ei. Unde aposto. ad ephe. ij. Fact⁹
est obediens vsqz ad mortẽ. Dicit eni agn⁹ ab agnoscẽdo. Scdõ
dicit. Agnus dei. qz agnouit matrẽ suã eius curã habendo. Un-
de Joan. xix. Ecce mater tua. Tertio dr̃ Agnus dei: quia pro pie-
tate sua factus est nobis hostia. Agn⁹ eni dr̃ ab agno grece: quod
est puer latine. Agnus dico: pro cuius declaratione notandũ qđ
totus christus sumitur in hoc sacramento altaris qui est fons ꝛ ori

go totius gratie: cuius figura precessit Exo. xij. qñ manna de⁹ plu it patribus in deserto: qui quottidiano celi pascebant alimẽto exo. xv. vnde panẽ angeloꝝ manducauit homo. Sz tunc panẽ illuz q manducauerũt mortui sunt. Iste vero panis viu⁹ qui de celo descẽ dit vitam mũdo tribuit. Jo. vj. mãna illud de celo. i. de aere. hoc su per celũ. i. de supremo loco celoꝝ. Illud scaturiebat in diem alium reseruatum. hoc ab omni corruptiõe alienũ est. Quicũqz ĝ religio se gustauerit. corruptionẽ nõ videbit. Illud datum fuit antiquis post transitũ maris rubri vbi submersis egiptijs: liberati sunt he brei. ita hoc celeste manna: non nisi regnatis prestari debet panis ille corporalis populũ antiquũ ad terraz promissionis per desertuz adduxit. hec esca fidelib⁹ huius seculi per desertũ transeuntes: in celo sedent: vnde recte viaticum appellaẗ: qꝛ in via nos reseruans vsqz in patriaz deducit. Et sic q̃uis in veteri testamẽto fuerũt plu res figure materialiter: tñ oẽs ad hanc reducũtur: qꝛ in oĩbus sa crificijs ꝛ oblatiõĩbus antiquoꝝ significaẗ illud qđ est res ꝛ sacra cramentũ in eucharistia: ꝛ ꝙ significaẗ ꝑ agnũ paschalẽ. s. ipẽ xp̃s qui obtulit se deo patri pro nobis oblationẽ hostiã. sic mgr̃ senten. suo quarto di. viij. ꝛ ibi tho. Et interpretaẗ mãna quid est hoc.

Equitur quinta clausula huius. s. Sacrosancta com mixtio quã cũ dicit sacerdos: ponit partẽ hostie cum qua facit tres cruces in calice. ꝛ facit sacerdos hanc commixtionez ad significandũ ꝙ corpus xp̃i nõ fuit sine sanguine: vel sanguis sine corpore. sed vnã facit: ad designan dum ꝙ vnũ sacramentũ conficitur ex specie panis ꝛ vini: ꝑ qđ in nuit ꝙ christus vltra iam nõ est moriturus. Facta cõmixtione ꝛ fi nita oratione: assumit pacẽ a corpore dñi ꝛ dat diacono. ꝛ hoc fit in signũ ꝙ pax spiritualis data est a christo humano generi. diaco nus dat pacẽ alijs. ꝛ alij inter se in signum ꝙ omnes debent habe re pacem ꝛ maxime filij ecclesie. Per hanc rationem potest habe ri ratio: quare non datur pax in missa pro defunctis: ꝛ est quia de functi non indigent temporali pace siue corporali sanitate.

Sequitiẗ de ꝑceptiõe corpis ꝛ sanguinis xp̃i.

Sequitur perceptio cōrpis ꝛ sanguinis dñi nr̄i ihu xp̄i. ꝛc. Añ corpis ꝛ sanguinis pceptionē: dꝫ dicere sacerdos orōnes a scis pr̄ib⁹ institutas. Prima dirigit ad patrē q̄ incipit. Dñe ihu. Alia ad spūꝫ sctm̄. s. Assit nobis q̄s dñe. vl' veni scē spūs. Post hoc dꝫ sacerdos meditari de incarnatione xp̄i: dicat sacerdos istā orōnē. Corp⁹ ꝛ sanguis dñi nr̄i ihu xp̄i custodiat me. Post pceptionē corpis ꝛ sanguinis sumat de vino semel vl' bis prout cōsuevit /vel si quis debeat celebrare iterū illa die post perceptionē corporis ꝛ sanguinis: nil sumat d̄ vino in pma missa: qꝛ corpus xp̄i exigit stomachū ieiunū: ꝛ sic non fert ieiuniū. vnde versus: A te sumenda nō est ablutio vini. Hac iterū luce si celebrare velis. Post hoc dicat cōmunio q̄ sic appellatur vt cōicem⁹. ꝛc. Vel dr̄ cōmunio: qꝛ in primitiua eccl'ia populus cōicabat quolibet die. Sꝫ ꝑpter peccatū circūstās nos: statutū fuit vt cōicarem⁹ ter in anno solū. s. in pascha. ꝛ in pētecoste ꝛ in natiuitate dñi. ꝛ modo precipit oibus ad minus sumere in pascha. ꝛ notandū q̄d pro cōione q̄ solebat fieri quolibet die dat̄ pax quotidie. Itēꝫ pro cōione q̄ solebat fieri dieb⁹ dñicis dat̄ panis benedictus. His expletis, vidēndū est de q̄rta ꝑtemisse q̄ dicta est sup⁹ grāꝝ actiōes. In hac ꝑte redit sacerdos ad dextrū cornu altaris: in signū q̄d iudei in fine mundi cōuertēt̄. Postea dicit collectas iuxta numeꝝ secretoꝝ. Collecta aūt quā dicit sacerdos in fine misse signat q̄d subsequēs est nobis necessaria sicut precedēs. Et illa vltima signat q̄d aduocatū habem⁹ apud p̄rēꝫ: Et nota q̄d sacerdos quinques vertit se ad populū: in signū q̄d christ⁹ in die resurrectionis quinqꝫ vicibus apparuit discipulis suis ꝛ Marie magdalene. Itē duob⁹ discipl'is eūtib⁹ in Emaus. Mlierib⁹ reuertētib⁹ de monumēto q̄ tenuerūt pedes ei⁹. ꝛ vltimo. xj. discipl'is cōgregatis in Hierusalē. Alibi vero quinqꝫ vicibus tantū legit̄ eijsdē apparuisse infra suā ascentionē. Itē ad mare tiberiadis Petro ꝛ filijs Zebedei ꝛ alijs mulierib⁹. His dictis dicit sacerdos vel diaconus Benedicamus domino. inuitans populū ad grāꝝ actiōes. quia post oīa debemus humiliari deo. In diebus festiuis dicitur:

Jte missa est idest ite ad propria: missa est cōsūmata. Jtē ite missa
est sumitur a veteri lege vbi ppl'ls israeliticꝰ licētiatꝰ a rege cito re-
uerti cōsueuit ad propria. Jtē. ite missa est. s. xp̄s. Jn missa pro de
fūctis dr̄. Requiescāt in pace. ⁊ optatur eis requies eterna. Item
dicit p̄s. Septies in die laudē dixi tibi. ppt̄ qd̄ eccl'ia cōstituit sep-
tē horas dicēdas ad laudes. Primā. tertiā. sextā. nonā. vespas.
cōpletoriū ⁊ matutinas. Matutinale officiū. ppter carnē doman-
dā ⁊ pro psalterio legēdo a sanctis p̄ribus institutū est: qꝛ sicut dr̄
eccl'. xxxj. Uigilia ocl'oꝝ tabescit carnes. i. macerat. Laudes: ad tēta
tiōes diaboli repellēdas. vn̄ Ysa. xxvj. Expergiscimini ⁊ laudate
qui habitatis in puluere. Et qꝛ dr̄ hic expgiscimini. nota qd̄ exper
giscor. ris. exprectꝰ sum. i. a sōno euigilo. ⁊ sic expergiscimini. i. a
sōno euigilate. Jtē ad coronā gl'ie obtinendā iuxta illud. Non sit
vobis vanū surgere ante lucē: qꝛ pmisit dn̄s coronā vigilantibus.
Primā dicimꝰ: qꝛ tunc osculatꝰ fuit dn̄s a iuda. Tertiā: qꝛ tūc
linguis iudeoꝝ morti fuit adiudicatꝰ. Jtē in hora tertia sp̄ūsctūs
ad apl'os descendit. vn̄ cantat eccl'ia. Dū hora cūctis tertia. Sex-
ta dr̄ qꝛ tūc fuit crucifixus. Nonā dicimꝰ: qꝛ tūc emisit spūm. Ues-
peras qꝛ tūc dn̄s depositus fuit de cruce. Cōpletoriū: qꝛ tūc positū
fuit corpꝰ xp̄i in sepulchro. Et notandū qd̄ contingit peccare ore.
corde. ⁊ ope. ideo tribꝰ modis diuersis incipiūt hore. Matutine p
Dn̄e labia mea. Et cōpletoriū p. Cōuerte nos. Alie vo p Deus
in adiutoriū. Dn̄e labia mea aperies: cōtra peccatū oris dr̄. Deꝰ
in adiutoriū: contra peccatum operis. Conuerte nos: contra pec-
catum cordis. Et quia in peccato cordis ⁊ oris est aliquid operis:
ideo per omnes horas diei dicitur. Deꝰ in adiutoriū. Monachi
vo dicūt in matutinis pꝰ. Deꝰ in adiutoriū. Et postea. Dn̄e labia
mea apies: qꝛ sine auxilio dei nec coꝛ nec labia ad eiꝰ laudē possūt
apire. Jo. xv. Sine me nihil potestis facere. Hymnꝰ significat lau
dem. Psalmꝰ bonā ⁊ diuinā opationē. Antiphona charitatis co
pulā. Capl'm. exhortationē boni operis. Responsoriū bonū opꝰ.
Uersiculꝰ. fructꝰ boni opis. O ro misericordiā dei: q̄ precedit ⁊ sub
sequit̄ hoīes in bonis opibus. Et qꝛ dictū est sup̄ de euangelio: nō
est sub silētio ptereūdū. Pro quo notādū qd̄ qn̄ dr̄ euāgeliū vl' a-

liq̃ pars euangelij: vt benedictus dñs de⁹ israel. ₰c. Ad matutinas ⁊ ad magnificat in vesperis. ⁊ quando dr̄ nūc dimittis in completorio. ⁊ quando dr̄ glīa in excelsis deo. ⁊ quando dicunt collecte siue post cōe. ⁊ qñ dr̄ ite missa est: debent hoies stare. ⁊ nō sedere discoopertis capitibus sic propheta in ps̄. cxxj. vbi dicit. Stātes erāt pedes nr̄i in atrijs tuis bierusalē. Sic etiā in capi. scire. di. lxxvj. sic in ca. pe. de. vi. ⁊ bo. cle. sic etiā in ca. aplica de co. di. j. sed q̃ differentia sit inter stare ⁊ sedere pro huiusmodi declaratione vide ca. j. vt clerici. de vi. ⁊ bon. cle. vbi dr̄ vt laici secus altare stare vl sedere non presumant. Sed quando corpus domini nostri iesu christi fuerit consecratum debent homines flexis genibus orare ⁊ non surgere vsq₃ quo sacerdos cōmunicet ⁊ tandē debent surgere qñ dr̄. Ite missa est: quia tunc datur omnibus licentia abeundi vt supra habitum est ꝙ est valde notandū. Sed pro ampliori declaratione hui⁹ particule. Ite missa est: sciendū ꝙ ite missa est nunq̄₃ dicit nisi tpe quo cantatur Glia in excelsis deo. Et gloria in excelsis deo nunquā cantat nisi quando dr̄ Te deū laudam⁹. Sed loco ite missa est quandoq₃ dr̄: verbū patris hodie. ₰c. Uel aliud simile: vt in die natalis domini nostri Jesu christi sed alio tempore semper dicit benedicamus dño. sic propheta in ps̄. xxxiij. benedicā domino in omni tempore. glo. s. tam in tempore aduersitatis q̄₃ in tempore prosperitatis. sic etiam Arist. ethi. j. ca. ij. in . fortunā. Cui⁹ verba sunt. Fortunamq₃ ferret optime ac per omnia omnino decenter. hic enim vere bonus ⁊ quadrangulus sine vituperatione. Ex quo infertur ꝙ vir bonus. prudens. discretus. felix. ⁊ beat⁹ fert fortunam prosperam ⁊ aduersam decēter: q₂ licet bona fortune adsint ⁊ desint: semper se habet vt lignum quadratum vt taxill⁹: qui licet cadat ex vno vel altero latere semper se habet bene ⁊ secure. S₃ q₂ diximus hic de missa. Sciendum ꝙ missa est honor dei ⁊ sanctoꝝ salus viuorum ⁊ requies defunctoꝝ. Missa enim dicitur eo q̄d celestis missus ad consecrandū viuificum corpus adueniat. Sed notandū ꝙ fideles non debent recedere a missa vsq₃ quo detur eis licentia vt dictū est. s. dicendo. Ite missa est vel benedicamus dño: vel aliquid simile. sic in ca. missas. de con. di. j. vbi dr̄. Missas die

dñica sclaribus totas audire spāli ordine precipimus: ita vt ante benedictionē sacerdotis egredi popul⁹ nō presumat qd si fecerit ab episcopo publice confundať. ¶Pro quo sciendū q̄ si mulieres speculū suū amiserint in quo facies suas inspiciūt diligenter querūt vt curiose tergant a puluere ⁊ a sorde: ⁊ sic multo ampli⁹ speculū interioris hominis debemus ⁊ inuenire ⁊ tergere ⁊ inspicere vt in co totā fortitudinē nr̄am valeamus deprehendere. i. a nobis expellere: ⁊ ita per cognitionē nostrā ad cognitionē dei peruenire sic Augusti. in libro de spū ⁊ anima. cap. lij. Sʒ pro speculis mulierū de qbus. s. excubantiū in hostio tabernaculi. Sed si querať quomodo de speculis mulierū labiū eneū fieri potest. Responsio dicendū q̄ si aliquod tale speculū eneū est valde politū ⁊ est nature specularis vt. s. imaginis reddat/ vel q̄ ista specula de vitro erant: sed erant in cassata in ere: sicut nunc incassantur in ligno. Sed alij dicunt q̄ labium non esset de speculis: sed de ere tantū in cuius circuitu erant posita specula vt videret sacerdos vultus sui maculas abluendas Sed Abenazra dicit q̄ mulieres excubantes in hostio tabernaculi erant mulieres deuote que derelicta seculi pompa: seipsas cū suis ornatib⁹ dño obtulerūt. sed Hieroni. ⁊ Abenazra dicunt istam litteram debere exponi de mulierib⁹ orātibus ⁊ deuotis. Sed Ra. sa. dicit q̄ debet exponi de mulierib⁹ giguentib⁹ dicens qd quando Pharao mādauerat masculos hebreoꝝ nouiter natos occidi viri abstinebant a coytu. Mulieres aūt vt prouocarent viros ad prolis procreationem componebant vultus suos intuentes ad specula: ⁊ sic viri ad eas accedebant. ex quarū propagatione nata est tanta multitudo israel. sic ep̄s abu. et sic pondera speculū in rubro qn̄ dr̄ sacerdotū volentiū celebrare missam. ¶Pro quo est notādū qd dr̄ Ro. j. Inuisibilia dei per ea q̄ facta sunt intellecta conspiciuť. Et sic dicit littera nr̄a. q̄ sacerdotes volentes celebrare debent habere coram se speculū materiale: q2 materiale speculū significat spūale: quoniā sicut mediante materiali speculo possunt abstrahi macule corporales. Ita mediante speculo spirituali. s. contritione confessione ⁊ satisffactione abstraheť macule spūales. i. peccata mortalia q̄ maxima cū diligentia debemus fugere propter ratiōes

supius allegatas qm̄ fuerūt aliqua tacta de pondere peccati morta
lis.sed ꝑ ista materia de pccō nota ꝙ ignis īferni ꝛ ignis purgato-
rij est vnus ignis numero sic.tho.iiij.sen.di.l.ꝛ Gre.iiij.dia.c.xlv.
ꝓpterea q: dicimur sacerdotes multū debemꝰ conspicere signifi-
catū istiꝰ dictionis sacerdos ne mentiamur qm̄ mendaciū non so-
lū cōmittit verbis:ver ūetiā factis. sic in.ca.cauete fratres menda
ciū.xxij.q.v. Cuius verba sunt. Cauete fratres mendaciū:q: oēs
qui amant mendaciū filij sūt diaboli. Non solū verbis falsis: sed
in simulatis operibus mendacium est. Mendaciū nanqꝫ est xp̄ia
nū se dicere:opera xp̄i nō facere.mendaciū est episcopū sacerdotē
vel clericū se profiteri:ꝛ contraria huic ordini operari. De hac ma
teria loqtur magist sen.li.iij.di.xxxviij. ꝛ ibi Tho. q̄ pro prefēcti re
liquo. Et quia de materia speculi alibi dixīmꝰ:hic aliqua breuiter
dicemus:sꝫ ꝓ p̄nti licitū est vt sēꝑ speculū cōscientie conspiciamꝰ:
vt clerici dicamur. Et sic breuiter tria ꝯstringaꝫ.p̄mū dispositionē
volentiū accedere ad tantū sacramentū. Scdm̄ quomodo sacerdo
tes debemꝰ esse deditī rebꝰ sp̄ualibꝰ ꝛ nō tꝑalibꝰ. Tertiū ꝛ si sacer-
dotes nō bene se habeāt circa fructus beneficioꝝ restitutioni obli-
gent. Quantū ad primū nota ꝙ deꝰ hortat oēs volentes accedere
ad tantū sacramentū ne indigne accedamꝰ.sic.j.cori.xj. Qui man-
ducat ꝛ bibit indigne:iudiciū sibi manducat ꝛ bibit nō diiudicans
corpꝰ dn̄i. Et sic sanis.s.sanitate sp̄uali sana est refectio panis: qm̄
sic gutturi sano tp̄e famis:suauis est cibus panis ꝛ sic materia huiꝰ
sacri tāgit Jo.vj. Pro quo nota ꝙ sic cibꝰ corꝑalis ꝓdest corpi:
ita ꝛ meliꝰ tātū sacr̄m ꝓdest aīe exn̄ti ī charitate. ꝛ sic hoc sacr̄ꝫ etiā
tāgit a ꝓpha ī ps. lxxvij. ꝛ sic dic etiā ꝙ sic iuuāt corꝑa ꝛ sustētāt
mediātibꝰ cibis corꝑalibꝰ:meliꝰ sustētant ꝛ cibāt aīe bene disposi-
te cibis sp̄ualibꝰ.i.sanguine xp̄i ꝛ eiꝰ carne.sic Joh.vj. q mā̄ducat
meā carnē ꝛ bibit sāguinē meū:hēt vitā eternā. Et isto in loco dr̄.
Nisi mā̄ducaueritis carnē filij hois ꝛ biberitis eiꝰ sanguinē. non
habebitis vitā in vobis. Sꝫ aliqs posset dicere. Cōtra. infideles
ꝛ hoīes peccatores:nō accedūt ad tātū sacr̄m corpis xp̄i sed viuūt
Dicēdū ꝙ est distinguēdū de vita:qm̄ alia vita est corꝑalis: ꝛ alia
sp̄ualis.ꝛ alia eterna. Uita corꝑalis tādiu durat q̄ꝫdiu aīa ē vnita

corpi:q̃ vita est pͥcipiū quo vinēs viuit. Sz Arist. dicit. ij. de aīa in. ca. q̃re primo. iij. c. vita viuētib⁹ est eē. Sz vita spūalis est q̃zdiu aliqs est in charitate ꝛ tūc de⁹ dat esse ipi aīe q̄ de⁹ est vita spūalis ipsi⁹ aie: qm̄ sicut aīa dat esse corpi ita ꝛ meli⁹ ꝛ longe veri⁹ de⁹ dat esse aīe rōnali: sic actu. xvij. De⁹ est quo sum⁹ viuim⁹ ꝛ mouemur. pondera verbū sum⁹. Et sicut aīa sepaē a corperatione indispositionis corpis: q: humores sūt inadequati. i. improporcionati ꝛ indispositi: ita de⁹ sepaē ab aīa: rōne cuiuscūqz peccati mortalis: qm̄ sicut mors corpalis est sepatio aīe a corpore: ita mors spiritualis est separatio dei ab ipa aīa. Sed vita eterna est quando aliquis decedit in charitate. s. mediāte baptismo in paruulis ꝛ in adultis mediante baptismo ꝛ cordis contritione. oris confessione. ꝛ operis satisfactione. Et sic ad argumētū dicēdū q̄ si infideles ꝛ peccatores viuāt si nō cōicent. cōcedēdū est q̄ viuūt vita corporali vel naturali. Sz est negandū q̄ viuūt vita spūali. Et sic etiam posses dicere q̄d mors ē triplex vt sup̄ dictū est. s. corpalis. spūalis. ꝛ eterna. Corpalis est quando aīa sepatur a corpe. Spūalis qū deus separatur ab anima. rōne cuiuscūqz pctī mortalis. Sz mors eterna est quādo aliqs decedit cū aliquo pctō mortali. de qua Job. x. Libera me me dn̄e de morte etna. Sz q̄ mors sit triplex. sic poteris probare cū pͥpha in ps. xxxiij. vbi dī. mors pctōꝝ pessima: sz in oī posteriori intelligiē suū pͥus vt in hac particula pessima subintelligiē mala ꝛ peior. ꝛ hoc sic mors corpalis mala ē. mors spūalis peior: sz mors etna pessima ē. Sz alibi dn̄s de⁹ hortaē nos ad suscipiēdū xp̄m in hoc sacro vt. s. sim⁹ sine pccō mortali. vt ī ps. cxxvj. vbi dicit pͥpha. Surgite postq̄z sederitis q māducatis panē doloris. surgite ingt a lecto egritudinis vanitatis supbie q māducatis. i. māducare intēditis panē doloris. i. corp⁹ xp̄i. Et dī panis doloris. q: sine doloris cōtritiōe pcipi nō dz ꝛ ista sufficiāt quo ad pͥmū. Q̃uātū ad scōm dōz. q̄ oēs sacerdotes debēt eē dediti spūalib⁹ ꝛ nō tpalib⁹ q: xp̄s redēptor nr̄ dicebat eijcīēdo emētes ꝛ vēdētes colūbas cū funiculo dom⁹ mea dom⁹ ofonis vocabiē. ꝛ ē dicere q̄ sacerdos bonus ꝛ deditus reb⁹ spūalib⁹ dī dom⁹ dei. sz dedit⁹ reb⁹ tpalib⁹ nō diceē dom⁹ dei. sz spelūca latronū. i. pcōꝝ vl' diaboli d quo satis dictū fuit su

pra: nec domus orationis dicet: sed dom⁹ maledictionis: qm̄ vt di cebat Augu. nemo potest conspicere simᷓ celū ꝛ terram. sic Joan. viij. Nemo potest duob⁹ dn̄is seruire. Et nota q̄ illa eiectio xp̄i ementiū ꝛ vendentiū de templo significat q̄ boni sacerdotes. fide les ꝛ prudentes debent manere in ecclesia dei: ꝛ mali vt simoniaci ꝛ imperiti ꝛ alij huiusmodi deberent expelli: ne mentiant. Sed mi randū est de multis archiepiscopis ꝛ episcopis quantā diligentiā adhibent circa custodiam alicui⁹ fortilicij qui non adhibent tantā diligentiam circa custodiam multarū animarū: cū sit maxima dif ferentia ꝛ per consequens maius periculū: sed vbi maius periculū vertitur: ibi cautius est agendū. sic in capi. vbi maius de ele. in. vj. Sed pro supradictis nota q̄ nec clerici vel monachi secularib⁹ ne gotijs se immiscere debent. sic in ca. ij. ne cle. vel mo. Sed in con trariū est consuetudo clericoꝝ nr̄i tp̄is: qui qn̄qꝫ bene se intromit tūt in reb⁹ temporalib⁹ q̄ est horridū. pro quo facit propheta in ps. xciij. vbi dicit. Beatus homo quē tu erudieris dn̄e: ꝛ de lege tua docueris eū. Sed sacerdotes ignari ꝛ cupidi qn̄qꝫ fauore rerū temporaliū se intromittūt in causis beneficialibus quocunqꝫ mo do ꝛ via possint: quod est tristandū: de quibus ꝓpheta in ps. xxxix. Thesaurizant ꝛ ignorant cui congregent ea. Et sic cōples sacerdo tes decipiūt: cū sint patres pauperuꝫ ꝛ faciūt se patres diuitiaruꝫ reꝝ temporaliū: ꝛ sic non faciūt ea ad q̄ tenent ꝛ obligant: ꝛ sic de cipiunt quoniā sicuti est patrū carnaliū prouidere filijs carnalibus in temporalibus ꝛ spūalibus: ita est sacerdotū prouidere pauperi bus in temporalibus ꝛ spūalibus. sic in ca. qm̄. xvj. q. j. ꝛ de ista ma teria deo duce aliquid dicet. Sed pro dictis ꝛ dicendis vide capi. negotiatorem. lxxxviij. di. vbi dicit. Negociatorē clericū ex inope diuitem: ꝛ ex ignobili glōsū quasi quādā pestes fugit. Ex quo eli ciūt canoniste q̄ pestis sit fugiēda. Et sic dicit christus redētor no ster. Filioli mi si aliqua persecutio fuerit in aliquo loco fugite de ciuitate in ciuitatem. Mat. x. ꝛ Ysi. dicebat in li. ethimo. q̄ pestis est morbus contagiosus qui corrupto vno animali faciliter ad alia transit. Et sic concluditur q̄ tam pestis corporalis q̄ꝫ spūalis sem est fugienda: q: sicut corporalis corrumpit corpora: ita spiritua

lis.i.peccatū mortale ⁊ consortium mali hominis animam sic pro pheta.ps.xvij.cū sancto sanctus eris.⁊c̄.sed notandū qđ negotiū dicit̄ tribus modis.primo quilibet actus secularis rerū vt in capi. j.ne cle. vel mo.⁊c̄.secūdo modo dr̄ negotiū seculare: iudiciū de re bus secularib⁹ vbi dr̄ ꝙ clericis non licet nisi inter clericos tantum xj. q.j. ex his.tertio modo dr̄ ꝙ fit inter seculares homines qđ etiā non licet clericis nisi de his q̄ pertinēt ad iudiciū eccl'ie puta de de cimis.Sȝ qđ clerici operā debeāt dare reb⁹ spūalib⁹ sic Exo.xxx. vbi dr̄ faciesq; altare.⁊c̄.sic in ca. xij. q.j. vbi dr̄ duo sunt genera christianoꝝ.est eni gen⁹ qđ mancipatū diuino officio ⁊ deditū con tēplationi ⁊ orationi:ab omniūstrepitu temporaliū cessare conuenit vt sunt clerici ⁊ deo deuoti vȝ conuersi. Cleros enī grece: latine sors.inde huiusmodi hoīes vocant̄ clerici.i. sorte electi. Oēs enī deus in suos elegit.hij nanq; sunt reges idest se ⁊ alios in virtuti b⁹ regētes: ⁊ ita in deo regnū habent ⁊ hoc designat corona in ca pite.Hanc coronaȝ habent ab institutione Romane ecclesie in si gnū regni qđ in christo spectat̄. Rasio vero capitis est temporaliū omniū depositio. Jlli enī victu ⁊ vestitu contenti: nullā inter se ha bentes proprietatem:debent habere omnia cōmunia. Aliud vero genus christianoꝝ vt layci:laos enī grece latine popul⁹ licet his temporalia possidere:sed non nisi ad vsum. Nihil miserius est q̄ȝ propter nūmū:deū cōtemnere. Nihil felicius est q̄ȝ propter deuȝ mundū contemnere:his concessū est vxores ducere: causas agere: terram colere:inter virū ⁊ vxorē iudicare causas agere: oblationes sup altaria ponere:sic sēp decimas dare:⁊ ita saluari poterūt.Quā tū ad tertiū dicendū ꝙ sic teneant̄ vt in ca.j.di.xliiij.vbj dr̄. O sa cerdos de bonis ecclesie tibi permissū est viuere:sed non vt luxurie ris:hoc etiā tenet archi.in ca.statutū.de rescriptis li.vj.hoc etiam tenet dn̄i cus xliij.di.in principio.sic etiā dn̄icus in cap. presenti de officio ordinarij.li.vj.sic etiā Joan.de lignano.sic etiā abbas i cle. gratie de rescriptis.sic abbas in cap.fin ali de pecu.cle.etiā de pro prio patrimonio. sic etiā enri. scrutator vitatis in rubrica de cle.nō re.⁊ in plibus alijs iuribus. Et sic videor fortassis quod periculo sum sit clericari.

SEd vtrũ clerici teneãtur ad restitutionẽ de fructibus
ecclie pceptis.ſʒ male cõſũptis. Dicẽdũ ꝙ ꝑ iſta ma
teria vtile eſſet te videre epm abulẽ. ſup mat. q. lxxiiij
q in hac materia ſubtiliter ſe habuit: inducẽdo illã au
ctoritatẽ numeri. xviij. qñ dedit deus decimas filijs Leui dicẽdo
oẽs decimas iſrl' in poſſeſſionẽ deberi pro miniſterio qñ ſeruiũt in
tabernaculo federis. Et conſequenter eccl'ia dat illa bona vt pau-
peres inde alant: qꝛ eccl'ia recipit bona: de elemoſinis fidelium ꝛ
vult ꝙ in illis expendant: maxime qꝛ eccl'ia cũ ſit a deo inſtituta: eſt
optime ordinata ꝛ ſingule res ſue ſunt bene diſpoſite. Fructus er-
go ſuos ad bonũ finẽ ordinat: qꝛ ditari non eſt bonũ: ſed pertinet
ad auariciã. ꝛ etiã eſt occaſio peccandi. j. ad Thimo. vj. Qui vo-
lũt diuites fieri: incidunt in laqueũ diaboli. Nõ enĩ eccl'ia intendit
quempiã ditare: ſed ſolũ dare ſuſtentationẽ. Quod aũt aliud eſt ab
eccleſia nõ eſt intentũ: cũ nec ipe res poſſeſſe ſũt: niſi ad ſupplendã
indigentiã nr̃az. Et inde vocant vtiles: qꝛ ad vſum ſunt: ꝛ maxime
competit chriſtianis ꝛ potiſſime clericis. j. ad Thimo. vj. Eſt que
ſtus magnus pietas cũ ſufficientia. glo. i. lucrũ nr̃m nõ eſt in hoc
ꝙ congregemus multas diuitias. ſed in hoc qđ habeamus ſuffici
entiã pro neceſſarijs: ꝛ de reliquijs pietatẽ. i. elemoſinã faciamus:
ꝛ ſubditur ibi cauſa. ſ. nihil eniʒ in hunc mundũ intulimus: nec au
ferre quid poſſumus: Habentes aũt alimenta ꝛ quibus tegamur
his contenti ſimus. Et ſic pondera paſſum. ſ. qđ eccleſia non intẽ-
dit clericis dare niſi neceſſaria. Si aũt aliqua ſuperfuerint vult qđ
illa expendantur in vſus pauperũ: vt innuitur. xij. q. j. in ca. illi. et ĩ
ca. res eccleſie. ꝛ in ca. nulli epiſcopoꝝ. ꝛ in ca. ſi prenotũ. clerici er-
go tenentur expendere fructus eccleſie in pias cauſas ad quas ec-
cleſia illos inſtituit. ſi aũt eccleſiaſtici in alios vſus expendant pec-
cant. ꝛ tamen quia clerici effecti ſun domini fructuum licite acq-
ſitorũ de beneficijs ſuis: ſi in alios vſus expẽderint: etiã ſi ſint tur
pes vſus tranſfertur dominiũ ſicut ſi darent de bonis patrimonia-
libus peccant tamen mortaliter quia faciunt contra eccleſie inſtitu
tionẽ ꝛ intentionem. Pro quo rogo pondera illam particulã mor

taliter. sed quia dñminiũ transfertur non competit repetitio. sic in glo. illius. c. qui habetis. xiiij. q. v. Sed pro supradicta materia vide Tho. scda scde. q. clxxxv. per totũ. presertim ad septimũ. sed vtrũ clerici teneantur omnia que sibi superfluunt in elemosinas largiri. Pro ista materia vide episcopũ abulen. super Mat. iij. q. lxxxiiij vbi recitat opiniones aliquorũ dicendo. Aliqui dicunt qd sic: z qd mortaliter peccant in non largẽdo: quia Luce tertio dr super illo verbo: qui habet duas tunicas det vnam non habenti. dicit glo. de duabus tunicis diuidendis datur preceptũ eo qd si vna diuida tur: nemo vestitur dimidia tunica: z nudus remaneret qui accipit z qui dedit. Sed per largitionẽ vnius tunice intelligũtur ea que su perfluunt ad necessitatẽ vite. vt patet in eadẽ glosa. ergo dare sup flua est sub precepto: z per consequens qui nõ dat illa peccat mortaliter: quod a fortiori erit in clericis. Item qcunqz consumit quod alterius ẽ: tenet ad restitutionẽ. bona ãt clericoꝝ: paupũ sũt. vt innui tur in glo. Hiero. sup Miche. ergo tenebit a fortiori dare supflua paupibus. z sic nõ dãdo peccabit mortalr. Sz ꝓ supdictis sciendũ qd liceat clerico expẽdere z qd dare teneat in elemosinã. Dicẽdũ ẽ qd clericus põt hẽre bona p̃rimonialia vel al's vndecũqz licite ac qsita: z põt hẽre bona ecclesie vl' obtentu ecc'ie acqsita: qr ista licita z honesta qr iuste acqsita. de p̃mis bonis dicẽdũ qd clericus habet potestatẽ liberã z plenã in illis: qr est verus dñs z plenus dñs illoꝝ sicut laic⁹ bonorũ suorũ: z q̃tũ ad hoc licitũ est. s. clerico vti rebus su is sicut voluerit. z ex hac pte nllũ ẽ peccũ. põt tñ accidere peccũ ex inordinato mõ vel fine. s. vt itẽdit ð fine. vt si clericus ad luxuriãdũ dispẽset bona sua dãdo illa meretricibus. vel dãdo histriõibus ad laudem humanã z propter delectationẽ ludorũ suorũ: naz talibus donare peccatũ est: z etiã laicis qr alicui talium non licet donare ex hac causa vt ait Augu. sup Joan. lxxxvj. di. vbi textus dicit. Donare res suas histrionibus viciũ est imane: nõ virtus. z scitis de talibus q̃z sit freq̃ẽs fama cũ laude: qr laudatur peccator in desiderijs aĩe sue: z qui iniqua egerit benedicetur. z etiã in cap. qui venatoribus de modo pz: vt si per supabundãtiam vel defectum bona sua distribuat: nã distributio bonorũ pertinet ad virtutẽ libertatis.

ethi.iiij.consistit tamen omnis virtus in medio z corrumpitur per super abundantiam z defectum ethi.ij. z ideo dando magis quaz oportet vel expendendo magis q̃z decet peccatum est:etiã per defectũ est peccatũ vt si non eroget quantũ tenetur: z istis modis etiã laicus peccat expendendo bona patrimonialia vel acquisita proprijs laboribus: quia nulla res est in qua liceat homini agere contra virtutem: z ideo cuicunqz licet expẽdere bona que possidet iuste z sic per consequens ad virtutem pertinet cuicunqz sic expendẽdo z quecunqz egerit qz si egerit aliqua contra virtutez peccat: verum est tamen ꝙ clericus magis peccat etiam expendendo ꝓpriũ patrimoniũ q̃ laicus cũ teneaẽ esse in maiori gradu virtutis q̃ laicus. Sed pro ista materia vide tho.scda scde.q.cxxxv. ad septimũ z qz parum supra fit mentio illius auctoritatis lu.xxij. qui non habet gladium vendat tunicaz z emat eũ. gladium.s.spiritualez qui est verbũ domini:de quo ephe.vj.gladius spũs.zc. Jtẽ per gladiũ põt intelligi passio martirij.sic luce. ij. tuã ipsius animã pertransibit gladius. Dicit ergo cuilibet vt emat gladiũ.glo. i. omnia exponat pro audiendo verbum dei. Cuilibet etiam dr̃ vt vendat tunicam glo.i.carnẽ propriã: que est tunica anime: martirio exponatur: z ita coronã martirij sibi emat. Sed omnes sacerdotes z religiosi deberent notare illam auctoritatẽ ad gala.vj. que docet ne se immisceant rebus temporalibus vel secularibus negotijs q̃ auctoritas talis est. Mi ibi absit gloriari nisi in cruce domini nr̃i ih̃u xp̃i p quẽ mihi mundus crucifixus est z ego mundo.glo.s.vt non eum teneam.quia nec ego aliquid cupio/nec ipse mundus suum aliqd in me cognoscit:sicut dñs ait.venit princeps mundi huius z in me non habet quicq̃. Est eniz sensus:mundi concupiscentie non habẽt in me dominiũ.nec mundus se iam mihi ingerit: quia ego cõtra eum sũ fortis: qz si homo sit datus mundo z mundus eum qua si vinus concupiscit ex quo clarius elicietur pro multis. ꝙ si homines sequantur mundũ:mundus tanq̃ res viua insequit̃ eos:quod est valde notandũ presertim pro sacerdotibus. Sed pro dictis z dicendis nota ꝙ omnes sacerdotes z omnes religiosi tam diuites q̃ pauperes debemus considerare ꝙ mors quandoqz adueniet: z si

tārdet cum nulli parcat. Et si aliquis quereret que est causa quare amamus res temporales: cum ipse non ament nos quia est contra regulas Aristotelis ethico. viij. & ix. vbi dr. oīs amor ver⁹ debet eē reciprocus vt amo te quia amas me: & si nos amemus res tempora les: tamen ipse res non amant nos. igit. &c. Et quia amor est vis vnitiua vel concretiua in rem amatam. Pro quibus vide q̄ ait Bernardus ad monialem. Dic mihi vbi sunt amatores hui⁹ mūdi: qui pauca ante tempora nobiscū erant. quid enim eis profuit res tēporalis cū ex eis quantū ad tēporalia nihil remāsit nisi ciner es & vermes. Quid eis profuit laus & gloria. breuis leticia. mundi potentia. carnis voluptas. false diuicie. magna familia. magna cō cupiscentia. vbi risus. vbi iocus. vbi iactantia. vbi arrogātia. heu de tanta leticia. in quantam tristiciā de illa magna exultatione ceci derunt in magnam ruinā & in magna tormenta. quicquid eis acci dit: tibi accidere poterit. Pro quo nota auctoritatem Mathe. viij. capi. que dicit q̄ nemo potest duobus dn̄is seruire. & sic dice bat Augu. supra q̄ nemo potest simul conspicere celum & terram. & sic concludendo dicamus q̄ sacerdotes siue religiosi non debent se immiscere secularibus negotijs quoniam debent orare pro se, & pro populo dei. vt in cap. duo. xij. q. j. & sic Lu. xj. dr. Petite & da bitur vobis. querite & inuenietis pulsate & aperietur vobis. Peti te. glo. i. orando. Querite. i. operando. Pulsate. s. pseuerādo. vel aliter petite. s. orando. querite. s. ieiunando. pulsate. s. elemosinas faciendo. Et sic facit autoritas Lu. xviij. oportet semper orare. Et quia dicitur hic nuper q̄ sacerdotes siue religiosi nō debent se im miscere secularibus negotijs. Pro quo vide cap. ex merito. vj. q. j. vbi inter cetera dicit. dum caput egrotat cetera membra dolent. Item alibi. Non potest esse fidelis hominib⁹ qui infidelis est deo vt in ca. non potest. ij. q. vij. Cuius littera talis est. Non potest er ga homines esse fidelis: qui deo extiterit infidelis. & sic nimis vul gatum est quot capita tot sensus. Et sic dr̄ in ca. vtinā. lxx. di. vna queque prouincia abundat in suo sensu. Et sic vir bonus & iustus se quitur bona & iusta. & vir malus & iniustus sequitur mala & iniusta. quod nota. Sed pro ordine orandi sciendum q̄ orans debet orare

i

pie ꝛ perseueranter: Mat. vij. ꝛ pro se Jo. xviij. ꝛ ad salutē Math. xviij. ꝛ Math. vj. dr̄ cū oratis dicite pr̄ nr̄. ꝛc̄. Placeat xp̄o redēptori nr̄o q̄d talia petamus quibus mereamur consequi vitā eternam. Amen.

Finit speculum ecclesie.

Incipit speculū sacerdotū volentiū celebrare missā.

ET primo añ missā habēda sūt tria. s. intētiōis discensio. generalis cōtritio ꝛ pura cōfessio. Intētiōis discensio: ne ꝑpter vanam gloriā celebret: ne ꝑpter verecūdiā. ne ꝑpter alicui⁹ ꝑsone fauorē. ne ꝑpt̄ lucrū tpale. nec ꝑpt̄ cōsuetudinē. Generalis cōtritio dꝫ esse de obmissis bonis q̄ facere debuit: ꝛ de pccis cōmissis corde ꝛ ope. Pura cōfessio notabiliū pcōꝝ cōmuniū vel notoꝝ vł ignotoꝝ. In missa sit diligens sacerdos circa locū id ē tabulā vt recipe possit vtraqꝫ. Diligentior circa calicē: ne sit fract⁹ vł nō ꝑꝑatus. Diligētissim⁹ circa materiā: ne hostia sit corrupta. vinū acetosū aut desit aqua. In canone sit diligētia magna insignis: vt humiliter fiāt. maior in verbis: vt veraciter ea dicat. Maxima in intētione vt firma fide cōsecrare intendat. In cōsecratione habeat diligētiā ad cōficiendū corp⁹ xp̄i. Reuerētiā ad tāgēdū ꝛ deuotionē ad sumēdū. In tāgēdo corp⁹ xp̄i sit reuerētia magna. ꝑpt̄ cōtinētiā tā excellētis corpis xp̄i Maior ꝑpt̄ cōtinētiā tā excellētioris aīe xp̄i. Maxima ꝑpt̄ cōtinentiā tā excellētissime diuinitatis xp̄i. Qui in cōsecrādo intēdit facere deū ꝛ ꝑ lachrimas colere. mortē xp̄i mēorari. totā ecclesiā adiuuare. Qui ī consecrādo intēdit consequi augmētū dilectionis: inseꝑabilitatē vnionis. accelerationē fruitiōis. Sit hūilis oratio in ꝑmo ꝛ scdo memēto ꝑ se. ne tā indignus minister indigne recipiat tā dignissimū mysteriū. Ne tā indeuot⁹ ꝑ̄sbiter iustissimū iudicē flectat in suū iudiciū. Ne tā imūd⁹ hospes tā excellētissimū hospitē a se repellat fetore criminū: ꝛ ut piissimus dn̄s cū ꝑticipēꝫ faciet

electorũ sacerdotũ. Secundo pro viuis: vt sint participes tanti mysterij auditores habiles missarũ beneficij hũiles contẽptores ⁊ uanitatũ mũdi. Satisfactores stabiles defect⁹ proprij ⁊ sectatores vigiles diuini beneficij. Tertio in scdo memento p defũctis vt p tam suauissimũ mysteriũ habeãt cõtinuũ subsidiũ: vt p p̃ces eccl'ie ⁊ fideliũ habeãt suaue a penis refrigeriũ: vt p hoc nr̃m ministeriũ habeant scõm reditũ ad sanctoꝝ cõsortiũ. Post missã fiat sũma gr̃aꝝ actio de tanto pane suauissimo angeloꝝ creatore a creatura recepto de tanto viatico proficuo xp̃i electorũ creatore a creatura recepto. O sacerdos corpus tuũ quotidie efficit̃ sepulchrũ xp̃i. Quomodo ex ore tuo progredit̃ falsitas p quod ingredit̃ vitas. Quomodo oculi tui vidẽt vanitatẽ: q quotidie aspiciũt vitatẽ. Quomodo man⁹ tue extẽdũt̃ ad illicita: q̃ tenẽt tenẽtẽ oĩa. Quomodo te reples ⁊ ingurgitas vino: qui debes esse plenus deo.

Versus.

Cum domino psalles: psallendo tu tria serues:
Dirige cor sursum. bene profer. prospice sensum.
Constat in altari: carnem de pane creari.
Iste cibus deus est: qui negat hoc reus est.
Tam sanctum pignus: nemo sumat nisi dignus.
Qui capit indigne: diro qui cruciabitur igne.

Dñi Petri Pelene. ep̃i breue sed iocunissimũ in eccl'ie speculũ epygrãma.

Quisquis ad altaris pergis solennia sacra.
Hortor ⁊ admoneo: quod tibi ferat opem.
Ecclesie legito que specula nunc tibi mitto
Cum legeris relegas: deniq3 doctus eris
Misse mysteria quid signent sacra q3 nescis.
Istic comperies: hoc igitur repetas.

Deo gratias.

Incipit opus breue ꝛ pclarū ad habendaꝫ noticiā ſacramentoꝝ pro vtilitate clericorum editum. Incipit feliciter.

Circa ſacramenta primo occurrit aliquid dicere in cō
muni. Scdo de ipſis in ſpeciali determinare. Circa
primū conſiderāda ſunt octo breuia. Primū eſt oſtē
dere quid eſt ſacramentū. Secundo vnde dr̄. Tertio
quot ſunt ſacramenta. Quarto in quibꝰ conſiſtunt. Quinto a quo
fuerunt inſtituta. Sexto que ſunt voluntatis: ꝛ q̄ neceſſitatis. Sep
timo q̄ iterant̄ ꝛ q̄ non iterantur: ꝛ que eſt cauſa quare quedam ite-
rant̄ ꝛ q̄daꝫ nō iterant̄. Octauo a quibꝰ miniſtris conferant̄. Cir
ca primū dicendū eſt ꝙ ſcd̄m qd̄ dicit mgr̄ ſenten. li. iiij. di. j. ſic dif
finitur ſacramentū ſcd̄m Auguſti. ſacramentū eſt illud: in quo ſub
tegumento rerū viſibiliū diuina virtus ſecretius operatur. Pro
quo nota ꝙ tegumen. inis. ꝛ hoc tectū. i. et hoc tegumentū vel te-
gimentū. ꝛ hoc tegimen omnia dicuntur a tego. is. Ad ſecundum
dicendū ꝙ ſacramentū dicit̄ a ſigno rei ſacre. vnde dr̄ ſacramentū
ſacre rei ſignū. Ad tertiū dicendū ꝙ ſacramenta ſunt ſeptē. ſcilicet
baptiſmus. confirmatio. eucbariſtia. penitentia extrema vnctio. or
do. ꝛ matrimoniū. Ad quartū dicendū ꝙ ſacramenta conſiſtunt in
verbis ꝛ in rebus vt in ſacramēto baptiſmi: res eſt aqua. verba ſūt
ego te baptizo. ꝛ in ſacracramento confirmationis res eſt oleū ſe-
cundū debitam diſpoſitionem preparatū. verba ſunt: confirmo te ſi
gno crucis. ꝛc. ꝛ ſic de alijs ſacramentis. Ad quintū dicendū ē ꝙ
ſacramēta inſtituta ſūt a xp̄o ꝛ habent totā ſuā virtutē a paſſione
xp̄i. Ad ſextū dicendū ꝙ duo ſacramenta ſunt voluntaria q̄ recipiū
tur ſecūdū voluntatē volentiū illa recipere. vt ordo ꝛ matrimoniū
Pro quo nota ꝙ in paruulis vnicū ſacramentū eſt neceſſariuꝫ. ſ.
baptiſmus quo aſſumpto ſi decedant: euolant in gloriam. Sed in
adultis vſum rationis habentibus duo ſacramenta ſunt neceſſa-
ria. ſ. ſacramentū baptiſmi ꝛ ſacramētū penitentie de peccatis poſt

baptismū cōmissis sic in ca. firmissime de. conse. di. iiij. Alia vero quecunqꝫ sunt de necessitate. s. baptismus. confirmatio. penitentia eucharistia ꝛ extrema vnctio. Et dicunt de necessitate: qꝛ oportet illa recipe in re vel in voto. Pro quo vide ca. si ergo. xvij. q. j. in quo dr̄ votum enim ꝓ opere reputat. Et sic dr̄ illud nimis vulgatū voluntas pro facto reputatur: quod intellige quando talis voluntas non potest reduci ad actū. sic in capi. magna pietas de pen. di. j. Ad septimū dicendū ꝙ quattuor sacramenta iterantur. s. penitentia. extrema vnctio. eucharistia. ꝛ matrimoniū. Tria sacramenta non iterantur. s. baptismus. ordo. ꝛ confirmatio. Et ista sacramenta non iterantur: quia in eis imprimitur caracter. Pro quo nota ꝙ character est quedā potentia spūalis q̄ ordinatur ad ea q̄ sūt diuini cultus. vel est quedam potentia character qua quis potest facere postea aliqua que non poterat facere ante. Et pro paruulis dicit Augusti. in libro de floribus. xxij. veritate qd̄ illi qui post baptismū statim moriuntur: confestim euolant in gloriam: non tamen propter hoc sunt occidendi: qm̄ vt ait aplus ad Roma. iij. non sunt facienda bona vt inde sequant̄ mala. nec econtra. Et ꝑ sacramento baptismi vide capi. Solennitates. de conse. di. j. in quo dr̄: nec talis trepidatio facit iterationem. Quoniam non monstratur esse iteratum quod nescitur esse factum. Et sic in baptismo non solum deletur omnis culpa: sed etiam omnis pena. s. eterna. Et in libro de floribus veritate. xxiiij. dr̄ vnde patet qd̄ baptismus non delet penam: sed tantum culpam peccati originalis in hac vita mortali ꝛ exigua: qm̄ ibi remanet calor. frigus. sitis. ꝛ famis. Et i illis quattuor sacramentis non inprimitur character. Et character est potestas per quā suscipiens sacramentum: potest aliquid facere vl' recipere quod nō poterat ante. Ad octauū dicendū qd̄ quinqꝫ sūt sacramenta que sunt baptismus. eucharistia. ꝛ penitentia. matrimoniū ꝛ extrema vnctio dat sacerdos. Et duo sacramenta q̄ sunt confirmatio ꝛ ordo dat episcopus.

Sequitur secunda pars huius operis in qua determinatur de vnoquoqꝫ sacramento in speciali. Et p̄mo de sacramento baptismi: circa quod scienda sunt no-

nem. Primū est quid est baptism⁹. Secūdū est quare fit in aqua. Tertiū est ꝙ triplex baptism⁹. sic in capitulo firmissime. xv. q. j. et etiā in ca. firmissime de conse. di. iiij. Quartū est quid est sacramē-tūtantū in baptismo: ꝛ qd est res tantū: ꝛ quid ē res ꝛ sacramentū. Quintū est q̄ sūt de essentia baptismi ꝛ q̄ de solēnitate. Sextū est in quibus partib⁹ debet inungi infans: ꝛ quare in illis partib⁹. Septimuꝫ est quis est effectus siue vtilitas huius sacramenti baptismi. Octauū est ꝙ in hoc sacramento baptismi sunt cathezismus ꝛ exorzismus. Nonum ꝛ vltimū est: quot mersiões debet suscipere infans in aqua a sacerdote vt dicatur baptizatus. Circa primū dicēdū est ꝙ secundū magi. sent. li. iiij. di. iij. Baptismus est ablutio corporis exterior sub forma verborū prescripta: que forma est Ego te baptizo in noīe patris ꝛ filij ꝛ spiritussancti amen. Uel aliter baptismus est causa sufficiens delens omne peccatū tam originale q̄ mortale ꝛ actuale sine personale excepto debito. Ad secundū dicendū ꝙ baptism⁹ fit in aqua magis q̄ꝫ in alia re: q2 gratia que datur in baptismo magis assimilat effectui aque: q̄ effectui alterius rei. Quoniā sicut aqua ista materialis ꝛ naturalis mundat maculas materiales ꝛ corporales: ita baptismus mundat maculas spirituales. i. peccata vt in paruulis peccatū originale. in adultis peccatum originale ꝛ mortale. Ad tertiū dicendū ꝙ triplex est baptismus. s. flaminis fluminis ꝛ sanguinis. Baptismus fluminis: remouet culpam ꝛ penā: ꝛ imprimit characterem. Baptismus flaminis: confert gratiā nō semel: sed pluries. Pro quo vide quid dicat aug. in li. xix. de floribus ꝛ iste eniꝫ baptismus flaminis non est alligatus baptismo fluminis. Unde discipuli audiēdo loquente petro prius acceperūt spiritum sanctuꝫ q̄ essent baptizati vt habetur in actibus apłoꝝ. Baptismus sanguinis: facit cito volare ad celū. Ad quartū dicendū ꝙ ablutio exterior est sacramentū tantū in sacramento baptismi. Et gratia interior est res tantū ꝛ sacramentuꝫ ꝛ res est character qui imprimitur. Ad quintum dicendū ꝙ de essentia baptismi sunt materia. forma ꝛ intētio. Et sunt octo de solēnitate. s. sal. oleū. chrisma. chrismale. glo. crismeras. salina. cereus. flatus ꝛ patrini. Ad sextum dicendum. ꝙ debet inungi infans in

fronte vt publice fidem christi confiteaт. ꝛ in vertice hoc est in parte superiori capitis: vt agenda ab eo subtilius intelligat. ꝛ inter scapulas vt iugum christi suauius portet ꝛ in pectore: vt dulci corde deus diligatur ab eo. Ad septimum dicendum ꝙ effectus baptismi est principaliter mundare a peccato originali ꝛ ab actuali ex cōsequenti: ꝛ preparare ad recipiendum alia sacramenta ꝛ ideo dicitur sacramentum intrantium ad fidem christi. Pro quo nota ꝙ peccatum originale nihil aliud est ꝙ originalis iusticie carentia seu priuatio veniēs ex peccato pmi parētis sic tho. in. iiij. di. iiij. Ad octauum dicendum ꝙ in baptismo sunt cathezismus: ꝛ exorzismus Et cathezism⁹ est instructio in fide quā debent tradere patrini baptizati christi baptizato. Exorzismus est coniuratio que fit in baptismo: vt potestas diaboli repellatur. Pro quo nota ꝙ sūt tria verba greca correspondentia tribus verbis latinis. Et sic hoc verbū grecum baptizo correspondet huic verbo latino lauo. Et exorzizo idem est quod coniuro. ꝛ cathezizo grece idem est quod instruo latine. Ad nonum dicendum ꝙ trina inmersio vel vna debet fieri secundū consuetudinem sic dicit magister sententiaruꝫ libro quarto. di. iij.

Sequitur de sacramento confirmatiōis. Circa quod notanda sunt tria. Primum est. quid est hoc sacramentum confirmationis. Secundum est. vnde dicitur ꝛ que est eius materia ꝛ forma. Tertium est. in q b⁹ sacramētis fit vnctio chrismatis. Ad primū dicendū est. ꝙ secū dū quod dicit sanctus Tho. in. vj. libro sue sūme. Confirmatio est cōsignatio facta ab episcopo cū chrismate in fronte baptizati cum certa forma verboꝝ ad audacter confitendū nomē xp̄i. Ad scd̄ꝫ dicēdū q̄d istud sacramentū cōfirmationis dr̄ a cō q̄d est simul ꝛ firmatio. onis. q: simul firmat gratiā spūssancti q̄ trahiт in baptismo et ideo dicitur dari ad robur. Et materia hui⁹ sacramenti est chrisma confectum ex oleo ꝛ balsamo. Et forma sunt verba q̄ episcop⁹ profert scilicet consigno te signo crucis. confirmo te chrismate salutis. In nomine patris ꝛ filij ꝛ spiritussancti. amen.

Ad tertium dicendū qđ in tribus sacramentis fit vnctio chrisma-
tis scilicet in baptismo super caput: ad designādū susceptionē in cō
firmatione. In fronte ad designandū audaciam confessionis fidei
Et in ordine presbiteratus in manibus: ad significandum potesta
tem consecrandi dominici corporis sacramentum.

Et quia peccatis nostris exigentibus multi ignoran-
ter: ꝛ alij scienter prorumpūt in hec verba asserendo
talem vel talem clericum esse publicum cōcubinariū
Pro cuius declaratiōe queritur vtrū sacerdotes ha
bentes mulieres in domo dicantur publici concubinarij ꝛ alicui vi
deretur ista questio valde difficilis. Pro cuius declaratione vide
capi. tua ꝛ vestra de coha. cle. ꝛ mu. maxime super illo passu. Nul
lus audiat missam sacerdotis quem s. it concubinam indubitanter
habere. Et quia dicitur in textu missam. glo. i. etiam alia diuina of
ficia. Dicit etiaz vlterius indubitanter. i. per sententiam. ꝛ per cō-
fessionem. ꝛ per euidentiam facti. vt. s. quia crimen nulla tergiuer-
satione celari potest. Et est tergiuersatio simulatio quedam. Sed
thomas suis quodlibet. quodlibet. xj. ar. viij. intercetera dicit. Attē
dendū tamen est quod hoc nō intelligitur de quolibet sacerdote for
nicario. Sed de publicis fornicarijs: qui proprie dicuntur publici
quando iudicio ꝛ sententia ecclesie vocantur publici quod est val-
de notandum. Et pro ampliori declaratione vide ca. sciscitantib᷒.
xv. q. viij. cuius contextura talis est. Sciscitantibus nobis: si a sa-
cerdote qui fuerit comprehensus in adulterio siue de hoc sola fama
respersus est debeatis cōmunionem suscipere: nec ne respondemus
Non potest aliquis quantūcunqꝫ pollutus sit sacramenta diui-
na polluere: que purgatoria cunctarū cogitationū existūt qualiscū
qꝫ sacerdos sit. Que sancta sunt coinquinari nō possūt: iccirco ab
eo vsqꝫ quo epi. coporū iudicio reprobetur communio percipienda
est quoniā mali bona ministrando se tantummodo ledūt. Et cerea
fax accensa sibi quod detrimentum prestat. Alijs vero lumen in te-
nebris administrat. Et tamen alijs cōmodū exhibet: inde sibi dis-
pendium prebet sumite ergo ab omni sacerdote intrepide. i. sine ti-

more christi mysteria: quoniam omnia in fide xpi purgantur. Fides est enim que vincit hunc mundum. Et quia non dantis sed accipientis fit dicente beato Hieronimo. ad credendū omni anime baptismus est perfectus: Et in omni sacerdote corpus xpi est perfectū: qui rursus sacre scripture concordans ait. priusq̄z audias: ne iudicaueris quenq̄. Atq̄z ante probationē accusationis illate: neminē a tua cōmunione suspendas: q2 non statim qui accusatur reus est: sed qui conuincitur criminosus. Casus de manu sacerdotis q ab ecclesia tollitur licite sacramenta sumantur.

Sequitur de sacramento eucharistie circa quod scienda sunt septem. Primū quid est. Secundo vnde dicitur eucharistia. Tertio que sunt de eius substantia. Quarto que est eius materia: ꝛ que est eius forma. Quinto quid est in hoc sacramento eucharistie sacramentum tantū. ꝛ quid est res tantū: ꝛ quid sacramentum ꝛ res. Sexto quomodo continetur xp̄s in hoc sacramento. Septimo in quot partes debet diuidi hostia ꝛ quare. Ad primū dicendū q̄ secūdū sanctū tho. in. vj. sue sūme. eucharistia est sacramentū charitatis tā diuine q̄z nostre sic etiā diffinit Alexander. Ad secūdū dicēdū q̄ dr̄ eucharistia ab. eu qđ est bonū ꝛ charis qđ est gratia quasi bona gratia. Ad tertiū dicendū q̄ de substantia huius sacramēti sūt quattuor. Primū est sacerdos. Secūdū est species panis ꝛ vini. Tertiū est intentio consecrantis. Quartū est forma verborū cōsecrationis. Ad q̄rtū dicendū q̄ materia huius sacramēti est panis triticinus: et vinū de vite: ꝛ forma sunt verba consecrationis: cum proferuntur a sacerdote super species panis ꝛ vini: cum intentione consecrādi. Ad quintum dicendū q̄ in hoc sacramento: sacramentū tantū sunt species panis ꝛ vini. Et res sacramēti est corpus xpi mysticū. E est sacramentū ꝛ res: corpus xpi verū. Ad sextū dicēdū q̄ xp̄s totus ē in hostia: ꝛ totus in qualibet eius parte: sicut potest poni exemplum in sermone qui est vnus in multis auribus. sic de ista materia etiā tractatur in capitulo cū marthe de cele. mi. Ad septimū dicendū q̄ diuiditur hostia in tres partes: propter tres personas sancte trinitatis. Sed quid significet vnaquęq̄z istarū triū partiū: vide versus

k

qui docebit te. Frangit in tres hostia ptes: tinctà beatos. Pars siccata vivos notat. seruata sepultos.

¶ Preclara reuelatio de sacramentō altaris quā dominus reuelare dignatus est fideli seruo suo Guillermo regi Scotie viro religiosissimo. & est sequens.

Vos qui gloriamini in domino: & exaltatis in preconijs laudis eius venite & audite ineffabilia secreta: q̄ de sapientie sue thesauris proferēs iesus christus dignatus est reuelare mortalibus. Qui licet per gratiā suam plene innotuerit illis: quos in fide edocuit se in sacramento altaris quod a fidelibus sumitur: eūdem ipsum esse verū deū verū qz hominē: qui sine labe de intemerata virgine carnem sumpsit: qz tamen iuxta quod aplus ait: non in omnibus est fides. & pleriqz etiam fideles quamuis hoc simpliciter credant: et vix tamen capere preualent intellectu: ad solidandas in fide credentium mentes ad destruendā omnez altitudinez extollentem se aduersus scientiā dei. Pius iesus christus in firmitatis humane conditionē clemēter miserans quid excellentie. quid virtutis. quid glorie. sacramentuz altaris in se contineat: Guillermo regi Scotie mirabi'iter patefecit. Et quāuis alijs nonnullis fidelibus ꝑut comperimus vel per mutationez hostie in carnē christi: vel etiā quandoqz in pnerū eius dē sacramēti veritas sit ostēsa: nūquā tū legim⁹ vl' audiuim⁹ ꝙ alicui adeo plene ac lucide totū sacr̄m altaris effulserit: sicut memorato regi demonstratū est in spū dū dormiret velut ex sequētib⁹ apparebit. Narratio rei. Nā cū idē rex die quadā tardius surrexisset: & officiales curie ꝑpter vanas occupationes q̄s habebāt audire missam celerius vellent: clericos regalis capelle que a thalamis regis paululū est seiuncta: vt eis prius quā rex surgeret celebrarent precibus'induxerūt. Induto igit sacerdote & clericis preparatis dum ad dicendā confessionē coraz sacris altarib⁹ essent humiliter incli-

nati: visum est reg' per somniū se eidem confessioni interesse. Qua predicta ceterisq3 officijs ex more peractis vsque quo ꝛ hostia est oblata: intuitus rex vidit a loco quo sacerdos hostiam super corporale posuerat columnam eximie claritatis exsurgere: qua vt ipsi videbatur penetrato capelle culmine aere celoq3 diuiso in ipō throno diuine maiestatis verticē attollebat. Sub ipsa columna cernebat sedere iuxta hostiam speciosum pre forma filijs hominū in forma pueri. Cuius decoris gloria tanta erat: vt in eius cōparatione solaris claritas nulla esset. Reflectens autē p̄fatus rex oculos ad sacerdotem: qui tantis preerat mysterijs: vidit eum subito in lucidissimi christalli specie transformatum. Qui sacerdos cū ad faciē dum super hostiam crucis signum post oblationez brachiū eleuasset: humiliato erga eum capite suo maximus ille puer signum ipm excipere videbatur. hec tanta tamq3 stupenda rex attonitis oculis intuens. vehementissime mirabatur. Igitur post q̄ ad tertiam repetitionē agnus dei mysterium misse perductum est: eleuatis oculis rex vidit erectum puerum sacerdoti pacis osculum porrigentē At vbi perceptionis appropinquauit hora qua vt debet sacerdos consueuit suscipere corpus christi: quod est auditu terribile. credibile tamen secundum quod ait Augustinus quia nos incorporamus eum ꝛ incorporamur ab ipso. puer sacerdotem cōmedere visus est. Et sacerdotem nihilominus integrum permanere. Verba Augustini sunt vt dictum est. cresce ꝛ manducabis me: non ego mutabor in te: sed tu mutaberis in me. In quo Rex vltra quam credi valeat stupefactus ꝛ ad sacerdotem voce trepidantis exclamans. Quid est inquit quod tu non suscipis corpus christi? Et sacerdos quia vt cernis ipse me incorporat sibi. Protinus Rex ad eum. Et quis est ipse tantus puer ꝛ tantaq3 ineffabili gloria laureatus. Ad quem sacerdos. Hic est inquit dominus meus ꝛ tuus etiam o Rex. Nam Rex regum est et dominus dominantium. Rexq3 omnium seculorum. Prostratus igitur Rex continuo coram eo: vt sui misereretur suppliciter precabatur. Quē cū puer obliquo prius oculo respexisset. Et rex humiliter ab eo q̄-

reret si posset obtinere misericordiã apud eũ. Respondit puer piissimus: impetrabis. Insistente vero rege precib⁹ indefessis vt ei benedictionis sue gratiã largiret̃. Eleuata puer dextera: benedixit eũ dicens. Benedictus sis tu a patre meo ⁊ a me: ⁊ a spiritu sancto: qui a patre ⁊ a me procedit. Sicq̃ cũ sacerdote suo per memoratã columnam celorum sublimia petens episcopum cum omnibus quorum in officio misse facta fuerat memoria paterne magestatis oculis presentauit. Et sub eodem memento sacerdos ad terram visus est rediisse. Completo itaq̃ sacramento excitatus rex ad vocem vnius: ex clericis dum sacerdoti post dominus vobiscum ⁊ cum spiritu tuo resonantior in voce q̃ȝ ceteri respondisset: cepit ea q̃ viderat mente solicita pertractare. Gaudensq̃ in dño super his vehementer benedicebat ⁊ collaudabat deũ altissimũ qui sibi tanta mysteria demonstrarat. Nulli tñ ea pandere voluit: quousq̃ perpendere potuit. Quis nam esset sacerdos cui talia contingerint: qui non diceret. A domino factum est istud: ⁊ est mirabile in oculis nostris: ⁊ alia huiusmodi. Hec pro vt sũt expressa retulit dñs Galterus venerabilis glasconensis episcopus domino Arnaldo cistersiensi abbati: ⁊ quibusdam aliis religiosis in domo cistersij dum rediret a consilio generali Innocencij pape quarti. A quibus quidam monachus Cistersiensis sitienter ea percipiẽs idest maximo cum desiderio ad honorem domini nostri ihesu christi: ⁊ ad deuotionem excitandam legentiũ cordibus curauit scriptu re cõmendare. Credentes ista ⁊ pro eo qui ea scripsit orantes: pacẽ ⁊ benedictioneȝ quam felix rex iste promeruit: ⁊ ipsi accipere mereantur per omnia secula sclo⁊ amen.

Ed pro supradictis vide quid dicat Augusti. in ps. xlv. super particula deus sedet super sedem sanctam suam. glo. q̃ tunc promittebatur futurũ nũc impletũ agnoscitur ⁊ tenet̃. deus sedet super sedem sanctã suã. Quãdo sedes eius sancta est. forsitan celi: ⁊ bene intelligitur. Ascendit eniȝ xp̃s sicut nouimus cũ corpore: in quo crucifixus est: ⁊ sedet ad dexteram patris. i. ad equalitatẽ patris: inde eũ venturuȝ expectamus: ad iudicandos viuos ⁊ mortuos. i. tam bonos q̃ȝ ma

los homines. Sedet super sedem sanctā suaȝ: celi sūt sedes sancte eius. Uis ꝛ tu esse sedes eius noli putare te non posse esse. ¶ Para illi locū in corde tuo: quoniā veniet ꝛ libenter sedebit. Ipse certe est dei virtus ꝛ dei sapientia. Et quid dicit scriptura de ipsa sapientia Anima iusti: sedes sapientie. Si ergo anima iusti sedes est sapientie: sit anima tua iusta: ꝛ eris regalis sella sapientie. Et revera fratres omnes hoīes qui bene vivunt: qui bene agunt sꝫ charitatē piam conversant. ¶ Nonne deus in illis sedet ꝛ ipse iubet: ꝛ obtemperat anima sedenti in se deo: ꝛ ipsa iubet mēbris: Anima cuiꝫ tua sancta inbet mēbro tuo quo moveatur pes: quo manus: quo ocul⁹: quo auris ꝛ sic de singulis. Et sic iubet ipsa anima sancta mēbris tanquā famulis suis. Sed ꝛ ipsa servit interius insidenti sibi domino suo. ¶ Non potest inferiori se bene imperare: nisi superiori se non fuerit dedignata servire. Et sic deus sedet super sedem sanctā suā Hec augu. vbi sup. Et sic tu si sapiens fueris: istoꝝ memor eris: et sic ista sunt verba valde notanda: quoniam verba aurea. Et sic ꝓ dictis ꝛ multis aliis nota quid dicatur Esaye. xxxviii. ꝛ est In diebus illis egrotauit Ezechias vsqꝫ ad morteȝ: ꝛ introiuit ad eum Esay. filius Amos propheta: ꝛ dixit ei. hec dicit dñs deus. Dispone domui tue: quoniā morieris tu ꝛ non vives. Et sequit. Ego adiiciaȝ super dies tuos quindeciȝ annos. glo. Ista fuit prophecia comminationis: que est quando fit revelatio prophete alicui⁹ futuri pro vt est in dispositione divina ꝛ eius prescientia. hoc infallibiliter impletur: qꝛ divina prescīētia est immutabilis. ¶ Prophetia aūt suprapposita qua dixit Esayas morieris tu ꝛ non vives: fuit prophetia cōminationis: q̄ est quando revelatur aliquid futurum. non pro vt est in mente divina: sed pro vt est in causis inferioribus quoniā in deo consiliū non mutatur id est cognitio dei: sꝫ bene quādoqꝫ opus: vt ait augusti. li. de floribus. Et sic erat de infirmitate Ezechie: que erat incurabilis per naturam: non tamen per hoc excludebatur quin divina virtute curaretur: ꝛ ideo talis prophetia non semper adimpletur. Et pro dicta materia vide cap. incōmutabilis. xxii. q. iiii. vbi inter cetera dr̄. Si penitentiaȝ egerit gens illa a malo suo agam ꝛ ego penitentiā a malo quod cogitavi vt fa-

cerem ei. Cogitaui. glo. i. videor cogitasse. Et epi Abulen. dicit hic morieris tu. idest peccata tua petiũt pro presenti te mori: quod nota. Et sic licitũ est cuicũqz audire vt ait Sapi. puer. j. sapiẽs audiẽs sapiẽtior erit. Et Hieron. in ꝓhe. bib. ait. Habet nescio qd latentis energie viue vocis actus: vox mgri in aures discipuli fortius sonat.

¶ Incipit sermo fratris Augustini de Leonissa.

ET sic frater augustinus de Leonissa in sermone diui Joan. euangeliste inter cetera dicit verba sequentia: quem sermonem fecit in concilio Basiliensi año domini. m. cccc. xxxiij. Et fuit thema facies aquile desuper. Eze. j. Et sic inter cetera dixit. Secundo contemplemur de illis quattuor animalibꝰ ⁊ ipoꝝ situationẽ vt dicit Ezch. ꝛc. Illa erant situata ⁊ posita in circuitu cuiusdã electi. per electum intelligo dei filium pro nostra redemptione ab eterno electũ: qui elegit nos in ipso ante mundi constitutionẽ: vt essemus sancti ⁊ immaculati in cõspectu eius ⁊ in mũdũ veniens p incarnationẽ infima mũdi elegit: vt confunderet fortia. Stat autem in medio quattuor animalium: quoniam fuit homo in sua incarnatione. fuit bos in sua passione. fuit leo in sua resurrectione. et fuit aquila in sua ascensione. Homo est enĩ rex omnium creaturarum. Leo omniũ bestiarũ. bos omnium iumentorum. aquila omniũ auium. Christus vero de regali ꝓgenie ortus est rex regũ ⁊ dominus dominantium. qui comparatur electo auro ⁊ argento composito: quoniam eiꝰ persona constat ex auro ⁊ ex argento hũanitatis. In cuiꝰ circuitu sunt q̃ttuor aĩalia: qũ hac intentione quattuor euangeliste scripserunt euãgeliũ vt toti mũdo ostẽderẽt xpz eẽ veꝝ deũ ⁊ hoĩez quoꝝ euãgelica dicta ituẽs sãctꝰ Effrẽ monachꝰ in quodã ſmõe quẽ fecit d trãsfiguratiõe istiꝰ electi sic ait. Si nõ erat deꝰ; Gabriel quẽ dñz vocat? Si nõ erat homo: quẽ Maria in ventre gestabat. Si non erat deꝰ Helisabeth quẽ salutabat. si nõ erat hõ: in p̃sepe qs iacebat. si non erat deus: magi quẽ adorabant. si non erat homo Joseph quẽ circũcidebat. Si nõ erat deꝰ: colũba quẽ ꝓtestat. si non erat homo Joannes quẽ baptizabat. Si non erat deus mare ⁊ vẽti cui obediebant. Si non erat homo: in naui quis dormiebat. Si

non erat deus: peccata quis relaxabat. Si erat non homo: in deserto quis esuriebat. Si nō erat de⁹: mortuos quis suscitabat. Si nō erat homo: cibos quis sūmebat. Si non erat deus: latroni paradisū quis donabat. Si nō erat homo: in cruce quis pendebat. si nō erat deus: sol lucē propter quē deponebat. Si ō erat homo / in sepulchro quis iacebat. Si non erat deus: die tertia quis resurgebat. Si non erat homo: Thomas quē palpabat. Si non erat de⁹: in celū quis ascendebat. Si non erat homo: cicatrices christi quis ostendebat. ꝛ sic de singulis. Igitur q꞉ verus deus est: propria virtute super omnem creaturā ascendit. Quia ver⁹ homo est: cicatrices ꝛ vulnera: pro nobis patri ostendit: premaxime vulnus lateris de quo nullus euangelista loquitur ardentissime nisi Joannes: vt merito dicatur facies aquile desuper. Tertio contemplemur de illis quattuor animalibus: ipsoꝝ descripsionē attendentes. Quilibet nanqꝫ ipsoꝝ describitur a propheta Ezechie. cum quattuor pedibus. Et cum quattuor manibus. Et cum quattuor pennis. Et cū quattuor faciebus. Per pedem intelligo affectionē. Per manū operationē. Et per pennas contemplationē. Per faciē discretionē. Quattuor erant pedes: qm̄ prelati quattuor debent habere affectiones. Quarū due sūt de presenti: ꝛ duo de futuro. De presenti sunt gaudiū ꝛ dolor: sed de futuro sunt spes ꝛ timor. Gaudium est de bono. Dolor de malo. Timor de supplicio. Spes de premio. Ambulate ergo cum pede gaudij ad meritum. Cuꝫ pede doloris ad delictū. Etiam cum pede doloris ad infernū. Cum pede spei ad paradisū. Qm̄ spes est certa expectatio future beatitudinis ꝛ quedā mentis audatia de largitate dei concepta habendi vitam eternā ꝑ bona merita. ¶ Seq̄t de sacro peñie. Circa qd̓ sciēda sūt septē. ꝑmū qd est peñia. scd̄m vn̄ dr̄. tertiū q̄ ē ei⁹ materia ꝛ q̄ est ei⁹ forma. quartū qd est sacr̄m tm̄: in sacro peñie: qd res tantū: ꝛ quid sacr̄m ꝛ res. quintū quot sunt partes vere penitentie. Sextū que sūt condictiones vere confessionis. Septimū est cui debet fieri confessio. Circa primū dicendū est: ꝙ sicut dicit magister sententiarū libro. iiij. distin. xiiij. Secundū augustinū. penitentia est quedā dolentis vindicta puniens in se quod dolet se commisisse.

Ad secundū dicendū ꝙ penitentia dr̄ a puniendo quā quis punit
illicita q̄ cōmisit. Ad tertium dicendū ꝙ materia huius sacramē
ti est penitens. Forma sunt verba absolutiōis. s. ego te absoluo. ⁊c.
que profert sacerdos cum intentione faciendi quod ecclesia institu
it. Ad quartum dicendū. ꝙ actus exterior exercitatus a confessore
⁊ a penitente: est sacramentū tm̄. Res tm̄ est remissio peccati. Res
sūt ⁊ sacramentū est penitentia interior. Ad quintū dicendū ꝙ par
tes vere penitentie sunt tres. s. contritio. confessio ⁊ satisfactio. Et
quāuis cōplementū peccati potest esse in actu cordis solius / vł cor-
dis ⁊ oris in simul vel omniū triū insimul. s. cordis. oris. ⁊ operis
tamen ad perfectionē vere penitentie debet esse omniū horū triū
aggregatio si assit facultas qꝛ absolutio que datur in penitentia est
permanens. Ad sextū dicendū ꝙ condiciones vere confessionis
sunt iste. s. ꝙ confessio debet esse simplex. pura. fidelis. frequens.
nuda. discreta. libēs. verecūda. integra. secreta. lacrimabilis. acce-
lerata. fortiter accusans. ⁊ parere parata. Ad septimū dicendū qđ
cōfessio debet fieri sacerdoti habenti claues: que claues sunt scien-
tia discernendi: ⁊ potestas ligandi atqꝫ soluendi: per que penitens
absoluitur a peccato ⁊ restituitur ecclesie ⁊ recōsiliatur xp̄o ⁊ donis
spiritualibus ⁊ de filio diaboli efficitur filius dei: hec sanctus Tho
mas li. vj. sūme. ca. xx. Sed ꝑ declaratione vniꝰ cuiusqꝫ ꝑticule su
pradicte vere confessionis vide sūmā antoninā in tractatu confes
sionis. Multa alia sunt dicenda circa confessionē: sed in tractatu
quē fecimꝰ de confessione sunt determinata. Tho.

Sequitur de sacramento extreme vnctiōis circa quod
scienda sunt sex. primū quid est. secundū quando insti
tutū est. Tertiū quid est in hoc sacramento sacramē-
tū tantū. Et quid est res tantū: ⁊ quid sacramentum
⁊ res. Quartum quid est forma eius ⁊ materia. Quintū in quibꝫ
partibus corporis debet fieri vnctio. Sextū quid est eius effectus
Circa primū dicendū est quod extrema vnctio est sacramentum ex
vnctione per oleum sanctificatum facta: conferens infirmis reme-
diū contra peccati reliquias: ⁊ si expediat alleuiationē ferens infir-
mitati. Ad secundū dicendū est qđ institutū est Jacobi. v. Quan-

do xp̃s misit vngere ⁊ sanare infirmos. Ad tertiũ dicendũ ꝙ sacra mentũ tñ i extrema vnctiõe est vnctio olei benedicti exterior: ⁊ res tñ est effectus duplicis sanitatis ⁊ sacr̃m ⁊ res ẽ vnctio interior iu cũditatis ⁊ leticie ex peccõꝝ remissiõe. Ad q̃rtũ dicẽ. ꝙ materia hꝰ sacr̃i ẽ oleũ oliuarũ bñdictũ ab ep̃o. Et forma sunt v̓ba q̃ dicit sa- cerdos. s. p istã scãz vnctionẽ ⁊ suã pijssimã miaz. ⁊c̃. Ad qntũ dcẽ ꝙ dz fieri vnctio scdz cõsuetudinẽ. in oclis. in narib9. in ore. in ma- nib9. in pedib9. in aurib9. in pectore. in lũbis in viris. ⁊ in mlier. b9 in renib9 vl' in vmbilico. ⁊ mutilato aliquo mẽbro dz inungi in lo- co illius mẽbri vel mẽbroꝝ. Ad sextũ dicendũ ꝙ effect9 hui9 sacr̃i est peccõꝝ venialiũ remissio: ⁊ v̓tutũ ampliatio: ⁊ sic dr̃ Jaco. v. In firmat' aliqs i vobis inducat p̃sbiteros ecclesie: vt orẽt sup eum: vngẽtes eũ oleo in noĩe dñi: qr vt dicit glo. de appel. in. c. q̃ fronte. ꝙ hõ ꝑpter peccatũ citi9 mori p̃sumit'. sic. xj. q. iij. in. c. cp̃i. ⁊ xij. q. j c. ij. ⁊. xxiij. q. iiij. ea vindicta. Et glo. ordina. sup v̓bo thematis di- cit ꝙ multi ꝑpt' peccatũ plectũt' morte corpis. Hinc ẽ ꝙ saluator ꝓ uidẽs de remedio cõtra pccã hominũ sanoꝝ. vt de peñia. ꝓuidere etiã dignat9 ẽ de remedio cõtra pccã hoiuz infirmoꝝ: vt de extre- ma vnctione: p quã qdẽ peccata venialia dimittũt': ⁊ etiã infirmi- tas corpis interdũ alleuiat'. Vñ seqt' in themate. Et orõ fidei sal- uabit infirmũ: ⁊ alleuiabit eũ dñs. glo. interlinealis. i. si contigerit eũ mori: ⁊ sic dimittent' ei peccata ⁊ bene hoc expressũ est in aposto lis: de quibus dr̃ Marci. vj. ꝙ vngebãt oleo multos infirmos et sanabant': ꝙ vtiqz fit virtute hui9 sacr̃i ⁊ nõ alia simplici vnctio- ne: nã apl'i tũc vngentes cõferebãt hoc sacr̃m a xp̃o eius p̃ceptuz vñ dicit Nico. de li. super Marcũ vbi supra ꝙ ex eo ꝙ apl'i sic vn- gebant: pz ꝙ vnctio extrema q̃ est infirmoꝝ: fuit a christo instituta qd est cõtra multos dicẽtes ꝙ Jacobus Apl'us in v̓bis p̃missis eũ instituisset: qd falsũ est cũ nullus apl's aliquod sacr̃m instituere po tuit. sed bene publicare potuit institutũ. Et hoc fecit Jacob9 in ver bis premissis nostri thematis dicẽs infirmat' quis i vobis. ⁊c. Vñ dicit Tho. in q̃rto. di. xxiij. q. j. ar. iij. ꝙ oĩa sacr̃a xp̃s instituit p se. Sz q̃ sũt difficiliora ad credẽdũ illa p se ꝓmulgauit. Alia aũt s'ua uit apl'is ꝓmulgãda sic extremã vnctionẽ ⁊ cõfirmationẽ. Vñ per

ista vba thematis nostri a Jacobo fuit istud sacramentū promulgatū z non institutū. Diffinitur aūt extrema vnctio sic scdm Scotū vbi supra. Est vnctio infirmi hominis facta ī partib⁹ determinatis corporis cū oleo cōsecrato ab epō ministrata a sacerdote certa verba cū intētiōe debite pferēte: ex institutiōe diuina efficaciter significās curationē venialiū. Ex qua diffinitione satis pz euidenter a quo debeat istud sacramentū conferri: z ex qua materia. z sub qua forma: z de qbus p ordinē est vidēdū. Et pmo sciendū est qḋ materia hui⁹ sacramēti vt dictū est: est oleū oliue ab episcopo cōsecratū. Et nō est oleū balsami sicut in cōfirmatione. Cuius ratio ē qm̄ qui habet exire de via. i. de vita mortali: nō oportet q habeat odorem bone fame: q̄ p balsamū designaī: sed sufficit ipm habere bonā conscientiā. Nec potest hoc sacramētū conferre vel ministrare nisi fuerit sacerdos. z si ali⁹ cōfert nihil facit. vnde in diffinitione dicit. a sacerdote ministrata. Secūdo sciendū est de forma hui⁹ sacramēti: q̄ est septuplex. s. ad septē vnctiones principales. Circa qḋ sciendū q in qbusdā eccl'ijs dr̄ ista forma in collatione hui⁹ sacri. vngo oculos tuos oleo sanctificato in noīe patris z filij z spiritussancti. amen. Silr̄ vngo nares. zc. Et consequēter vngo labia. manus z pedes. zc. Sz in rei vitate ista verba nō sūt vera forma hui⁹ sacri sed bene sūt dispositio ad formā. Forma aūt hui⁹ sacri vera hec est Per istā scām vnctionē z per istā sacratissimā benedictionē indulgeat tibi dn̄s quicqd deliqsti p visū. Silr̄ resumēdo sup aures. nares. labia. manus. z pedes. Licet aūt in hoc sacro fiant multe vnctiones: vltima tñ vnctio. s. q̄ fit in pedib⁹ est forma respectu omniū precedentiū: z agit in virtute omniū. Et ideo in vltima vnctione gratia infundit: q̄ effectū sacri pbet. vñ ẜm tho. in. iiij. di. xxiij. Si iam aliq ptes cēnt incepte z pzbiter deffeceret sicut cōtingit in pestilentia qḋ factū est: nō debet iterari: sed vnctiones q̄ restant per aliū sacerdotē debent cōpleri. Sint ergo presbiteri cauti: vt decēter corrigant libros suos z agenda. in quibus communiter habent formam sacramenti huius per illa verba. vngo oculos tuos vl' nares tuas. zc. Illud eni sacramentū confertur per modū suffragij scdz Tho. z ideo datur p solam orationē z per verba optatiui modi. vn

de dixit Jacobus in vbis thematis. Inducāt p̄sbiteros vt orent pro eo. illa vero verba vngo oculos tuos. ⁊c̄. nō sūt de substātia sacramēti: sed de bene esse scd̄ȝ Petrū de Tharan. di. xviij. ⁊ tho. in. iiij. q. iiij. ar. ij. Quib⁹ aūt hoc sacr̄m cōferendū sit. R̄. dicendū. q̄ solū est dandū infirmis ⁊ nunq̄ sanis. nihil enim efficit in eis ⁊ hoc pȝ ex diffinitione prius data: in qua dr̄ q̄ hoc sacr̄m est infirmi hoīs nec debet dari infirmis istud sacramentū ex periculo exterioris violentie puta armor: vel submersionis scd̄m doctorem subtilē in quarto. di. xxiij. Et ex hoc soluo vnū dubiū. De quo cū audirē sentētiarū libros: dubitabātur a lectorib⁹ ⁊ a formatis baccalarijs sacre theologie an hoc sacramētū extreme vnctionis valeat vulneratis vel submergēdis: pȝ enī q̄ nō. Dico enī pbabiliter q̄ si quis est vulnerat⁹ ⁊ ex vulneribus inflictis incidit in infirmitatē longā: ex qua desperatur de vita eius: puto q̄ sit ei hoc sacr̄m dandū: si alias recēter vulnerato: ⁊ iam decedēti nō sit dandū similiter suspēdēdo vl' submergendo nō est dandum: quoniam illi non dicuntur infirmi neq; moriuntur ex defectu nature: sed ex euētu fortune secundū Petrū. Item hoc sacramentū non debet dari pueris furiosis ⁊ amētibus: qui prius nō petierūt hoc sacramentū. Si q̄s tū senio deficeret subito in articulo mortis potest ei hoc sacramētum extreme vnctionis dari. Sed tamē adultis vsum rationis habentib⁹ non datur nisi petant specialiter. Sed tamē qui in vita sua habuit bonū propositū omnia sacramenta sibi necessaria vel vtilia suscipiendi: etiaȝ si ammitteret loquelam vngatur in nomine christi. Non debet etiam quis inungi sepius in eadē infirmitate: nisi eadem infirmitas vltra annū protrahatur: ita quod in vno anno in eadem infirmitate nullus bis inungatur: ne sacramentum istud vilescat. Iteratur tamen hoc sacramentum in diuersis infirmitatibus vel in eadem recidiua: quia non habet effectum perpetuum: eo quod sanitas mentis ⁊ corporis que sunt eius effectus reiterari possunt ⁊ ammitti: ⁊ recuperari. Debet autem fieri vnctio extrema super organis quinq; sensuum corporalium: qui sunt quasi prime radices peccandi. Unde oculi vngunt̄ p̄pter visum: quo

peccam⁹. Aures ppter auditũ: nares ppter odoratũ. Labia ppt gustũ. man⁹ propter tactũ. pedes vero ppt vim motiuã qd nõ est de necessitate. Cor aũt nõ vngat qm̃ est principiũ imediatũ vite z remotũ actionis neqz genitalia ppter immũdiciã z reuerentiã sacri: nec lingua ppter abbominationẽ. Itẽ scdm̃ Thomã mutilati in ungi debent quanto ppinqui⁹ possint circa partes que inungi debuerant. qr q̄uis nõ habet mẽbra tũ hñt potẽtias q̃ illis mẽbris debent saltiz in radice: z ideo interi⁹ peccare possũt p ea q̃ ad eos ptinent z effectus extreme vnctionis scdm̃ Thomã est q̃dã sanitas spũalis q̃ datur cõtra q̃dã debilitatẽ vl'ineptitudinẽ: q̃ in nobis relinquit ex peccato actuali vel originali cõtra quã debilitatẽ homo roboratur per hoc sacrm̃. Et qr hoc robur seu fortitudo gratiã facit: secũ nõ cõpatitur peccatũ ideo ex consequẽti si inuenit peccatũ aliqd veniale vel mortale oblitũ quo ad culpã tollit: dũmodo non ponat obex ex parte recipientis. Secũdari⁹ aũt effect⁹ eius est corporalis sanitas. Sed diceres quare nõ semp hõ infirm⁹ vnct⁹ surgit de infirmitate: sz sepi⁹ morit. R. q cũ isto sacro sanitas est effectus secũdari⁹: z ideo nõ dat nisi scdm̃ qd expedit ad sanitatẽ spũalẽ qr tũc semp eã inducit dũmodo nõ sit impedimẽtũ ex parte recipiẽtis. Unde pz q ũ vnctus in extremis nõ surgit ab infirmitate illa per illã vnctionẽ: signũ est q sanitas corporalis est sibi nociua z vult deus poti⁹ eũ sic habere infirmũ q̃ sanũ. Uel signũ est q infirmus nõ bene disposit⁹ est in conscientia: ita q adhuc aliquod habet impedimentũ qd impedit ne sanitas corporalis sibi restituatur alias raro fallit. In hoc enĩ sacro vnctio exterior est sacramentum sed res sacramenti est sanitas corporis z anime. Res aũt z sacramentũ est vnctio spũalis interior. i. mentis iocunditas vel solatiũz. Potest aũt hoc sacramentũ extreme vnctionis conferre vel ministrare cum vno clerico: qui sibi respondeat ad orationes z ad psalmos qui ibi dicũtur. Si tamen caret clerico potest solus expedire totũ secũdũ Guillelmũ z Hostien. Si aũt vngit sacerdos: nõ est op⁹ clerico qui respõdeat ad. ps. z orones: sed ipsemet respõdeat solus dicens cum dicitur in letania sancta maria ora pro me. zc. similiter. cũ dicitur a morte perpetua: respõdeat libera nos domine.

nec vngāt sacerdoti manus in palmis interioribus: qm̄ ibi vncte sūt per episcopū in ordinib⁹. Sʒ exteri⁹ vngant̄ in superficie, ꝙ hoc tñ nō est magna vis qualitercūqʒ faciat. Et tñ illud securi⁹ est ꝛ tutius. practica hui⁹ sacri est facilis. Nā premittit sacerdos primo veniens in domū infirmi septē psalmos penitentiales cū letania. Deinū ꝗrat ab infirmo si postulat sacrā vnctionē. Tertio dicit orationes positas in libello ad hoc cōgruas. Quarto vngit cū forma supradicta. Quinto tergit cum stupa canapi: vulgariter cañamo: vel lini loca vncta ꝛ ꝓijcit in ignem. Sexto lauat manus sale ꝛ aqua. ꝛ simul̄r proijcit ad ignē. Septimo alligat loca illa mundo pāniculo vsqʒ ad tertiā diē: ꝗ tertia die cōburet̄. Octauo relingt signū passionis christi in cuius virtute istud sacramentū sicut ꝛ alia habent virtutē sanatiuā anime ꝛ corporis. Sed pro ampliori declaratione istius sacramēti extreme vnctionis vide magīni sentē. in. iiij. di. xxiij. ꝛ ibi tho. in solutione scđe. q. ad primū cui⁹ v̄ba sunt Ad primū ergo dicēdū. ꝙ ꝗlibet infirmitas augmētata potest mortē inducere. Et ideo si genera infirmitatū pensent̄ in ꝗlibet egretudine hoc sacramentū potest dari qđ apostolus hoc nō determinat Sʒ si pensent̄ infirmitas modus stat⁹ nō semp debet infirmantib⁹ hoc sacr̄m extreme vnctionis dari. Et si hoc sacr̄m extreme vnctionis nō debet dari oībus precipue furiosis amentib⁹ q possent irreuerentiā sacro per aliquā immūdiciā facere nisi haberent lucida interualla: inqbus sacr̄m recognoscerēt: ꝛ sic eis in statu illo conferri posset. Et dicunt̄ lucida internalla. s. in tpe sanitatis. Et in articulo supradicto. iiij. sen. di. xxiij. ad. v. in solutiōe quarte. q. dr̄. vnde sicut eucharistia nō debet dari pueris. s. nō determinantibus. i. decernentib⁹ inter cibū corpalē ꝛ sp̄ualē: ita nec talib⁹ debet dari sacramentū extreme vnctionis sic tho. vbi supra. in quarto. di. xxiij. ad v. qđ nota qm̄ quotidie accidere potest. Et sic sacramentū extreme vnctionis nō dʒ dari alicui nisi semel in anno qđ est verū nisi infirmitas iteret̄: qm̄ tūc totiēs quotiēs ifirmitas iterat̄ poterit hoc sacramētū iterari. Et nō dʒ hoc sacr̄m extreme vnctiōis dari nec administrari nisi illis q scđm apparētiā sūt magis ꝓpinqui morti ꝙ̄ vite corpali s̄m estimationē hominū vt dictū est. Pro quo vide tho.

suo.iiij.di.xxiij.ad quartū in solutione.ij.argumēti.cuiꝰ vba sūt.ad ij. dicꝫ ꝙ illud qđ est scđm existimationē hoīm extremū: quāꝫ scđm rei veritatē nō est extremū. Et sic dr̄ hoc sacr̄m extrema vnctio: qꝛ non dꝫ dari nisi illis: quoꝝ mors naturalis est propinqua scđm existimationē hoīm. ꝛ sic vide.c.cū nōnūꝗꝫ de pe. ꝛ re. vbi dr̄ nōnūꝗꝫ infirmitas corpalis ex pccō ꝓueniat.

Segr̄ de sacro ordinis scienda sūt octo. Primū quid ē ordo. Scđꝫ quot sūt ordines: ꝛ quot sūt maiores ꝛ q minores: ꝛ quare maiores dicunt̄ maiores: ꝛ q̄re minores dicūt̄ miores. Tertiū quot ꝛ q̄ sūt d substātia huiꝰ sacri. Quartū: qđ est in hoc sacro ordinis sacr̄m tm̄ ꝛ qđ res. Quītū q̄ etas requirit̄ in ordinādis tam in minoribꝰ ordinibꝰ: quā in maiorbus. Sextū q̄ impediūt ordinādū: licet nō habeat culpā: ſꝫ nō sine causa. Septimū qn̄ xp̄s exercuit istos ordines. Octauū q̄ sūt officia ꝛ actus istoꝝ ordinū siue ordinatorū. Circa primū dicendū ꝙ scđm qđ dicit magister sen.di.xxiiij.ꝙ scđm hugonē ordo ē signaculū quoddā in quo ꝛ p qđ spūalis ptās seu officiū tribuit̄ ordinato. Ad secundū dicendū ꝙ q̄uis iuriste ponāt nouē ordines scđm nouē choros angeloꝝ: tamē theologi pōnūt septē scđm septē dona spūs scti: q sūt hostiariatꝰ: lectoratꝰ. exorzistatꝰ. accolitatꝰ. subdiaconatꝰ. diaconatꝰ. ꝛ presbiteratꝰ. Et quattuor primi sūt miores qꝛ minus accedūt ad ordinē presbiteratꝰ. Ad tertiū dicendū ꝙ de substātia huius sacri sūt sex. Primū ē potestas ordinātis: qꝛ oportet ꝙ sit ep̄s. Scđꝫ est materia: vt vnctio cū oleo ꝛ balsamo in manibꝰ sacerdotū. Tertiū ē forma vboꝝ q̄ diuidit̄ seu distinguit̄ scđm ordinē q recipit̄. Quartū est sexus. qꝛ mulier nō recipit characterē ordinis cū nō sit capax dicti ordinis rōe sexus. Quintū est ꝓpria intentio. Sextū qđ ordinandus sit baptizatus ꝛ cōfirmatus. Ad q̄rtū dicēdū qđ sacr̄m tantū in sacro ordinis est: visibile signū quo potestas ordinati ostēdit̄. Res tm̄ ē grā q̄ cōfert̄ digne recipiēti. res ꝛ sacr̄m ē character q īpmit̄. Ad.v. dicꝫ qđ minores ordines ante ānos discretiōis suscipi ꝛ cōferri possūt si necessitas ē idoneitas ꝛ spes ꝓfectus ꝛ scđꝫ qđ dr̄ in cle. de eta. ꝛ q̄li. or. c. j. ordinādus ī subdiaconū dꝫ eē.xviij. annoꝝ. In diaconū vō dꝫ eē.xx. annoꝝ. In sa

cerdotē.xxv.annoꝝ:⁊ sufficit attingere annū.xxv. Ju epꝫ.xxx.annorū. Ad.vj.dicēdū qȝ multa sūt q̄ īpediūt ordinādū sine culpa ordinādi:sed nō sine causa.vt si ordinādus est ignotus nō dꝫ ordinari.vt dr̄ ex̄ de pere.ca.j.neqȝ si sit bigamus:xxvj.di.c.a cūctis.neqȝ si sit neophitus corpe viciatus.xx.ijq.j.c.legi.nec si sit de illegittimo mr̄imonio natus extra de filijs p̄sbiteroꝝ.c.j.neqȝ si sit seruus extra de ser.non ordi.c.j.etiā qūȝ obligatus ad ratiocinia expellitur ab ordinibus.Hec oīa sanctus tho.li.vj.sūme.ca.xxxvj. Ad.vij.dicēdū qȝ xp̄s exercuit ordinē hostiariat⁹:qū eiecit vēdētes ⁊ emētes de templo. Ordinē lectoratus:qū in medio senioꝝ accipiēs librū legit spūs dn̄i sup me.⁊c̄. Ordinē exorzistatus:qū demoniacos sanauit. ordinē acollitatus qū dixit ego sū lux mūdi. Ordinē subdiaconatus:qū post cenā linteo se precinxit ⁊ pedes discipuloꝝ lauit Ordinē diaconatus:qū in cena corpus suū ministrauit discipulis suis ⁊ dormientes apl'os excitauit. Ordinē presbiteratus quando in die cene panē ⁊ vinū in suū corpus ⁊ sanguinē mutauit ⁊ se in ara crucis obtulit. Ad octauū dicendū qȝ actus hostiarioꝝ est custodie locū cōfessiōis sacramētoꝝ ab his q̄ ī mūdi determinati sūt s.excōmunicatis.actus lectoꝝ est prophetias legere. actus exorzistarū est arcere demones p cōiurationē ne dominēt̄ in corpore non dū baptizato.actus acolitoꝝ est designare lumē euangelij in lumine naturali.actus subiaconatus est oblationes accipere ab offerētibus ⁊ eas offerre diacono.legere epistolam nō est actus principalis diaconi sed actus consequens. Actus diaconi est ordinare hostias in altari.legere euangelium vel predicare non est actus principalis diaconi:sed est actus consequens. Actus presbiteri est consecrare corpus ⁊ sanguinem christi. ligare auctoritate vel soluere non est actus principalis:sed consequens actus.Sed pro ampliori declaratione istius materie vide Thomam in.iiij.di.xxiiij. ad tertium ⁊ per totam. di.Sed in dicto argu. tertio in corpore dicit Tho.Unde episcopus in collatione ordinū duo facit. Preparat enim ordinandos ad ordinis susceptionem ⁊ ordinis potestatē tradit:preparat quidem ⁊ instruendo eos de proprio officio ⁊ aliquid circa eos operando vt idonei sint potestatem accipiēdo. que

quidem potestas in tribus consistit. s. in benedictione. et in manus impositione et in unctione. per benedictionem diuinis officijs mancipantur: et ideo benedictio datur. Sed per manus impositionem datur plenitudo gratie: per quã ad magna officia sunt idonei: ideo solis sacerdotibus et diaconis fit manus impositio: quia eis competit dispẽsatio sacramẽtorũ quãuis uni sic principali et alteri sicut ministro. Sed unctio ad aliquod sacramentũ tractandũ consecratur. et ideo unctio solis sacerdotibus fit: qui proprijs manibus corpus xpi tangunt. Sic et calix inungitur qui continet sanguinem: et patenã q̃ continet corpus. Sed potestas collata fit per hoc qd datur eis aliquid quod ad proprium actum pertinet. Etiam quia principalis actus sacerdotis est cõsecrare corpus et sãguinẽ xpi. qd nota

Equitur de sacro mrimonij: circa qd sciẽda sũt sex. Primũ qd ẽ. Scdz vñ dr: et q̃re magis dr a matre q̃ a patre. Tertiũ qñ fuit institutũ. Quartũ q̃ etas reqrit in recipiẽtibus hoc sacrm. Quintũ q̃ sũt bona mrimonij. Sextũ q̃ sit causa efficiẽs mrimonij: et q̃ sit causa materialis et formalis et finalis. Circa primũ dicẽdũ qd mrimoniũ ẽ viri et mulieris cõiũctio indiuiduã vite cõsuetudinẽ retinẽs. Ad scdm dicẽdz qd dr de mater. tris. et muniũ. ij. quasi matris muniũ: quia hoc officiũ magis apparet in matre q̃z in patre. Ad tertiũ dicendũ qd fuit institutũ in paradiso terrestri, ante peccatũ ade cũ dictũ fuit. Crescite et multiplicamini et replete terram. Ad quartum dicendũ qd scdm qd dicit mgr senten. li. iiij. di. xxxvj. In viris est q̃ttuordeci annorũ In mulieribus est duodecim annorũ qui possũt carnalẽ copulam exercere: et qui possunt in ea consentire. Ad quintũ dicendũ qd tria sunt bona matrimonij. s. fides. proles. et sacramentũ. Prima duo aliqñ sunt in matrimonio et aliquando non. sed tertiũ est de necessitate: quia vinculum indiuisibile. sic dicit magr sententi. libro. iiii. distin. xxxj. Ad sextum dicendum qd causa efficiens matrimonij est consensus animorũ per verba de presenti expressus. materialis causa sũt psone legitĩe. Formal'ẽ debita ṽboꝝ platio cũ dr accipio te in meã vl'te i meũ. Final'ẽ plis pcreatio: et fornicatiõis euitatio.

memoriter bigamie precepta decantent: vt que christiane pudicicie despiciunt fidem. discant saltem ab ethnicis castitatẽ. fertur aureolus Theophrasti liber de nuptijs. in quo q̃rit an. s. sapiens vir ducat vxorẽ. Et cũ diffinisset. si pulchra eẽt. si bene morigerata. si honestis parentib⁹. si ipse sanus ac diues. Si sapientẽ inire aliquando matrimoniũ statim intulit: hoc aũt raro. in nuptijs vniuersa ita cõcordant. Nõ est igit̃ vxor ducenda sapienti. Primũ eni impediri studia phie: nec posse quenq̃z libris ⁊ vxori pariter inseruire. Multa eniz esse q̃ matronarũ vsib⁹ necessaria sunt. preciose vestes aurũ. gẽme. sũptus. ancille. suppellex varia: leticie. vt eseda deaurata. deinde per totã noctem garrule. conquestiones. s. illa ornatior procedit in publicũ: hec honorat̃ ab omnib⁹: ego in contẽptu feminarũ misella despicior. cur aspiciebas vicinã? quid cũ ancilla loquebaris? de foro veniens quid attulisti? non aurũ habere possumus: nõ sodalẽ: alterius amorez suũ odiũ suspicatur. Si doctissim⁹ p̃ceptor in q̃libet vrbiũz fuerit nec vxorẽ relinq̃re nec cũ sarcina ire põt. Pauperẽ alere difficile est. diuitẽ ferre tormẽtũ. Adde q̃ nulla est vxoris electio: sed qualiscũq̃z obuenerit habẽda. Si iracunda. si fatua. si deformis. si sup̃ba. si fetida quodcũq̃z vitij est post nuptias discimus. Equus. asinus. bos. canis. ⁊ vilissima mancipia. vestes quoq̃z ⁊ lebetes. sedile lineũ. calix. vrceolus fictilis probant̃ prius: ⁊ sic emunt̃: Sola vxor nõ ostenditur ne antea displiceat q̃z ducatur. Attendenda est semper eius facies ⁊ pulchritudo laudanda ne si alterã aspexeris se estimet displicere. Vocanda domina. celebrand⁹ natalis eius. Iurandũ p̃ salutẽ ei⁹ vt sit superstes optandũ. ⁊c. Verũ quid prodest etiaz diligens custodia cum vxor seruari etiã impudica non possit pudica non debeat. Infida eniz custos est castitatis necessitas. ⁊ illa vere pudica dicenda est. cui licuit peccare: si voluit: pulchra cito adamatur. feda facile concupiscit. Difficile custoditur quod plures amant. Molestum est possidere quod nemo dignatur habere. Minore tamẽ miseria deformis habetur qua formosa seruatur. Nihil tutũ est in quo totius populi vota suspirant. Alius forma. alius ingenio. alius facetijs i. vrbanitate. alius liberalitate sollicitat. Et sic aliquando expugna

tur qđ vndiqz incessit. Et sic tu concludе ꝙ nemo pōt duob⁹ dñis
fuire. Joh. viij. qm̄ quisqz aut amat deū aut amat mūdū. Hec dixi
submittens me correctioni sancte matris ecclesie catholice.

Deo gratias.

¶ Nota clerice prudens ⁊ felix quod de libello isto poterunt cātari
illa q̄ cātāt p Aristotelē echono. j. vbi dicit. Preciosa sūt interdū
parui corporis lapilli gēmeqz testant: qm̄ ⁊ sicut lapillus ⁊ gēme
sūt pue res in q̄ntitate: sūt tn̄ maxime i valore: ⁊ sic libell⁹ iste ⁊ si sit
puus in q̄ntitate: est tn̄ magn⁹ sine maxim⁹ in valore: qm̄ in se con-
tinet multa vtilia ⁊ laude digna q̄ sūt notanda p ordinē. ⁊ si nō be-
ne ꝓpter āgustiā tpis tn̄ aliq̄liter tibi ⁊ mihi ⁊ cuicūqz nisi fallor:
videbūt ordinata quoꝝ series vel ordo est qui sequit
¶ Primo agit de numero ordine ⁊ significatiōe sacerdotaliū ve
stiū. ¶ Secūdo q̄liter sacerdos accedere ad altare debet. ¶ Tertio
qn̄ dꝫ dici glīa in excelsis deo ⁊ ite missa est: ⁊ qn̄ non. ¶ Quarto
quot orones in missa dꝫ dicere sacerdos an vnā / vl' tres / vl' quiqz
vel septē: ⁊ q̄re nō plēs. ⁊ q̄re magis dicūt orones siue cātant in nu
mero ipari: q̄ȝ i nūero pari. Quīto assignat declaratio vni⁹cui⁹qz
pticule ipi⁹ sacratissimi secreti. ¶ Sexto dat q̄dā regula generalis
ad cognoscēda peccata mortalia ⁊ peccata venialia. ⁊ quid est pec
catū mortale qd quoqz veniale ⁊ pro vno quoqz assignāt remedia
¶ Septimo cui⁹ pōderis sit peccatū mortale ⁊ qd dr̄. ¶ Octauo
tractat de remedio peccati mortalis. ¶ Nono recitant valde sin-
gularia de ciuitate dei ⁊ quid sit illa ciuitas ⁊ vbi sit per te poteris
videre. ¶ Decimo tractat de ciuitate diaboli ⁊ de eius plib⁹ an-
gustijs. ¶ Undecimo de igne infernali an sit supra terrā an inuisce
ribus terre vel in qua mūdi parte. ¶ Duodecimo dr̄ de sacerdoti
bus: ⁊ ad q̄ teneant. ¶ Tertio decimo de sacramētis in generali.
Tandē ⁊ finaliter de oībus sacramētis in pticulari: ⁊ de pluribus
aliis que propter augustiā temporis dimitto: sed tu qui istū libellū
habueris per te poteris inuenire. ⁊ sic rogo atqz rogito non dimit-

tas quoniā via paradisi. Laudetur christus quoniā iste libellus est finitus.

Alfonsus Oueteñ. ad lectorē.

Quisqꝫ eternum celebrans tonātem
Sordidis tractas manib⁹ sacratum:
Te prius totum speculo frequenter
Inspice queso.
Hic tui vultus maculas aperte:
Vulnus ⁊ inctis varium decorę:
Atqꝫ te totum poteris videre
Intus ⁊ extra.
Moueris paruo liquide specillo:
Ut sacram ciues superos ad aram
Aduocans/verbis minimus sacerdos
Rumpat olimpum.
Acta quid sacrę reuerenda missę:
Quid sacerdotum trabe ę figurēt:
Hoc potes claro reperire speclo
Ordine lector.
Hic sacramenta minuere cuncta
Quodlibet segni calamo refulgēs:
Quę nisi callet stigiam sacerdos
Ibit in vndam.
Ergo si turpi vicio notatam
Hoc tibi mentem speculare monstrat:
Te precor christi lateris liquore
Ungere cures.

Impressū Salmantice. Año dñi. M.cccc. M[illegible]